

Keiserens nye klær?

*Lingvistisk og konseptuell transfer i markeringen av grammatikalisert
definitt referanse i russiskspråklige og engelskspråkliges norske
mellomspråk*

- en studie basert på ASK

Marte Nordanger

ASKeladden

September 2009

LLE

UiB

Forord

Arbeidet med denne avhandlingen har pågått med høyere eller lavere intensitet (dog hele veien med faglig modning) det siste halvannet året, og har vært intellektuelt sett både lærerikt og utfordrende. Den siste sommeren har krevd hardt arbeid og langvarig kreativitet. Følelsen jeg sitter igjen med nå om at det har vært morsomt og interessant hadde jeg nok ikke hatt om det ikke var for "a little help from my friends", som min veileder Jon Erik Hagen (og John Lennon og Paul McCartney) liker å si, særlig i forhold til betydningen av interaksjon i språklæringen, men som jeg også synes passer når det kommer til behovet og nytten av å diskutere, rådgi og "luften" tanker underveis i en avhandlingsprosess. Så aller først må jeg takke førsteamanuensis Jon Erik Hagen for tålmodighet, en uvurderlig evne til å kommentere ting nesten på sparket, hele veien gode råd og hint å strekke seg etter, og ikke minst turene han tok inn fra hytta i sommer for å hjelpe sin ivrige student. Prosjektet, ASKeladden, som jeg har vært en del av det siste halvannet året, har også vært viktig, både som faglig og sosialt fellesskap. Jeg har lært utrolig mye av å få muligheten til å arbeide så tett sammen med professor Kari Tenfjord og alle de andre i prosjektet. For egen faglige utvikling generelt og oppgaven spesielt har prosjektdeltakelse betydd mye og vært en viktig inspirasjonskilde. En spesiell takk til min medmasterstudent, Silje Ragnhildstveit, for diskusjoner, analysesjekk, arbeidsmoral av en annen verden, og ikke minst middager på Naboen og vennskap. For å skrive avhandlingen mottok jeg et stipend fra ASKeladden på 25.000 NOK, noe som ga meg anledning til å delta i et større faglig fellesskap ved konferanser og lignende, samt skaffe meg nødvendig litteratur.

Men jeg har også hatt eksterne hjelpere, så derav en takk til førsteamanuensis Malvin Fonnes og førsteamanuensis Tatjana Altermark, for alltid å svare på mine spørsmål knyttet til russisk, og til post.doc. Martin Paulsen for korrektur og faglig kvalitetssjekk på russisk transkripsjon og grammatikk. Tusen takk. Takk til sosiologene Thale og Jon for statistisk konsultasjon og korrektur. Hilde Sofie må også takkes for å bruke sin journalistfering på korrekturlesning. Takk til Ole for engelskkonsultasjon og alle kaffekoppene vi har tatt under treet. Og til sist, takk til Bjørg og Arild for hjelp til en siste sjekk av datamaterialet, og alltid en blinkende innboks på e-posten. Det trengte jeg.

Bergen, i slutten av august 2009. Marte Nordanger.

Innholdsfortegnelse

<i>Forord</i>	2
1.0 Innledning	5
1.1 ASKeladden	7
1.2 Problemformulering	7
1.3 Begrepsavklaring	8
2.0 Metode	9
2.1 Andrespråklæring- og transfermetode	9
2.2 Analyseverktøyet	11
2.2.1 Kontrastiv analyse og språktypologi	11
2.2.2 Om studieobjektet og begrepsbruk	12
2.3 Datamaterialet, korpuslingvistikk og ASK	13
2.3.1 Om dataenes modalitet	14
2.3.2 Kvantitativ statistikk i korpuslingvistikk	15
2.4 Fallgruver og forbehold	17
2.4.1 The Comparative Fallacy	17
2.4.2 Generelle forbehold	18
3.0 Andrespråklæringsteori og transfer	21
3.1 Faghistorisk blikk med vekt på kognitiv og funksjonalistisk teori	21
3.2 Transfer	23
3.3 Thinking for Speaking - å tenke for å snakke	26
3.4 Studier av definittethet innenfor andrespråkforskningen	27
3.4.1 Monica Axelssons studie	27
3.4.2 Jarvis' studie	28
3.4.3 Trenkič' studier	29
3.5 Implikasjoner for studien videre	30
4.0 Teori	32
4.1 Referanse	32
4.1.1 Definitt og indefinitt referanse	34
4.1.2 Generisk referanse	37
4.2 Referansens formelle drakt	39
4.2.1 Referanse i norsk - keiserens synlige nye klær	40
4.2.2 Referanse i russisk - må keiseren ha nye klær?	44
4.2.3 Engelsk - keiseren er kledd om	48
4.3 Referanse og kommunikasjonsprinsipper – definittethet og gitthet	50
4.4 Hypoteser	57
5.0 Analyse	60
5.1 Analyse av definitte substantivfraser	60
5.2 Syntaktisk funksjon	61
5.2.1 Subjekt	62
5.2.2 Objekt	63
5.2.3 Preposisjonsstyring	63
5.3 Skalaen over definittethet som semantisk analyseredskap	64
5.3.1 Definittethet som følge av koreferanse	65
5.3.2 Definitt referanse motivert av unikhets i diskursuniverset	66
5.3.3 Definitt referanse ut fra idiomatiske/semiidiomatiske forhold	68
5.4. Det som ikke er med i opptellingen	70
6.0 Analyse - gruppeprofil	72
6.1 Den metodiske framgangsmåten	72
6.2 Generell profil	73
6.3 Koreferanse	77
6.4 Unik i diskursunivers	79
6.5 Idiomatiske/semiidiomatiske uttrykk	80
6.7 Oppsummerende refleksjoner over gruppeprofilen	82

7.0 Individuelle profiler og næranalyse av enkelttekster.....	83
7.1 Kvantitative individuelle profiler	83
7.1.1 Fellestrekk ved informanter med 3 eller flere umarkerte definitte referenter.....	86
7.1.2 Fellestrekk ved informanter som har få umarkerte definitte referenter	86
7.1.3 Fellestrekk ved informanter som kun har markerte definitte referenter	86
7.2 Intra-S-1-gruppe likheter og inter S-1-gruppe ulikheter.....	87
7.3 Oppsummerende refleksjoner over den kvantitative individuelle analysen	88
7.4 Kvalitative tekstanalyser	88
7.4.1 Miljøvern eller bilisme - russisk mot russisk	89
7.4.2 Familie og yrkesliv - russisk mot engelsk	93
8.0. Konkluderende refleksjoner	98
8.1. Jarvis' metodiske rammeverk for transferstudier	98
8.1.1. Inter-S1-gruppe heterogenitet.....	98
8.1.2. Intra-S1-gruppe homogenitet	99
8.1.3. S1- IS-homogenitet	99
8.1.4. Konkluderende bemerkninger	100
8.2. Hypotesene.....	101
8.2.1. Transferhypotesen	101
8.2.2 Skaleringshypotesen.....	102
8.2.3. Transferkompleksitetshypotesen	103
8.3 Breiere refleksjoner.....	105
8.4 Metodiske og teoretiske vurderinger og veien videre	109
8.5 Oppsummerende kommentarer	112
Sammendrag	117
Abstract	119

Appendix:

Vedlegg 1:	Offisiell prosjektbeskrivelse- ASKeladden
Vedlegg 2:	T-test formel og signifikansutregninger
Vedlegg 3:	Individuelle profiler- russisk S-1
Vedlegg 4:	Individuelle profiler- engelsk S-1
Vedlegg 5:	Tekst 1- ru-h0542
Vedlegg 6:	Tekst 2- ru-h0595
Vedlegg 7:	Tekst 3- ru-h0208
Vedlegg 8:	Tekst 4- en-h0227

1.0 Innledning

Eventyret ”Keiserens nye klær” handler om en som ville være fin med en ny fin drakt, men så viser det seg at han i sin forfengelighet har blitt lurt. Han har rett og slett ingenting på seg, klærne var altså et synsbedrag. Forfengelighetsaspektet og dumskapen i eventyret skal vi tone ned her, enhver lingvist vet at språk ikke kan sammenlignes vitenskapelig ut fra estetikk. Heller vil jeg fokusere på forholdet mellom *fravær* og *tilstedeværelse* som eventyret tematiserer, og ikke minst det ikke helt filosofisk uproblematisk; hva er absolutt fravær og tilstedeværelse? Jeg har valgt å la eventyret være en følgetafor i denne studien av tilegnelse av grammatikalisert definit referanse i russiskspråklige norske mellomspråk, der russisk i motsetning til norsk ikke har referanse som grammatisk kategori. Metaforen viser til en viktig lingvistisk diskusjon rundt definit referanse som semantisk/pragmatisk universalium, og søken etter å identifisere i alle språk lingvistiske markører som tilsvarer en grammatisk markering slik som norsk har gjennom bestemthetskategorien. Denne forskningen har mange ulike, overlappende og utfyllende resultater å vise til, samtidig som, og det er nettopp her ”keiserens nye klær” kommer inn, man etter hvert også har begynt å undre seg over om det egentlig er det samme konseptet for definitthet som ligger til grunn både i språk med obligatoriske markører og språk uten. Samtidig er metaforen illustrerende for transferproblematikken, det holder ikke bare å tro man ser morsmålpåvirkning, man må også kunne påvise det ved et adekvat forskningsdesign. Dette prosjektet handler om hvordan morsmålet påvirker norsk innlærerspråk. Det er nyttig å kunne svare på *hva* egentlig innlærerne man studerer har eller ikke har å overføre. I tilfellet med definit referanse i norsk, er det noe jeg vil forsøke å finne ut i tillegg til, gjennom undersøkelsen av språkbruksdataene i ASK-korpuset, skrevet av russiske og engelske morsmålsbrukere, å undersøke *hvordan* transfer påvirker norsken deres.

Undersøkelsen tar utgangspunkt i definte substantivfraser søkt fram i ASK fra 100 norske mellomspråkstekster skrevet av russiskspråklige, og 100 norske mellomspråkstekster skrevet av engelskspråklige. Alle essayene er besvarelser på ”Test i norsk- høyere nivå”. Metoden er

kvantitativ og tar sikte på å elisitere statistisk generaliserbare resultater. Studien er hypotesetestende, dermed er analysen delvis styrt av hypoteser og delvis styrt av Jarvis' metodiske Unified Framework for transferstudier (Jarvis, 2000). I studiet av transfer av et fenomen som ikke finnes som grammatisk kategori i førstespråket til den ene informantgruppen, streber undersøkelsen etter å avdekke om det kan være konseptuelle skilnader mellom S-1 og S-2 som kommer til syne i språkbruken som transfer, og samtidig på hvilken måte informantene må lære seg *å tenke for å snakke* i tilegnelsen av denne "nye" lingvistiske kategorien (Slobin, Thinking for Speaking, 1987,1996). Jeg vil altså forsøke å vise at ved siden av språklig struktur, handler definitt referanse, og ikke minst transfer, også om mentale størrelser som har betydning for måten vi konseptualiserer virkeligheten og hvordan denne gjenspeiles i språket vårt.

Studien begynner med en metodisk redegjørelse, for så å legge både det andrespråksrelaterte og det lingvistiske teoretiske grunnlaget. Dette, som utgjør del 1 (kap. 1,2,3,4), kulminerer i dannelsen av tre hypoteser (*transferhypotesen, skaleringshypotesen og transferkompleksitetshypotesen*) som blir ledende for utformingen av analysedelen der henholdsvis gruppeprofilen og de individuelle profilene presenteres, og ikke minst den reflekterende drøftelsen av resultatene (kap. 5,6,7,8).

1.1 ASKeladden

ASKeladden prosjektet¹ er et forskningsprosjekt innenfor fagfeltet Norsk som andrespråk, der formålet er å belyse, ved bruk av korpusdata (ASK-Norsk andrespråskorpus), betydningen av morsmålet i innlæringen av norsk. Prosjektet er finansiert av Norges forskningsråd og avsluttes i 2012. Kognitiv og funksjonell teori utgjør de teoretiske rammene, i tillegg til språktypologi og kontrastiv analyse. En målsetting er å undersøke de konseptuelle sidene ved transfer. Slobins tilnærming til språklæring "Thinking for Speaking" (1987, 1996) er relevant i forhold til å forklare transfer og hvordan dette kan skje, og prosjektet har som formål å anvende denne teorien på dataene. Sett i et større perspektiv søker prosjektet å kunne bidra med resultater som både gir nye lingvistiske og pedagogiske innsikter, samtidig som statistisk generaliserbare data kan øke tyngden ved hypoteser og funn som allerede foreligger ut fra tidligere studier innenfor feltet. Hensikten med min studie er henholdsvis å vise hvordan transfer gjør seg gjeldende i læringsprosessen, samt hvordan læringen av grammatisk markering av definit referanse kan gjenspeile konseptuelle aspekter ved førstespråket.

ASKeladden utgjør per dato en forskningsgruppe bestående av en post.doc-stipendiat, tre PhD-stipendiater, prosjektledere, en gjesteforsker, øvrige faglige støttespillere og masterstudenter.

1.2. Problemformulering

Blant spørsmålene jeg har stilt meg som utgangspunkt for arbeidet med denne avhandlingen er hvilken betydning det har for andrespråklæringen når morsmålsstrukturer og målpråksstrukturer ikke sammenfaller? Russiskspråklige har ikke grammatikalisert definit referanse, mens norsk har det, på hvilken måte vil da erfaringen fra morsmålet kunne påvirke norsklæringen? Vil russiskspråklige måtte lære en ny måte å tenke på, når de i en hver ytring må markere distinksjonen spesifikk/ikke-spesifikk og kjent/ukjent? Som semantisk/pragmatisk innholdskategori er det naturlig å tenke seg at definit referanse kan være et lingvistisk område der forskjeller mellom språk i markeringen kan synliggjøre konseptuelle aspekter ved kategorien gjennom transfer. Vil man i de russiskspråklige og de engelskspråkliges norske mellomspråk kunne spore konseptuell transfer, som igjen kan fortelle noe om hvordan språket legger føringer på hva vi fokuserer på ved virkeligheten når

vi snakker (jf. Slobin, 1996)? Forhåpentligvis vil avhandlingen gjennom grundig analyse av språkbruksdataene fra ASK, og en sammenlignende analyse av russiskspråklige og engelskspråklige innlærere, kunne gi noen innsikter i hvordan transfer gjør seg gjeldende i andrespråklæringen.

1.3. Begrepsavklaring

Som ethvert fagområde har også andrespråksforskningen sin egen terminologi, der enkelte begreper og uttrykksformer kan kreve forklaring. Termen *mellomspråk*, viser til det språket man snakker når man lærer et andrespråk, altså språket på vei mot målspråket. Jeg bruker mellomspråkstermen i tråd med Berggreen og Tenfjord (2005: 18-19). *Innlærerspråk* brukes parallelt med samme innhold. I analogi med de engelske termene er det vanlig å betegne førstespråk, andrespråk og innlærerspråk med respektive S-1, S-2 og IS (engelsk: L1-L2-IL). Når det gjelder *transfer*-begrepet, altså overføring, brukes det i dag teorinøytralt for all form for overføring fra ett språk til et annet. Andre termer som til tross for å inneha visse nyanseringer i forhold til hverandre, som er hyppig brukt om tilsvarende fenomen er *morsmåloverføring* og *tverrspråklig innflytelse*. På den rent lingvistiske siden bruker jeg begrepet *definitt referanse* i analysen, der jeg vil spesifisere at jeg snakker om referanseform, samtidig som jeg også anvender termen *definitthet* i analogi med det engelske *definiteness*, som synes å opptre mer frekvent i den engelske litteraturen enn *definite reference*.

¹ Offisiell prosjektbeskrivelse er vedlagt.

2.0. Metode

Metoden for denne avhandlingen ligger på to ulike nivåer: et knyttet til andrespråkslæringsteori og transferteori, og et for lingvistisk teori. Førstnevnte er overordnet, og er viktig for avhandlingens utforming på makronivå og tilsiktede mål og mening. Sistnevnte er tett knyttet til selve analysen av datamaterialet og fungerer som metodisk verktøy for å muliggjøre testingen av hypotesene og klassifiseringen av dataene. Metodedelen redegjør for analyseredskapene, datamaterialet og statistiske metoder, og ikke minst mulige fallgruver og nødvendige forbehold.

2.1. Andrespråkslæring- og transfermetode

Norsk andrespråksforskning har vært relativt varierende både metodisk og når det gjelder teoretisk tilnærming og studieobjekt; didaktiske, mer sociolingvistisk orienterte og rent innlærerspråksbaserte studier har bidratt til dagens tverrfaglighet (Golden, Kulbrandstad og Tenfjord, 2007:5, 14-17). Inter-disiplinær forskning preger også feltet internasjonalt (Seliger og Shohamy, 1989:1). Metodisk skiller man gjerne mellom longitudinelle studier og tverrsnittstudier. Axelsson (1994:3-4) skriver at longitudinelle studier viser utviklingsmønstre hos innlærere over tid, mens tverrsnittsstudier studerer språkbruk på et gitt tidspunkt i språklæringen. Longitudinelle studier tar videre for seg få informanter, har lav generaliserbarhet og bør dermed replikeres av tverrsnittsstudier (Axelsson, 1994:3-4). Min studie må kalles en tverrsnittstudie, i og med at jeg studerer språkbruken hos informanter på ideelt sett samme nivå, uten å følge utviklingen over tid. Samtidig vil hypotesene vise at jeg også er interessert i å få resultater som kan manifestere utviklingsmessige trekk knyttet til tilegnelse av grammatikalisert definit referanse i norsk, og dermed kan man også si at studien har visse kvasi-longitudinelle trekk. Fordelen med korpusbaserte kvantitative studier er at man arbeider med større datamengder som igjen gir mulighet for generalisering. Denne studien er deskriptiv²- kvantitativ og søker statistisk generaliserbare resultater som kan fortelle noe om hvordan morsmålet påvirker andrespråket.

² "Descriptive research involves a collection of techniques used to specify, delineate, or describe naturally occurring phenomena without experimental manipulation" (Seliger & Shohamy, 1989:124)

Scott Jarvis (2000:245) har foreslått et rammeverk for transferforskning, og framhever nødvendigheten av å ta tre faktorer i betraktning når det gjelder transfer, *intra S-1 likheter*, *inter S-1 ulikheter* og *S-1-innlærerspråk (IS) likheter*. Disse prinsippene egner seg godt for kvantitative forskningsdesign.

Jarvis' Unified Framework (2000) er essensielt for utformingen og framgangsmåten i oppgaven. Prinsippene tar tak i metodiske utfordringer som må tas i betraktning om man ønsker valide resultater. Nødvendigheten av en kontrollgruppe, her engelskspråklige, synes intuitivt nødvendig for å luke ut andre mulige påvirkningskilder ved språklæringen, som generelle utviklingstrekk og språklige læringsuniversalia. Jarvis (2000: 252,253) beskriver sitt Unified Framework, som et teoringytralt metodisk rammeverk som kan påvise transfer:

”My assumption is that L1 influence is underlyingly a unitary phenomenon (or a conglomeration of interconnected processes, constraints, and possibilities) whose essence lies beyond the reach of the researcher, but that nevertheless produces three separate outward effects that can be investigated directly. (...) all three potential effects must of L1 influence must be examined before one is justified in making claims of about it's fundamental nature.”

Prinsippene hans danner et viktig metodisk grunnlag for denne studien og kan sammenfattes i tre punkter:

1. *Intra-S1- homogenitet*: språkbrukere med samme førstespråk må vise lignende språklig adferd. Kapittel 7 redegjør for dette prinsippet, der de individuelle profilene gjennomgås.
2. *Inter- S1- heterogenitet*: språkbrukere med ulike førstespråk må på gruppenivå oppvise ulik språklig praksis i forhold til det lingvistiske trekket som undersøkes. Kapittel 6 redegjør for dette gjennom gruppeprofilen.
3. *Intra- S1- samsvar med IS (innlærerspråk)*: det må være likheter mellom førstespråket og innlærerspråket. Dette prinsippet har ikke sitt eget kapittel, noe som har sammenheng med både omfanget av dataene og studien i seg selv. Imidlertid ivaretas undersøkelsen av S-1/innlærerspråkligheter kontinuerlig i både gruppeprofilen og de individuelle profilene, samt vies en sentral plass i resultatdrøftelsen.

2.2. Analyseverktøyet

2.2.1. Kontrastiv analyse og språktypologi

Utgangspunktet for valg av studieobjekt og språkbakgrunn er kontrastiv analyse og språktypologi. *Kontrastiv analyse* er nødvendig for å sammenligne lingvistiske trekk i to ulike språk, og brukes her teorinøytralt som et metodisk verktøy løsrevet fra Kontrastiv analyse som språklæringsteori (bl.a. Lado, 1957). Med andre ord forbeholder jeg meg retten til å bruke termen uten å implementere det læringsteoretiske aspektet i oppgaven. Forholdet mellom substantivfrasens referanse på den ene siden og dens syntaktiske og morfologiske struktur på den andre, er svært forskjellig i norsk og russisk. En kontrastiv analyse viser at norsk markerer kategorien grammatisk, mens russisk ikke gjør det. Russisk har derimot et godt utbygd kasussystem, samt aspektbøyning på verbet, noe vi skal se er av relevans for referensielle forhold.

Språktypologi som begrep kan knyttes opp mot to ulike teoretiske retninger innenfor lingvistikken. Det språktypologiske perspektivet anvendt her skriver seg inn i Greenberg-tradisjonen, og er empirisk basert, til forskjell fra den chomskyanske deduktivt rasjonalistiske tilnærmingen³ (Berggreen og Tenfjord, 2005:70). Greenberg undersøkte en rekke språk med hensikt å utlede språklige universalier og implikasjonelle hierarkier, samt å kunne si noe om hvor utbredt og vanlig gitte lingvistiske trekk er i verdens språk (Berggreen og Tenfjord, 2005: 68). Språktypologisk forskning som ikke er UG-orientert tilhører gjerne den empirisk-datadrevne retningen.

Definit referanse regnes av mange som et semantisk/pragmatisk universalium, uten at det nødvendigvis er grammatikalisert (bl.a. Kramsky, 1972:55). Markeringen av kategorien varierer imidlertid både i forhold til lingvistisk form og pragmatiske forhold. I et europeisk perspektiv ser alle germanske og romanske språk ut til å markere kategorien grammatisk, mens slaviske språk jevnt over ikke gjør det, med unntak av bulgarsk og enkelte russiske dialekter (Kramsky, 1972:187).

³ Der den Greenbergeske retningen studerte utbredelsen av språktrekk empirisk i verdens språk, var UG-retningen mer opptatt av hvordan den universelle grammatikken som ligger i hvert menneskes mentale "språkkognisjon" var strukturert etter universelle prinsipper og parametre (Berggreen og Tenfjord, 2005:70).

Det viktigste i denne sammenheng blir imidlertid å slå fast at russiskspråklige må lære seg å markere substantivfrasen grammatisk for definitt referanse i norsk. Uavhengig av hva man rent teoretisk måtte mene om referanse som universelt logisk eller psykologisk fenomen, så må man, hvis tilsvarende referensielle distinksjoner i morsmålet enten ikke er grammatikalisert, eller uttrykkes på en måte som avviker fra norsk, venne seg til å tenke på distinksjonen definitt/ikke-definitt hver eneste gang substantivfraser skal utformes i norsk, det vil i praksis si hver gang man snakker norsk overhodet. Norsk krever nemlig eksplisitt grammatisk markering av dette, og som norsktalende kan man ikke, som i russisk, eksplisere referanseforhold ved pragmatisk motivert leddstilling og prosodi alene, eller unnlate å markere definittet hvis det ikke er viktig eller relevant, eller framgår av konteksten på en entydig måte, uavhengig av hvorvidt definittet er en universell innholdskategori

2.2.2 Om studieobjektet og begrepsbruk

Jeg har valgt å avgrense oppgaven min til en undersøkelse av det jeg kaller *enkle* definitte substantivfraser. Enkle substantivfraser, bør ikke entydig forstås som *nakne* substantivfraser, som blant annet brukes i forbindelse med beskrivelse av grammatisk implementering av referanseform. For eksempel kan man snakke om nakne substantivfraser der ubestemt artikkel er fakultativ. Her forstås *enkle* som et rent strukturelt begrep som viser til substantivfraser som ikke har adledd, da altså ikke utbygde fraser. Imidlertid har jeg av teoretiske og metodiske årsaker sett meg nødt til å utvide definisjonen noe. Substantivfraser med foranstilte adledd forekommer ikke i analysen, ei heller etterstilte possessiver eller genitivledd. Likevel er substantivfraser med etterstilte relativsetninger og preposisjonsfraser med, noe man ikke skulle forvente ut fra en rigid definisjon av begrepet. Jeg begrunner dette valget for det første med *nytt* av å ta de med i materialet, som består i at de er relativt hyppige og dermed har betydning for materialets kvantitet.

For det andre forutsetter jeg, til tross for at SOV- språk oftest har foranstilte relativsetninger (Berggreen og Tenfjord, 2005:71), at adledd av denne typen, altså hovedsakelig denoterende ledd, ikke har betydning for den prosessen som foregår hos språkbrukerne når de avgjør referanseform og identifiserbarhet. Dette fordi, til forskjell fra for eksempel foranstilte ledd som både gir prosesseringstid og grammatiske holdepunkter, får ikke språkbrukeren ved etterstilte denoterende ledd noe "hjelp" til å bestemme referanseform. Denotasjonen hjelper snarere *mottaker* til korrekt identifikasjon, mens identifikasjonen hos avsender av noe som

definitivt nødvendigvis må foregå på et tidligere plan enn den etterfølgende denotasjonen. Med andre ord må det ikke være noen forskjell i den kognitive prosessen i forhold til enkle substantivfraser i sin reneste betydning og substantivfraser med etterstilte denotasjonsledd og adverbialer. Når det gjelder det metodiske kan dette begrunnes med at å lage søk som også eliminerer etterstilte adledd, ville ført til en u håndterlig mengde ulike søkemåter, som ville gjort materialet lite oversiktlig.

2.3 Datamaterialet, korpuslingvistikk og ASK

Datamaterialet for denne oppgaven er hentet fra Norsk andrespråskorpus, ASK, som er et elektronisk korpus utarbeidet ved UiB. ASK er et samarbeid mellom Institutt for nordiske fag, nå Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studier, Aksis, Norsk språktest og Norges forskningsråd. Korpuset er basert på mellomspråkstekster og inneholder rundt 1700 tekster hentet fra 10 ulike morsmålsgrupper og to ulike tester i norsk som andrespråk.

Førstespråksgruppene som per i dag ligger i ASK er tysk, spansk, nederlandsk, vietnamesisk, somali, albansk, bosnisk/serbisk/kroatisk, polsk, russisk og engelsk. De fleste av disse språkgruppene er representert med hundre tekster fra hver av testene, dette gjelder også språkene som brukes i denne oppgaven, nemlig russisk og engelsk. Testene det er snakk om er ”Språkprøven” og ”Test i norsk-høyere nivå”. Alle testbesvarelsene er vurdert som beståtte henholdsvis. Likevel kan det nevnes at det nå pågår et stort arbeid med å evaluere tekstene på nytt og knytte dem tettere til Det felles europeiske rammeverket for språkferdigheter. Cecilie Carlsen leder dette arbeidet i samråd med statistikeren Dr. Felianka Kaftandjieva ved Universitetet i Sofia. Arbeidet inngår i Carlsens post.doc-prosjekt i ASK-ladden⁴. Mitt materiale er altså utelukkende besvarelser på ”Test i norsk- høyere nivå”.

Språkdataene i ASK er elektronisk søkbare. Dels er syntaks, morfologi og ordklasse automatisk tagget med Oslo-Bergen-taggeren, dels er tekstene manuelt kodet for avvikende språkbruk. Den automatiske ordklassekodingen er etterprøvd manuelt. Alle tekstene finnes i to versjoner: for det første som ”rå” tekst, - altså gjengitt slik kandidatene skrev dem, og det er denne teksten som gjøres til gjenstand for strukturell annotering og feilkoding. Men siden alle feil blir eksplisitt annotert, genereres det for hver tekst en korrigert variant, som følgelig er i samsvar med målspråksnormen. ASK-korpuset er således i bunn og grunn et parallellkorpus, bestående av rå mellomspråkstekster og korrigerte tekster. Samtidig omfatter databasen et

⁴ Arbeidstittelen: ”Linking ASK to CEFR”, Carlsen, under arbeid.

kontrollkorpus skrevet av informanter med norsk som førstespråk. Dette gjør ASK til et fleksibelt søkeverktøy.

Kodingen i ASK er deskriptiv og ikke analyserende, noe som gjør det lett å søke etter bestemte språklige trekk, samtidig som det er forskerens egen oppgave å analysere og tolke funnene. Tenfjord, Hagen og Johansen understreker dette metodiske aspektet knyttet til bruk av feilkoding i artikkelen ”The hows and whys of coding categories in a learner corpus (or: ”How and why an errortagged Learner corpus is not ipso facto one big comparative fallacy”)” (Tenfjord et.al, 2006), der de sier at feilanalyse og feilkoding må betraktes som en *forskningsmetode* og ikke som en *språklæringsteori*. En konsekvens av dette er at den teoretiske betydningen av de feil som gjøres ikke kan ses isolert fra informantenes feilfrie performanse. Derfor undersøker jeg ikke bare avvikende markering av definitt referanse, men også den som er i tråd med målspråksnormen, av den grunn at feil alene vanskelig kan gi et fullstendig innblikk i en gitt språkprofil.

ASK-korpuset fungerer som et godt verktøy for å teste hypoteser om språket og språkbruk. Korpus generelt er enkelt og raskt, og egner seg til for eksempel frekvensmåling, i og med at de ofte består av ekstremt store mengder data. I tillegg til ASK har jeg benyttet to monolingvale norske korpus, Norsk aviskorpus (www.avis.uib.no) og Oslokorpuset-bokmålsdelen (www.tekstlab.uio.no/norsk/bokmaal/). Disse to viste seg i kombinasjon å fungere godt i de tilfeller jeg hadde behov for å regne ut frekvens for ulike norske ord og uttrykk.

2.3.1 Om dataenes modalitet

Produksjon av tekstene som utgjør mitt materiale forutsetter både reseptive og produktive språkferdigheter, i og med at for å besvare testene kreves det at kandidatene forstår oppgaveteksten samtidig som de selv må produsere skriftlig språk. Man kan dele reseptive og produktive ferdigheter inn i henholdsvis lesing og lytting på den ene siden, og skrift og tale på den andre. Til grunn for prototypen av tekstene i mitt materiale kreves den reseptive ferdigheten å lese, og den produktive å skrive. I tillegg til at språkferdigheter kan deles inn i ulike konkrete ferdigheter, er det også kognitive, psykolingvistiske, samt fysiologiske aspekter forbundet med hver enkelt. Dette betyr at skriftlige ferdigheter og skriftlig

produksjon, som er ferdigheten som eksplisitt studeres her, også må forstås ut fra sin helt egne kontekst. Både selve prosessen og konteksten rundt, skiller for eksempel skriftlig fra muntlig tekst. Larsen-Freemans studie (1976) viste at språkproduksjonen varierte betraktelig etter hvorvidt oppgaven informantene utførte var talespråklig eller skriftspråklig (ref. i Berggreen og Tenfjord, 2005:239). Dette kan man tenke seg henger sammen med verdien av både planleggingstid og oppmerksomhetsfokus (Berggreen og Tenfjord, 2005:239); ved skriftlig produksjon er det kommunikative presset litt svakere enn ved muntlig samtale. Berggreen og Tenfjord (2005:241) oppsummerer at planleggingstid fører til økt språklig kompleksitet, og gir ofte en mer målspråksnær tekst. Samtidig virker planleggingstid positivt på kognitivt krevende språkbruk. Altså må forskeren ta i betraktning at dataene man ser er et resultat av den rene språkperformansen, men også kognitive, psykolingvistiske og utenforliggende påvirkningskilder og faktorer. Dataene her er således skriftlig og ikke muntlig språkbruk.

2.3.2 Kvantitativ statistikk i korpuslingvistik

Korpusbasert forskning gjør kvantitative data lett tilgjengelige. Samtidig er skillet mellom kvantitative og kvalitative data viktig rent vitenskapsteoretisk. Seliger og Shohamy (1989:115) beskriver punktet det kvalitative studier kommer til kort i forhold til kvantitative som følger:

”While *qualitative analysis* will allow us to study individual performance closely, it may or may not represent the behavior of other learners and is therefore of questionable value for generalization to language acquisition for others.”

Kvantitative studier av gruppeprofiler har altså den fordelen at de øker muligheten for å generalisere til en representativ populasjon.

En del av bakgrunnen for prosjektet ASKeladden, er nettopp å benytte ASK-korpuset som gjør det mulig å utforske videre og replikere tidligere resultater kvantitativt, sagt på en annen måte, validere eller avkrefte funn fra longitudinelle studier med eksempelvis tverrsnittstudier. Craig Chaudron (i Doughty & Long, 2003:803-804) sier at replikasjon (altså å få samme resultater ved gjentakende forskning) og triangulering (å få samme resultater ved andre forskningsdesign på sammenlignbare subjekt) er viktig for forskningsvaliditet. Mitt prosjekt baseres hovedsakelig på kvantitative data. Analysen vil resultere i én samlet gruppeprofil, samt profiler basert på hvert enkelt individ, der sistnevnte illustreres med noen kvalitative

analyser av utvalgte tekster. Den kvalitative delen av denne studien dreier seg altså om å gå dypere inn i enkelte av tekstene fra den kvantitative profilen, for å illustrere funnene bedre og gi et bilde av hvordan resultatene kan gjenfinnes i tekstene. Analysen vil da inneholde statistiske data basert på opptellinger med utgangspunkt i korpussøk. Søkemetode vil jeg gå nærmere inn på i kapittel 5.

Når det gjelder den statistiske behandlingen av dataene fant jeg det hensiktsmessig å både benytte meg av tallvise og prosentvise framstillinger. Resultatene blir framstilt dels i tabeller, dels i diagrammer. I tillegg til dette syntes det nødvendig å signifikant teste hovedresultatene.

Hensikten med statistisk analyse er å si noe om forholdet mellom dataene og populasjonen generelt. Det er viktig for statistikkens validitet at utvalget kan sies å utgjøre en representativ størrelse i forhold til populasjonen for øvrig. Dette er en statistisk svakhet i mitt arbeid. Skog (2005:121) sier det slik: ”En utvalgsundersøkelse må alltid starte med å klargjøre hva populasjonen er - dvs. hvilken gruppe enheter (eksempelvis individer) en ønsker å uttale seg om”. Siden dataene er låst til korpuset har jeg altså ingen mulighet til å påvirke utvalget. Jeg benytter også kun et lite utvalg av ASK-utvalget, dermed må jeg definere populasjonen med utgangspunkt i det utvalget jeg har. Den populasjonen jeg kan forutsette generaliserbarhet til her, er da strengt talt individer med sammenlignbare egenskaper med utvalget, nemlig russiskspråklige og engelskspråklige norskinnlærere, bosatt i Norge, som tar ”Test i norsk-høyere nivå”. Til tross for dette antar jeg dog generaliserbarhet også til andre russiskspråklige og engelskspråklige norskinnlærere, men da uten fullt ut statistisk belegg. Altså må representativiteten ved utvalget ses i forhold til denne avgrensningen av populasjonen.

Det finnes imidlertid ulike signifikanstester som kan brukes i forskjellige kontekster. Jeg har valgt å bruke en ”Students t-test”, fordi dette syntes mest passende på mine data som består av uavhengige, men sammenlignbare variabler. Det betyr altså at det som er interessant å vite her er hvorvidt differansen mellom to ulike verdier er signifikant, og ikke et resultat av tilfeldigheter. Skog (2004:183-184) sier at t-testen kan brukes ikke bare ved gjennomsnittsverdier, men også der man har to ulike uavhengige estimater for to parametre. Jeg vil for eksempel vite om det er tilfeldig at engelskspråklige markerer flere substantivfraser for definitthet enn russiskspråklige i norsk, eller om dette er et mønster som kan antas å ville gjenta seg ved et annet representativt utvalg. Da er t-testen passende.

Signifikanstesting er komplisert, men kan likevel være et godt redskap når man arbeider med kvantitative data. Selv om et signifikant resultat sier noe om generaliserbarhet og validitet er det likevel viktig å gjenta at 100 % verifisering både statistisk og vitenskapsfilosofisk ikke er mulig. Jeg har valgt å holde meg til <0.05 -nivået som grense for signifikansnivå. I tillegg til forbehold rundt selve antallet skal man også være klar over at det finnes mange ulike tester og meninger om disse. Som absolutt uskolert statistiker valgte jeg t-testen i samråd med to sosiologer og Skogs beskrivelse og eksempler i *Å forklare sosiale fenomener- en regresjonsbasert tilnærming* (2004:183-184).

2.4 Fallgruver og forbehold

2.4.1 The Comparative Fallacy

Å benytte mellomspråk/innlærerspråkstermen innebærer at man studerer språkbruken som et selvstendig, systematisk språkssystem som kan analyseres etter samme prinsipper som andre naturlige språk. Imidlertid kan det være vanskelig å analysere innlærerspråket ut fra seg selv uten å la seg blinde av målspråket. Flere studier har blitt kritisert for mellomspråksanalyser og funn som er farget av målspråket, og dermed overser vesentlige trekk ved mellomspråkssystemet. Dette blir betraktet som en metodisk feil og den amerikanske forskeren Bley-Vroman kalte det slående nok "The Comparative Fallacy" i sin artikkel fra 1983 (Bley-Vroman, 1983). Artikkelen satte fingeren på noe viktig som enhver andrespråksforsker må ha i bakhodet: mellomspråket må analyseres ut fra sin egen interne struktur, og ikke bare sammenlignes med målspråket. Man kan ikke kun analysere feil, man må også se på det som er korrekt. Dette er en god og viktig rettesnor, samtidig er mellomspråk språkssystem på vei mot et målspråk, og en viss sammenligning synes umulig å komme utenom.

Ved kvantitative gruppeprofiler vil det enkelte individ til en viss grad drukne i dataomfanget. Likevel vil man trolig kunne se et mønster i språkbruken som kan si noe om funksjonskategorier og innlæringsvansker i mellomspråkene på gruppenivå. I min studie forsøker jeg å ta vare på mellomspråksintegriteten ved å basere analysen på semantisk/pragmatiske prinsipper, som jeg forutsetter at dels kan anvendes uavhengig av norsk. Dette gjelder da naturligvis ikke kategorien idiomatisk/semiidiomatiske uttrykk.

Den generelle rettesnoren som ligger i *sammenligningsfella* (norsk oversettelse hentet i Tenfjord, 2009:1, under publisering) vil være en utfordring å forholde seg til i de fleste studier av innlærerspråk. Mellomspråk er målspråknære, eller målspråkslignende, idiolekter, men også Berggreen og Tenfjord (2005:19) advarer mot at likhetene mellom mellomspråk og målspråk kan friste forskeren til translatørgrammatikk og dermed tolke formelt samsvar som samsvar også i innhold. Kun et nøye studium av hvert enkelt mellomspråkssystem kan sikre dette absolutt. I sin ytterste konsekvens betyr dette at kvantitative studier og gruppeprofiler nærmest er utelukket. Men gruppeprofiler kan også fortelle oss noe viktig, og er uunngåelige om man vil si noe statistisk generaliserbart, derfor mener jeg at så lenge man er bevisst på at det man ser kan fungere på en annen måte enn man først tror, vil man unngå at studiet blir stående som kun "one big comparative fallacy" (jf. Tenfjord et.al., 2006).

2.4.2 Generelle forbehold

Altså ligger det en del implisitte begrensninger i å studere innlærerspråk kvantitativt, imidlertid er det også trekk knyttet direkte til det utvalgte datamaterialet som bør vurderes. Samtlige data er her hentet fra en testsituasjon, noe som må regnes som en helt spesiell kontekst for språklig elisitering. Berggreen og Tenfjord (2005:239) skriver som nevnt om variasjon etter psykolingvistisk kontekst, og at omstendighetene rundt en datainnsamling har betydning. Dette kan også påvirke på andre måter enn kun direkte på den aktuelle språkferdigheten som elisiteres. Man kan tenke seg at språkbrukerne i en testsituasjon vil være svært fokuserte mot oppgaven, gjerne også mot språklig form, de har videre forberedt seg, samtidig som de er tvungne til å arbeide under tidspress. Slik sett er det både fordeler og ulemper ved den psykolingvistiske konteksten, både med tanke på språket som produseres og for testtakeren som individ. Økt oppmerksomhetsfokus og testsituasjonen i seg selv, kan antakelig føre til både overmot og forsiktighet. "Test i norsk- høyere nivå" må kunne regnes som en såkalt *high-stake test* (McNamara, 2004:48), i og med at resultatene har betydning for testtakernes videre deltakelse i det norske samfunnet. Blant annet er testen en inngangsport til høyere utdanning ved norske universiteter og høyskoler. Det er store individuelle forskjeller når det gjelder hvordan ulike mennesker takler en slik situasjon. Begrepet *konstruktirrelevant varians* (McNamara, 2004:53) kan også ha betydning, forskeren kjenner ikke de utenforliggende forholdene rundt tidspunktet hver enkelt test faktisk ble avlagt, noe som potensielt kan utgjøre en mulig påvirknings- eller feilkilde.

Mer direkte knyttet til språkbruken i tekstene er hvordan oppgaveformuleringen påvirker hva som elisiteres. For ”Test i norsk- høyere nivå”, blir kandidatene forberedt på og bedt om å drøfte eller diskutere en påstand eller en situasjon, dermed kan man forvente utgreiende, vurderende språk og en argumenterende teksttype. Det er vanlig å anta at teksttype og hva man skriver om har innvirkning på koherensmekanismer og tekstbinding, noe som også kan ha betydning for mitt materiale. For eksempel sier Werlich (ref. i Breivega, 2001:85) at narrasjon er kjennetegnet ved ”avsenders topikalisering av personer og tidsendringer i forhold til et gitt punkt”, noe man må anta påvirker blant annet de anaforiske relasjonene i teksten.

Går man enda nærmere inn på hver enkelt oppgave har de selvsagt også et visst tilsiktet og naturlig semantisk felt knyttet til seg, noe som gir seg utslag i ordvalg og bruk av vokabular. Når det gjelder substantivfraser i dette tilfellet, ser man tydelig at det er en del vokabular som går igjen, noe som gjør at man kan diskutere den leksikalske variasjonen i materialet. Til tross for at utvalget av oppgaveformuleringer er stort, er enkelte oppgaver tydelig mer frekvente enn andre, for eksempel er tekster om *mobiltelefonbruk*, *kjønnsfordeling* og *boligsituasjonen i Norge* hyppige i mitt materiale. En mulig feilkilde man må kalkulere med, er reproduksjon av formuleringer fra oppgaveteksten. Dette har ikke blitt tatt eksplisitt hensyn til i analysen, i og med at det forekommer variasjon i tekstene også når det gjelder uttrykk som nevnes i oppgaveformuleringen.

Det er en utfordring når man jobber med en innholdskategori som definitt referanse å skulle vurdere når, hvor og hvorfor det foreligger en substantivfrase som må tolkes som definitt, men umarkert. Dette fordi fenomenet i så stor grad handler om språkbrukerens kommunikative intensjoner, noe som vanskelig kommer til syne i skriftlig materiale. Man kan som forsker komme i skade for å overtolke, simpelthen misforstå det intenderte budskapet eller legge sine egne språklige preferanser i munnen på informanten. En fordel eller ulempe alt ettersom hvordan man ser det, ved skriftlig tekst generelt, er at språkbrukeren har mulighet til selv å redigere språket, noe som gjør skriftlig materiale mindre spontant enn muntlig produksjon. I ASK kan vi se hvor kandidatene har strøket over ord og strukturer, men ikke for eksempel hvor lange tenkepauser de tar eller hvordan de beveger blikket, noe som ofte kan vise innlærernes kognitive fokus i forhold til å formulere ytringer ut fra visuelle inntrykk. Dette er imidlertid et felt det jobbes mye med i psykolingvistikken ut fra helt andre forskningsdesign (jf.ref. Strømquist et.al.,2008, von Stutterheim, 2007). Eksprerimentelle

studier har en styrke i å kunne observere mer direkte kognitive aspekter ved språkproduksjon, hvilket representerer en svakhet ved korpusdata generelt. Samtidig som korpus har nevnte oppveieende styrker.

Å skille transfer fra andre faktorer som påvirker språklæringen representerer en evig problematikk. Studier og data av denne typen gjør det vanskelig å se utviklingstrekk, noe som igjen fører til at resultatene kan stå i fare for å påstå noe om transfer som en longitudinell studie ville vist skyldtes universelle utviklingsaspekter ved læringen. Imidlertid anser jeg Jarvis' metodiske rammeverk som en mulighet til å unngå denne åpenbare fallgruben. Igjen må Carlsen (under arbeid) nevnes som en validitetsstyrkende faktor, som gir tydeligere beskrivelser av ferdighetsnivået i de enkelte tekstene. Dette åpner også for kvasilongitudinelle studier med utgangspunkt i en gruppe tekster med ulikt ferdighetsnivå.

Til sist må det tas enkelte forbehold ved utvalg av data og studieobjekt, samt valg av analyseredskap. Analysen beskrives i kapittel 5. Imidlertid kan det være på sin plass også her å nevne ulempen i blant annet å bare studere definitt referanse, og ikke også indefinitt og generisk. Samtidig som det er en teoretisk svakhet, er det også en metodisk nødvendighet. En avgrensning av et materiale er alltid nødvendig, og i mitt tilfelle ble det å undersøke enkle substantivfraser med definitt referanse. Eventuelle data jeg kan miste med den begrensningen ved korpussøkene er for eksempel overforbruk av bestemt form, definitt referanse uttrykt ved andre lingvistiske strukturer, blant annet ved overforbruk av determinativer og demonstrativer. I tillegg får jeg ikke mulighet til å se på sammenhengen mellom tilegnelse av ulike referanseformer.

3.0 Andrespråkslæringsteori og transfer

Andrespråksforskningen er et relativt ungt forskningsfelt både i Norge og internasjonalt. Som egen forskningsgren vokste den fram i takt med behaviorismens innflytelse på strukturalistisk lingvistikk, med Lado m.fl.s Kontrastiv Analyse (bl.a. Lado, 1957), og fulgte videre lingvistikken gjennom nativisme og generativisme, via funksjonalisme til dagens kognitivismen og nevrolingvistikk. Før KA (Kontrastiv analyse) var det ikke et klart skille mellom undervisning av andre/fremmedspråk og læring av det, og didaktiske metoder løsrevet fra læringsteori, som grammatikk-oversettelsesmetoden, var dominerende (Else Ryen, i Hagen og Tenfjord, red., 2004:19). Berggreen og Tenfjord (2005:45) framhever feltets tverrfaglighet, der det består av både læringsteori og lingvistisk teori, samtidig som andrespråkslæring også er påvirket av interne forhold ved individet, noe som knytter feltet til psykologi og psykolingvistikk. Betydningen av eksterne, sosiale faktorer som påvirker språklæringen, danner en bro til mer samfunnsvitenskapelige disipliner.

Andrespråkslæringsteorier har et tett bånd til førstespråkslæringsteorier, til tross for at disse prosessene har vel så mange ulikheter som likheter. Betydningen av å ha et morsmål fra før er et tydelig eksempel på et aspekt ved andrespråk som er irrelevant for førstespråkslæring. Selvsagt lar førstespråksteorier seg tilpasse og utvikle, men fremdeles står betydningen av morsmålet som både ”det mest diskuterte og kontroversielle problemet i andrespråksforskningen”, slik Berggreen og Tenfjord (2005:201) viser.

3.1 Faghistorisk blick med vekt på kognitiv og funksjonalistisk teori

Nyere andrespråksforskning er ofte funksjonalistisk og kognitivt orientert. Språkbruken er i fokus, og man konsentrerer seg om det språket innlærerne faktisk produserer. Andrespråksforskeren Larry Selinker introduserte termen *mellomspråk*, som beskriver språk i utvikling mot et andrespråk, i 1972 (ref. i Berggreen og Tenfjord, 2005:18). Termens innhold har senere av andre blitt mer utformet, og den er ikke lenger kun knyttet til Selinkers opprinnelige *mellomspråkshypotese* (Selinker, 1972). I mellomspråksbegrepet ligger det at man ser på og analyserer innlærerspråk som et selvstendig språkssystem som kan beskrives etter de samme kriteriene som andre naturlige språkssystemer. Mellomspråk anses dermed som naturlige språk og må studeres som sådanne (Adjemian, 1976:299). Berggreen og Tenfjord (2005:18-19) beskriver mellomspråk som systematiske, regelbaserte språkssystemer som har

likhetstrekk med målspråket. Dataene i denne studien er rå mellomspråksdata, altså innlærernes performanse.

Ved kognitiv andrespråksforskning antar man at språklæring foregår ved samme kognitive prosesser som annen læring. Berggreen og Tenfjord (2005:291) sier at sentralt i kognitiv teori er hypotesedannelse, automatisering, prosesseringskapasitet og ulike former for viten.

Språkbruken får en mer sentral plass enn den enkeltes grammatiske kompetanse. Litt enkelt kan man si at språklæringsteori har gått fra å handle om språklæring som et passivt vanedannelsesprosjekt innenfor Kontrastiv analyse og behavioristisk psykologi, der hjernen ble sett på som en tabula rasa, til mer å dreie seg om hvilke prosesser som settes i gang rent kognitivt når man skal lære et nytt språk. Slobins "Thinking for Speaking" (Slobin, 1987, 1996) må man kunne si har et kognitivt fundament.

Funksjonalistisk lingvistikk står faghistorisk og teoretisk som en motsetning til generative og nativistiske teorier. Innenfor funksjonalistisk andrespråksteori fokuseres det både på form og funksjon, mens formen alene er det viktigste for generativistene (Berggreen og Tenfjord, 2005:323-324). Dermed er funksjonalistiske teorier kommunikativt orienterte og vektlegger faktisk språkbruk og språkets kommunikative formål. Man skiller mellom relasjonell og økologisk funksjonalisme, der førstnevnte lar seg oppta med tilegnelsesspørsmål, handler sistnevnte om språkutvikling og hvordan denne kan forklares. Fra et relasjonelt funksjonalistisk ståsted er kommunikasjonen den sterkeste motivasjonen og drivkraften bak språklæringen. Berggreen og Tenfjord (2005:324) nevner Huebners 1983-studie som typisk funksjonelt orientert, der det studeres hvilke *funksjoner* den språklige formen har hos innlæreren, deres eksempel er spørreordet *waduyu*, men man kunne sagt at tilnærmingen i forhold til bestemt artikkel og definitthet er den samme. Huebners studie peker på noe interessant ved språklæring, nemlig at forholdet mellom form og funksjon i mellomspråk ikke nødvendigvis er identisk med målspråkets, det viktige er heller at forholdet form/funksjon alltid eksisterer i språklig kommunikasjon. Videre må hans perspektiv i studien betraktes som et viktig bidrag til anseelsen av språk under utvikling som meningsfulle. Berggreen og Tenfjord (2005:323) understreker at funksjonalistiske studier forutsetter deskriptivitet. Språklæring som en etableringsprosess av forholdet mellom språklig form og funksjon, er sentralt ved funksjonalistiske tilegnelsesstudier generelt, og implisitt ligger det her, nettopp fordi språket må være meningsfullt, at grunnlaget for å etablere form er funksjon (Berggreen og Tenfjord, 2005:327).

Når det gjelder tilegnelse av grammatisk markering av definitt referanse, kan man si at funksjonsperspektivet er viktig. Markering av definitt referanse har som funksjon å vise hva som er identifiserbart, spesifikt og kjent. Men til tross for at en tydelig funksjon kan isoleres, er det ikke like åpenbart hvilke lingvistiske strukturer som er nødvendige for å uttrykke dette, samt i hvilken grad funksjonen i seg selv oppfattes som viktig å markere eksplisitt. Kanskje kan transferperspektivet og Slobins Thinking for Speaking-tilnærming utdype dette (1987, 1996). Kan det tenkes at de lingvistiske strukturer et språk har også påvirker hvilke funksjoner språkbrukerne anser som viktige? Dette kan minne om relativisme, og jeg vil her understreke, i likhet med mange andre, at i så tilfelle dreier det seg om en relativisme uten determinisme (bl.a. Pavlenko, 2005:434). Det kan til sist nevnes at Praha-skolens pragmatiske ordstillingsstudier, relevante for dette prosjektet, kan regnes som funksjonalistiske, dog med et allmennlingvistisk utgangspunkt (Berggreen og Tenfjord, 2005:324).

3.2 Transfer

Til tross for at det i den internasjonale andrespråksforskningen nå er bred enighet om at morsmålet påvirker andrespråkstilegnelsen, legger ulike forskere fortsatt ulik vekt på transfer og det finnes forskjellige meninger om hvordan påvirkningen skjer. Gjennom fagets historie har betydningen av transfer og morsmålets rolle vært som en berg- og- dalbane, fra å være andrespråkslæringens forbannelse i strukturalistisk- behavioristisk forskning, til et spørsmål om tilgang/ikke-tilgang til UG ved andrespråkslæringen (Odlin, i Doughty & Long, 2003, 459). I tillegg har det vært diskutert hvorvidt man skal betrakte transfer som et læringsfenomen eller et bruksfenomen (Berggreen og Tenfjord, 2005:206). Med Chomskyanske ord: skal transfer ses i sammenheng med *kompetansen* eller *performansen*⁵? Det kan være greit å dvele litt ved diskusjonen rundt transferens vesen. Jarvis og Pavlenko (2008:8) opponerer sterkt mot den såkalte "Ignorance hypothesis":

"Its (transfer, min anm.) complexity has not always been acknowledged, however, and even recently, (...) we heard some maintain inexorably that transfer is nothing more than falling back on a language one already knows when lacking knowledge in the language that one is presently learning". (Jarvis & Pavlenko, 2008:8).

⁵ Kompetanse viser til den ubevisste, underliggende viten om språket som språkbrukerne besitter, mens performansen er utøvelsen, altså språkbruken (Berggren og Tenfjord, 2005:23).

”The ignorance hypothesis” (Newmark, 1966, ref. i Jarvis & Pavlenko, 2008:9), må forstås dithen å bygge på en UG-orientert forståelse av språk og språkbruk, der transfer betraktes som kommunikasjonsstrategi heller enn læringsfenomen, fordi språkbrukeren benytter seg av førstespråkskompetansen som rent kommunikasjonsmiddel, heller enn som en kilde til blant annet hypotesetesting i andrespråket. Transfer er da ikke en del av andrespråkskompetansen.

Berggreen og Tenfjord (2005:206) skriver at transfer kan betraktes som læringsfenomen når transferprosessen fører til S-1-lignende regler i S-2, som dermed integreres som deler av de kognitive representasjonene i mellomspråket. Til tross for at Jarvis og Pavlenko ikke forkaster transfer også som kommunikasjonsstrategi, er det transfer som læringsfenomen de er opptatt av. Et viktig argument hos dem er at transfer kan forekomme fra S-2 til S-1, noe som ikke skulle være mulig dersom det kun hadde kompensatorisk betydning i S-2. Videre sier de at ”Ignorance hypothesis” må forstås historisk som et oppgjør med behavioristisk tankegang (Jarvis & Pavlenko, 2008:10).

Til tross for at avskrivningen av hypotesen som en faghistorisk nødvendighet synes lettvinnt, er det heller ingen tvil om at transfer kun som kompensatorisk element i språkbruk virker minst like forenklende. Imidlertid minner det en på at transfer som en kompleks prosess også kan ha komplekse årsaker, der transfer som kommunikasjonsstrategi ikke nødvendigvis utelukker transfer som læringsfenomen og vica versa. At de to ulike utgangspunktene kan fungere side om side synes plausibelt, samtidig som det kan skape et metodisk problem å skulle skille dem fra hverandre; hvordan kan jeg for eksempel vite om en engelskspråklig informant som sier *i barndom*, gjør det fordi hun ikke vet hvordan det sies på norsk, eller fordi hun faktisk tror det sies slik i norsk ut fra viten om førstespråket, om i det hele tatt ytringen skyldes transfer? Jarvis’ Unified Framework (2000) veier i stor grad opp for problematikken rundt å kunne isolere transfer fra andre læringsfenomener. Samtidig må man også kunne anta at oppfyllelse av prinsippene i stor grad vil kunne skille ut rent kompensatorisk transfer, i og med at det er liten sannsynlighet for at alle informantene mangler samme kunnskap og dermed kompenserer på de samme punktene. Men dette blir også i like stor grad et teoretisk som metodisk spørsmål, kunnskapen vi har om språk og språklæring i dag tilsier at transfer som læringsfenomen er reelt i og med at vi som språkbrukere synes såpass bundet til morsmålets konseptuelle og strukturelle struktur (jf. Slobin 1996, Jarvis & Pavlenko, 2008, Pavlenko, 2005), at det virker usannsynlig at dette ikke får læringsmessige utslag i S-2. Min innstilling til dataene og studien for øvrig er at språkbruksdata kan avdekke hvordan morsmålet påvirker

læringen, heller enn hvordan morsmålet påvirker kommunikasjonen per se, samtidig som jeg ikke utelukker at en kombinasjon kan forekomme i visse situasjoner. Altså postulerer jeg i likhet med store deler av andrespråksmiljøet at transfer som læringsfenomen finnes.

Diskusjonen ovenfor forteller ikke kun noe om hvordan synet på morsmålet har utviklet seg, men også hvordan feltet som helhet i stor grad har fulgt de ledende retningene innenfor allmennlingvistikken. I dag er imidlertid de fleste enige om at morsmålet og transfer både kan føre til en lettere og en mer komplisert innlæring, altså kan dets rolle både være positiv og negativ rent læringsteoretisk. Man regner med at transfer kan forekomme i alle deler av språket, helt fra fonemet til mer sosiolingvistisk funderte variasjonsmønstre og retorikk. Terence Odlin (1989:36) sier at transfer kan føre til både positiv og negativ overføring, og videre at den negative kan gi seg utslag i både underproduksjon og overproduksjon av strukturer, ved siden av feil og misoppfatninger. Han understreker også at ulike morsmål kan resultere i ulik tilegnelsestid.

Odlin skriver om ikke-strukturelle faktorer ved tverrspråklig påvirkning, som betydningen av alder, lingvistisk bevissthet og sosial kontekst (Odlin, 1989:140). Likevel, til tross for at ulike faktorer, som blant annet innlærerens egen oppfatning av likhet eller ulikhet sammen med strategibruk, nevnes som noe som kan føre til transfer, sies det lite om hva som faktisk foregår rent kognitivt når et trekk overføres fra morsmålet til mellomspråket. Imidlertid gir Dan Slobins *Thinking for Speaking*-tilnærming oss noen ideer om hvordan transfer foregår (Slobin, 1987, 1996). Jarvis og Pavlenko (2008:61) beveger seg også nærmere de mentale prosessene som må ligge til grunn, når de skiller mellom *lingvistisk* og *konseptuell* transfer. Der førstnevnte dreier seg om studier av transfer med utgangspunkt i overflatelingvistiske strukturer, handler sistnevnte om å studere de mentale konseptene ved et lingvistisk fenomen og transfer. Denne studien manøvrerer seg mellom de to. Konseptuell transfer og definittethet som semantisk/pragmatisk konsept er hovedfokus og hovedsiktemål. Imidlertid vil det være vanskelig gjennom denne type data å direkte påvise konseptuell transfer, både fordi teoriene omkring definittetskategorien i språk som ikke markerer den grammatisk er såpass vage at man vanskelig kan utlede noe entydig underliggende konsept, og fordi eksperimentelt elisiterte data er nødvendig i tillegg til språkdata. Samtidig må man utfra den brede konsensusen om kategoriens universalitet, anta at alle språkbrukere uansett språklig overflatestruktur har dette som mentalt konsept på en eller annen måte. Analysen vil dermed

holde hovedfokus på og strebe etter å avdekke lingvistisk transfer, riktignok med det for øyet at dette kan fortelle noe om, og være en manifestering av den konseptuelle.

3.3 *Thinking for Speaking* - å tenke for å snakke

Opprinnelig er *Thinking for Speaking*-tilnærmingen (Slobin, 1987, 1996) en lett relativistisk, kognitivt fundert teori knyttet til førstespråk, som omhandler hvordan språket påvirker eller uttrykker vår konseptualisering av verden. Språk er innrettet forskjellig strukturelt sett, for eksempel markerer noen språk definitt referanse grammatisk, mens andre språk har grammatikalisert aspekt. En hovedtanke i teorien er at den språklige strukturen har betydning for hva vi tenker eller fokuserer på når vi snakker. Overført til andrespråklæring, vil dette bety at dersom man lærer et språk med mange ulike strukturelle trekk og ulik distribusjon av grammatikaliserte kategorier, må man også lære seg andre måter å *tenke for å snakke* på. En slik tilnærming til språk og kognisjon kan ha forklaringskraft for transfer. Slobin formulerer effekten på andrespråklæring slik:

..., each native language has trained its speakers to pay different kinds of attention to events and experiences when talking about them. This training is carried out in childhood and is exceptionally resistant to restructuring in adult second-language acquisition (Slobin, 1996:89).

Altså ser vi at strukturer som fører til en spesifikk konseptualisering av verden i førstespråket, kan være vanskelige å endre på i et nytt språk som vier den språklige oppmerksomheten mot andre elementer i diskursen og virkeligheten, samt strukturerer budskapet etter uvante kategorier. Det understrekes at denne "teorien" ikke primært vil si noe om hvordan vi tenker rent generelt, men snarere hva vi må *tenke på* i den spesifikke situasjonen som foreligger når vi planlegger en ytring. Med andre ord kan man anta at *Thinking for Speaking*-prosessen finner sted på et punkt mellom konseptualisereren og formulatoren, etter Levelts modell (ref. i Berggreen og Tenfjord, 2005:106). I tilfellet med russiskspråklige norskinnlærere av bestemt form kan man tenke seg to ulike utslag, litt avhengig av hvordan man forholder seg til definitt referanse rent filosofisk. Det første er at dersom man vektlegger nettopp det at definitt referanse ikke er grammatikalisert ved bestemte lingvistiske trekk i russisk, kan man tenke seg at russere da i morsmålet, i motsetning til norsktalende, ikke trenger å tenke på å markere substantivfrasen for bestemthet når de snakker, noe som generelt stemmer, og dermed vil

måtte *lære* seg dette på norsk. Et mulig synlig utslag kan tenkes å være både underproduksjon og ulike strukturelle avvik fra målspråksnormen. Et annet tenkelig scenario er at de overfører pragmatiske strukturer som uttrykker gitt og ny informasjon fra morsmålets *thinking for speaking* til målspråkets, og at dette vil gi uvante strukturelle utslag i mellomspråket. Selv tror jeg at begge kan spille en rolle og at den ene for så vidt ikke utelukker den andre. Thinking for Speaking kan antas å ha forklaringskraft for funnene.

3.4 Studier av definitthet innenfor andrespråksforskningen

Det finnes en mengde studier om tilegnelsen av artikkelsystemet i engelsk innenfor en rekke ulike perspektiver. Mye forskning har også blitt gjort innenfor førstespråklæring. Denne gjennomgangen kan ikke favne over mer enn å nevne et par. Imidlertid er Huebners (1983) store longitudinelle studie av en engelskinnlærer viktig. Huebner påpekte at både overgeneralisering av artikkelen *the*, samt en tydeligere bruk av *the* i kontekster der referenten er kjent, heller enn spesifikk, var betegnende for språkbruken. Studien viste også at bestemt artikkel tilegnes tidligere enn indefinit. Av skandinaviske studier er det dog færre, og Axelssons avhandling fra 1994 må sies å være sentral (Axelsson, 1994).

3.4.1 Monica Axelssons studie

Monica Axelssons doktoravhandling, *Noun phrase developement in Swedish as a second language - a study of adult learners acquiring definiteness and the semantics and morphology of adjectives* (1994), studerer tilegnelse og bruk av nominalfrasen i svensk i et funksjonsperspektiv. Axelsson undersøker både definitthet og adjektiv. Seksjonen om definitthet er mest relevant for min studie, og til tross for bredden ved å se på både spesifikk/ikke-spesifikk og generisk referanse gjennom formelle realisasjoner av defintte og indefintte fraser, er både forskningsdesignet, funnene og drøftingen interessant i min sammenheng.

Studien er en tverrsnittsstudie, der datamaterialet består av muntlige intervjuer og formelle tester av 60 informanter på to nivåer (low-proficiency og high-proficiency learners), fordelt på de respektives tre morsmålsbakgrunner, polsk, finsk og spansk. Polsk og finsk markerer ikke definitthet grammatisk, mens spansk gjør det ved et artikkelsystem ikke ulikt det engelske, men der også de spanske genera gir flere artikkelformer. Axelsson ser på et bredt spekter av

substantivfraser, både formelt og semantisk, imidlertid kan jeg ikke se at hun legger spesiell vekt på betydningen av den semantisk/pragmatiske motivasjonen for referansemarkering, utenom spesifikk/ikke-spesifikk og generisk, til tross for at en gjennomgang basert på Givón og Bickerton m.fl. gis innledningsvis. Definitte substantivfraser uten adledd representerer en egen kategori i undersøkelsen. Disse regnes som frekvente i materialet generelt, og resultatene viser blant annet at de er vanskeligere å tilegne seg, eller har en lavere korrekthetsfrekvens, enn substantivfraser med adledd av typen possessiv. Axelsson antyder at dette kommer av at syntetiske konstruksjoner kan være mer kompliserte enn analytiske. Likevel viser også resultatene hennes at utbygde fraser med beskriverledd både er sjeldne i materialet og har en svært varierende grad av korrekt markering. Sist, men ikke minst, forteller resultatene at de tre S-1- gruppene, til tross for individuelle forskjeller, har ulike tilegnelsesprofiler. De spanske informantene ser ut til å tilegne seg markering av indefinit referanse først, finnene har høyest markeringsprosent for definit referanse, mens polakkene har en tendens til å utelate markering. Axelsson antyder at morsmålet kan være årsaken.

Selv om en slik omfattende studie vanskelig lar seg replikere innenfor dette formatet er det flere trekk både knyttet til metode, teori og resultater som er nyttige å ta med seg. Blant annet kan Axelssons funn støtte nødvendigheten av å undersøke enkle definitive substantivfraser grundigere i seg selv, nettopp fordi de synes å tilegnelsesmessig skille seg fra utbygde fraser. I tillegg inspirerer antakelsen om transfer til nærmere analyser.

3.4.2 Jarvis' studie

Scott Jarvis' studie "Topic continuity in L2 English article use" (2002) bygger på et kvantitativt materiale av finske og svenske engelskinnlærere. Som tittelen indikerer ønsker artikkelen å vise sammenhengen mellom topic, gitt/nytt og definitthet i disse innlærernes IS. Dataene er også illustrert ved kvalitativ analyse av deler av materialet. Resultatene viser at begge innlærergrupper er følsomme for gitt/nytt distinksjonen, men at markering avhenger av morsmål: svenskene markerer tidligere i tilegnelsesprosessen enn finnene. Imidlertid viser studien også at topic/comment ikke synes å være alene om å styre markeringen av definitthet, noe som får Jarvis til å betvile distinksjonen som universell ved innlærerspråk, samt etterlyse flere studier som kartlegger bredden av hypoteser innlærere benytter i forhold til definitthetsmarkering (2002: 414-416). Resultatene indikerer at transfer forekommer ved innlæring av et fenomen som er grammatikalisert i S-2 og ikke i S-1, og sår videre tvil rundt topic/comment-strukturering som universell læringsstrategi. Særlig er sistnevnte interessant i

forhold til førstespråk der topic og tema anses som faste, styrende diskursorganiserende elementer. I hvilken grad er det egentlig mulig å definere topic eller subjektprominens, og verdien av disse i diskursen, både i konvensjonaliserte språk og mellomspråk? Dyviks artikkel (1984) peker på et ikke en-til-en forhold mellom topic-kategorien, subjektet og definitthet. Han konkluderer videre med at kategoriene topic på den ene siden og subjekt på den andre ennå ikke er tilfredsstillende definert, noe som gjør det vanskelig å trekke entydige konklusjoner både språktypologisk og grammatisk (Dyvik, 1984:62-64). Uklarhetene rundt disse termene gjør dem vanskelige å arbeide med, samtidig som tanken om universelle markører for gitt/nytt i diskursen utvilsomt er besnærende og antakelig til en viss grad holdbar empirisk. Det må nevnes at tema/rema ikke eksplisitt undersøkes i mitt materiale, selv om det har betydning i utformingen av hypotesene og i drøftingen av resultatene.

3.4.3 Trenkič' studier

Danijela Trenkič (2004) har publisert flere interessante artikler om definitthet. Hun undersøker ikke utelukkende andrespråkstilegnelse, men ikke desto mindre benyttes S-2 data for å teste hypoteser om definitthet som universell kategori og markering av kategorien i språk som mangler grammatisk markering, eksemplifisert ved bosnisk/serbisk/kroatisk. Artikkelen "Definiteness in Serbian/Croatian/Bosnian and some implications for the general structure of the nominal phrase" antyder at kanskje heller enn å lete etter lingvistiske ekvivalenter til artikkelsystemet i språk uten artikler, kan man gjenfinne definitthetskategorien som *målorientert adferd* (goal oriented behaviour). Med dette kan det se ut til at Trenkič avviser tanken om at alle språk må ha lingvistiske trekk som markerer definitthet. Trenkič betviler også, basert på korpusdata, at demonstrativer i serbisk/bosnisk/kroatisk har mer utstrakt (kompensatorisk?) bruk enn i engelsk. Videre viser S2-dataene at i fraser der substantivet har adjektiv som adledd er det større sannsynlighet for at markering av definitthet i form av artikkel uteblir. Studiene har en tydelig analytisk forankring innenfor generativ grammatikk når det gjelder å belyse særspråklige trekk, og det pekes på teoretiske aspekter som er svært interessante i forhold til artikkelspråk og slaviske språk. Trenkič (2004:1404) antyder at det kan ligge en skilnad i hvordan språkbrukere konseptualiserer gitt/nytt og derav definitthet og kjenhet, ved at innenfor artikkelspråk handler definitthet om *knowledge*, mens i artikkelløse språk er begrepet *consciousness* mer betegnende. Dette kan forstås dithen at definitthet i språk med grammatisk markering er en mer statisk kategori, mens den i språk uten markering er mer dynamisk og diskursrelatert. Dette mer enn antyder at å tilegne seg

markering i et språk vil være en betydelig utfordring for innlærere uten tilsvarende kategori i S-1.

3.5 Implikasjoner for studien videre

Man kan se at mange tilegnelsesstudier av markering av definitthet velger å operere med kategoriene *spesifikk* og *kjent* som de viktigste universelle semantisk/pragmatiske aspektene ved konseptet (bl.a. Axelsson, 1994, Huebner, 1983). Selv om analysen her er kategorisert etter andre termer, betyr ikke det at jeg ikke anerkjenner disse to som viktige kategorier, de ligger også implisitt i *koreferanse*, *unikhet i diskursuniverset* og *idiomatisk/semiidiomatisk bestemt*. Bakgrunnen for valget av mine inndelinger er at, sett i forhold til Lyons teorier og det norske systemet (se kap.4), *spesifikk* og *kjent* i en del tilfeller vil overlappe, og jeg ønsker heller enn å fokusere på hvilke referenter som er spesifikke eller kjente, å fokusere på hvordan og på hvilken måte de er kjente eller spesifikke. Dermed ble det nødvendig å ha kategorier som eksplisitt forteller noe om hvilken kontekst som ligger til grunn for det semantisk/pragmatiske aspektet ved referansen.

Med det i bakhodet at ulike språk muligens kan legge ulike føringer på hvilke funksjoner som er viktige å markere eller ikke, har jeg også gjort meg noen tanker om hvilke aspekter ved definitthet som kan oppleves som viktige og uviktige. Er opprettholdelse av en referent som *spesifikk* eller *kjent* i diskursen gjennom *koreferanse* mindre viktig enn å gjøre referenter identifiserbare for tilhøreren ut fra diskursuniverset? Fra et norsk perspektiv og med Huebners (1983) funn rundt utelatelse av definittmarkering ved *topic*-funksjon, kan man kanskje anta at *unikhet i diskursuniverset* er mest presserende i forhold til form og funksjon. Samtidig må dette kombineres med teorier om allmenn kognisjon, når en referent kan identifiseres i den språklige konteksten er det også lettere å identifisere den som *spesifikk* og *kjent*. I tillegg må vi anta at de aller fleste av informantene har hatt instruksjon, og at de da også er opptatt av formriktighet, og dermed vil være oppmerksomme på de aspektene ved bruk av bestemt form i norsk som det er mulig å utlede av språklig kontekst. Jeg mener at selv om *unikhet i diskursuniverset*, selvfølgelig sett gjennom målspråkets briller, kan antas å være viktig å isolere rent funksjonsmessig, må vi ha mer spesifikke hypoteser når det gjelder tilegnelse. Man må kunne anta at ulike mekanismer direkte i kognisjonen, i tillegg mer eksterne drivkrefter som motivasjon, psykolingvistisk kontekst, instruksjon og så videre, virker inn på tilegnelsen generelt, og datamaterialet spesielt. Jeg har derfor forsøkt å generere hypoteser

som tar opp i seg kompleksiteten både ved kategorien i seg selv og ved tilegnelsesprosessen der to helt ulike morsmål er utgangspunktet for et tredje målspråk.

Transferperspektivet er studiens hovedfokus, og ut fra definittetskategoriens universalitet, må man anta at begge grupper har konsepter for de underliggende semantisk/pragmatiske aspektene, samtidig som de er uttrykt på helt ulike måter i morsmålene. Med begrepet *konsept*, forstår jeg det til å handle om innholdssiden i motsetning til uttrykkssiden ved en språklig ytring eller struktur. Lyons (1968:401) peker på at begrepet verken er filosofisk eller psykologisk ukontroversielt, men sier samtidig at *konsepter* er den betydningen et bestemt uttrykk tillegges i et språksamfunn. Jarvis og Pavlenko (2008:115) snakker om to typer språklige konsepter, leksikaliserte og grammatiske (grammaticized). Definittet tilhører sistnevnte i og med at det ofte manifesterer seg i språk hvor grammatiske lingvistiske koder er obligatoriske i språkbruken. Dermed vil engelskspråklige med stort hell kunne overføre sitt konsept for definittet, noe som hovedsakelig vil resultere i positiv transfer, samtidig som likheter og ulikheter mellom den lingvistiske manifestasjonen i norsk og engelsk både vil kunne føre til positiv og negativ transfer. Hos de russiskspråklige vil det være mer tilslørt, når det ikke er noen bred enighet rundt språklige markører, er det også vanskelig å entydig definere konseptet. Ikke desto mindre kan man anta at ulike prosesser i forhold til transfer vil skje mellom de to informantgruppene. Jarvis og Pavlenko (2008:121) sier, og eksemplifiserer dette med russiskspråkliges innlæring av definittet i engelsk eller fransk, at det er grunn til å anta at avvikende språkbruk som følge av negativ konseptuell transfer kan bestå lenger i mellomspråket fordi *restrukturering* av konsepter er en kompleks prosess.

Det er vanskelig å si hva som skjer på det konseptuelle plan når russiskspråklige tilegner seg grammatisk markering av definitt referanse i norsk. Må et nytt konsept etableres eller må et allerede etablert konsept restruktureres eller endres? Forhåpentligvis vil denne studien kunne gi noen indikasjoner på hva som skjer, i tillegg til å kunne si noe om ulikheter i tilegnelse knyttet til nettopp fravær eller tilstedeværelse av en grammatikalisert kategori i førstespråket.

4.0 Teori

Til tross for at mye allerede har blitt introdusert, vil jeg her gjøre nøyere rede for prinsippene som ligger til grunn for definitt referanse. Forskere innenfor ulike vitenskaper har latt seg oppta og fascinere av begrepet referanse, hva det innebærer og hvordan det kan tolkes, samt hvordan man igjen kan definere indefinitt, definitt og generisk referanse. Selv om definitt referanse i utgangspunktet er undersøkelsesobjekt i min oppgave, er det likevel nyttig å også se nærmere på hva indefinitt og generisk referanse er, og ikke minst hvordan disse formene for å uttrykke referanse implementeres i ulike språkssystem. Hovedvekten ligger på norsk og russisk, men det vil også gis en kort presentasjon av det engelske referansesystemet.

Filosof, logikere, psykologer og ikke minst lingvister har bidratt til hvordan vi skal forstå den komplekse semantisk/pragmatiske kategorien definitt referanse. Min framstilling bygger på både filosofi, logikk, psykolingvistik, samt kognitiv og funksjonell lingvistik. En innfallsvinkel som her ikke vil bli gjort rede for er generativ lingvistik. Teorikapittelet leder fram mot tre hypoteser som vil bli stående gjennom studien.

4.1 Referanse

Fossestøl (1978:100) sier at referanse blir brukt både om relasjonen mellom språklig uttrykk og utenomspråklige objekter i den virkelige verden, samt om henvisningen fra et uttrykk til et annet i en tekst, altså anafori eller koreferanse. Det er viktig å bemerke at selv om en mengde språklige ytringer refererer, er det ikke en absolutt nødvendighet, og langt fra alle ytringer kan sies å være meningsfulle kun i kraft av referanseegenskaper. Hovedsakelig kan man si at substantivfraser, pronomen og egennavn kan referere (Lyons, 1977:179). Fokuset i denne studien er substantivfrasens referanseegenskaper. Referanse anses som en universell egenskap ved språkbruk, selv om ikke alle språk markerer referanse og referansetype grammatisk (Kramsky, 1972:55). Norsk gjør det gjennom bestemthetskategorien. Referanse er imidlertid ikke alltid like absolutt entydig, kanskje spesielt når man arbeider med innlærerspråk kan det å avgjøre referanseform fortone seg noe tilsløret. For å bedre kunne tolke substantivfrasers referanse er både logisk semantikk, filosofi og diskursanalyse nødvendige redskaper.

"The Morning Star is The Evening Star" - Gottlob Frege (ref. i Lyons, 1977:197)

Den filosofiske diskursen rundt referanse startet med Frege, som kanskje er mest berømt i logikken for det man kaller *"The Fregean Principle"*⁶. Freges klassiske sitat ovenfor presiserer at forholdet mellom referanse på den ene siden, og uttrykk og mening på den andre, ikke alltid er identisk. Begge uttrykk *refererer* til samme objekt, mens *meningen* ved dem er ulik. I forbindelse med definitt referanse, kan man videre tilskrive Frege begrepet *presupposisjon*, som handler om betingelsene for ulike sannhetsverdier; uttrykk er sanne i forhold til sine presupposisjoner (Allwood et.al., 1977:149). Jeg vil komme tilbake til begrepet i den videre gjennomgangen.

Lyons (1977:175) definerer referanse i klassikeren *Semantics*, som det forholdet som foreligger mellom uttrykk, eller ytring, og referent. Å referere handler om at taleren gjennom språket sier noe om noe eller noen, og videre at tilhøreren klarer å tolke dette budskapet og forhåpentligvis er i stand til å identifisere referenten korrekt som spesifikk eller ikke-spesifikk, kjent eller ukjent. Som det allerede framgår understreker Lyons (1977: 177) eksplisitt at det ikke er språket i seg selv som refererer, men språkbrukeren. Med andre ord er ikke referanse noe som ligger iboende i språket, men i *kommunikasjonen*. Å referere kan dermed betraktes som en talehandling. Referanse blir videre behandlet som et motstykke til denotasjon, noe som kan defineres på ulike måter avhengig av filosofisk utgangspunkt. Lyons (1977:207) velger en filosofisk nøytral definisjon og sier, noe forenklet gjengitt, at denotasjon handler om forholdet mellom et språklig uttrykk, et ord, og alle dets utenomspråklige relasjoner. Denotasjon innebærer altså alt det som ligger implisitt i et begrep, kunnskapen om de egenskaper og karakteriske trekk som aktiveres ved å ytre ordet. Mens referansens formål er å peke ut eller vise til noe/noen gjennom språket, handler denotasjon om et begreps generelle betydning. Ordet *hund* denoterer for eksempel alle hunder i verden og typiske egenskaper ved hunder, som gjør en hund til nettopp en hund.

⁶ "The meaning of a complex expression should be a function of its parts" (Allwood et.al., 1977:130).

Å referere er altså noe språkbrukeren gjør for å kunne snakke om ting og individer i verden. Dette betyr at for å forstå og tolke talerens ytring og hva hun refererer til, må vi også til en viss grad være fortrolige med det intensjonelle budskapet. Vellykket identifikasjon krever felles rammer for referansen, med andre ord felles kunnskap og felles *diskursunivers*. Jeg vil holde meg til *Norsk referansegrammatikk*s definisjon av diskursunivers, som sier følgende: ”..det felles ’univers’ som deltakerne i en språklig kommunikasjon opererer innenfor” (Faarlund et al., 1997:50). Videre sier de at begrepet viser til den delen av virkeligheten (selv om den også kan være fiktiv) i kommunikasjonen som sender og mottaker forutsettes å kjenne.

4.1.1 Definit og indefinit referanse

Det er vanlig å dele referanse opp i spesifikk og generisk, der spesifikk igjen kan deles opp i indefinit og definit referanse (Hagen, 2002:51). Lyons (1977:178) sier at det som skiller *singulær definit* og *indefinit referanse*, har sammenheng med hvorvidt en ytring refererer til en spesifikk, identifiserbar, individuell referent eller ikke. Ifølge filosofen Russel foreligger det en beskrivelse av referenten ved definte uttrykk, såkalte *definite descriptions*, noe som betyr at identifikasjon er mulig for tilhøreren også ut fra diskursuniverset, ikke bare ut fra navngivning (i Lyons, 1977:179). Hagen (2002:49) presiserer dette når han sier at grunnlaget for identifikasjon av definte substantivfraser kan ligge både i den språklige og den utenomspråklige konteksten. Med andre ord kan identifikasjon av definte referenter være knyttet til språkintern anafori/koreferanse, men også til taler og tilhørers felles diskursunivers.

Lyons (1977:178) understreker at det går et skille mellom *singulære definte uttrykk* og det han kaller *generelle definte uttrykk*, til forskjell fra generiske. Defint generell referanse foreligger når det dreier seg om tilfeller der den definte beskrivelsen innebærer et sett av referenter. Det er en mulig tolkningstvetydighet knyttet til generelle definte utsagn, mer presist i tolkningen av ytringens *intensjon*⁷. Lyons (1977:178) peker på nettopp at generelle utsagn både kan referere *kollektivt* og *distributivt*, altså kan de knytte en bestemt egenskap til en gruppe medlemmer av en klasse som fellesskap, eller de kan ”dele ut” beskrivelser som knytter seg til hvert medlem som enkeltindivider. Imidlertid er denne tvetydigheten ikke så relevant, så lenge den klart lar seg skille fra generisk refererende uttrykk.

⁷ Intensjon defineres i logikken som den underliggende meningen eller konseptet bak en ytring (Allwood et. al., 1977:126).

Et viktig begrep knyttet til definitt referanse er altså *presupposisjon*. Til grunn for identifikasjon av en definitt referent ligger det ofte logiske betingelser og kunnskap som man til dels tar for gitt. For eksempel har vi en dronning i Norge, noe som kan sies å være allmennkunnskap, og dermed kan vi uten problemer referere til henne som *dronningen*, og dersom ikke annet er angitt vil tilhøreren forstå at det er Dronning Sonja vi snakker om. Mer innfløkt er det riktignok med en del andre uttrykk, av dronninger i Norge er det jo bare én, mens av hytter er det tusenvis. Likevel reiser vi på *hytta* i helga. Her kan man si at bakgrunnen for denne ytringens bestemte form og definitte referanse ligger i at felles diskursunivers og presupposisjoner utløses, i alle fall i Norge, når noen sier nettopp *hytta*. Det er ganske vanlig i Norge å ha en hytte som man benytter i helgene, og i alle fall foreløpig vil jeg påstå at det ennå ikke er så vanlig å ha mer enn én. Presupposisjoner, altså grunnleggende antagelser om eksistens og faktiviskhet, representerer i høy grad forutsetningen for identifikasjon av et utsagns referanse og definittethet. Imidlertid må det nevnes at Lyons (1977:183) ikke anser dette som absolutt, der han nyanserer filosofenes syn på eksistens og sannhet. Faktisk eksistens er ikke alltid en nødvendighet når det er språkbrukeren og ikke språket som refererer. Vi kan i mange tenkelige situasjoner snakke om ting som er fiksjonelt, men som likevel har presupposisjoner knyttet til seg som utløser definitte beskrivelser. Diskursuniverset kan peke utover virkeligheten. Lyons (1977:183) bemerker også at språkbrukeren kan være *usikker* på eksistensfaktoren. Ikke desto mindre er sannhetspresupposisjonen og eksistenspresupposisjonen viktige filosofiske og logiske prinsipper som definerer skillet mellom spesifikk og generisk referanse.

Konteksten for denne studien er andrespråklæring og transfer. I forbindelse med innlærerspråk dukker det opp noen problemstillinger rundt presupposisjoner knyttet til innlæringen av bestemthet. I hvilken grad er presupposisjoner universelle? Har vi spesifikke presupposisjoner knyttet til ulike former for sosiale, kulturelle, historiske og ellers tenkelige fellesskap som må læres i møtet med et nytt språksamfunn? Svaret på dette er selvsagt ikke svart-hvitt, foreløpig vil jeg anta at det finnes kontekster der begge utgangspunkt synes plausible, og at enkelte kontekster for definittethet og bestemthetsmarkering vil være mer kulturbestemte enn andre. Ytringer som krever bestemthet av tekstlige årsaker, nemlig ved anafori/koreferanse, er ikke så aktuelle for denne problemstillingen. Forskjellen mellom tekstlig motivert definitt referanse og forholdet mellom presupposisjoner og kultur, gir noen indikasjon på hvor skoen trykker når bestemthet skal innlæres med utgangspunkt i et morsmål som ikke markerer definitt referanse med grammatiske markører i det hele tatt. Imidlertid kan

man betvile effekten av ulik kunnskap på tvers av kulturer nettopp av den grunn at det diskursunivers som er utgangspunktet for identifikasjon etableres nettopp gjennom taler og tilhørers felles forståelse i kommunikasjonsøyeblikket. Men til tross for at spekulasjoner rundt tilgangen på felles presupposisjoner kan diskuteres, er det ingen tvil om at forholdet mellom intensjon på den ene siden og nødvendige felles presupposisjoner på den andre, er viktige aspekter ved referanse.

Indefinit referanse har tradisjonelt blitt sett på som den binære motsatsen til definit referanse. Ifølge Lyons (1977:187-188) er indefinitte uttrykk ytterligere kompliserte, og han skiller mellom *non-definitte* og *indefinitte* substantivfraser. Hagen (2002:31) definerer bestemt form som mer *merket* enn ubestemt form, av nettopp den grunn at det bestemte har mer semantisk tyngde og innhold enn det ubestemte, noe som antyder det indefinittes semantiske vaghet. Lyons framstilling tar utgangspunkt i engelsk, og det må bemerkes at det er en del formelle særpråklige trekk knyttet til når vi bruker de norske ”artiklene” (som det heller ikke er noen absolutt enighet om at kan kalles artikler) og bruken av de engelske indefinitte artiklene *a/an*. Som en digresjon kan det bemerkes at man i Norge i den senere tid har merket seg en tendens til utstrakt bruk av ”artikkel” i kontekster der det tillates i engelsk, men hittil ikke har blitt regnet som særlig norsk. For eksempel skal det ikke være så helt uvanlig å høre ungdommer si: *Hun har lyst til å bli en lege*, som er uvant ved predikativer i norsk.

Lyons skille mellom non-definitte og indefinitte substantivfraser handler om hvorvidt en frase er innledet med artikkel eller ikke. Indefinitte pronomen hører selvsagt også med. Lyons (1977:188) understreker videre at alle indefinitte fraser er non-definitte, men ikke motsatt, hvilket betyr at de indefinitte frasene er en snevrere kategori. Indefinitte fraser kan ha både spesifikk og ikke-spesifikk referanse. Å avgjøre hvorvidt en indefinit referent er spesifikk eller ikke kan være komplisert og logikken trår her hjelpende til. Verdt å nevne er det også at innenfor kognitiv lingvistikk har man tilnærmet seg flertydige indefinitte fraser ved hjelp av for eksempel *mental spaces-teorien* (Lee, 2001:104). Det vil nemlig kunne være flere tolkningmuligheter knyttet til *ekstensjonene*⁸ ved indefinitte referanse. Her kan vi nøye oss med noen enklere eksempler fra norsk:

⁸ Allwood, Andersson og Dahl sier at en ytrings ekstensjon er de objektene i verden ytringen refererer til (1977:126).

Jeg ser en jente i skogkanten

Dette eksempelet må kunne tolkes spesifikt, det er ikke en hvilken som helst jente jeg ser, men en spesiell jente, som jeg likevel nettopp ikke vet hvem er, og dermed ikke kan anta at tilhører vil kunne identifisere. Da blir også definitt referanse umulig. Hun er ”tilfeldig”, men samtidig spesifikk.

Her er et klassisk eksempel hentet fra Lyons (1977:190):

John vil gifte seg med ei jente med grønne øyne.

Denne setningen kan tolkes både som spesifikk og ikke-spesifikk. Er det en bestemt jente han vil gifte seg med som har grønne øyne eller er poenget kun det at han vil gifte seg med ei jente, hvis egenskap skal være å ha grønne øyne? Hagen (2002: 57) sier at noe av det som skiller indefinitte fraser fra definitte er nettopp at ved førstnevnte er eksistensverdien potensiell, det er konteksten alene som avgjør, ikke presupposisjonen.

4.1.2 Generisk referanse

Generisk referanse kan aldri være spesifikk fordi det innebærer å referere til en klasse eller en gruppe av referenter ved å karakterisere dem eller beskrive generelle trekk ved referenten som kategori eller *art*. I norsk kan generisk referanse markeres på ulike måter, både ved ubestemt form singularis og pluralis, samt bestemt form singularis. Grammatisk markering varierer mellom språk. For eksempel vil en generisk referent i fransk vanskelig kunne skilles fra en definitt rent formelt. Engelsk er formelt sett likt som norsk, uten at det per se må ha noen endelige konsekvenser for de mer pragmatiske aspektene ved generisk referanse i språkene. I russisk kan bruk av adjektivets kortform gi noen, dog ikke absolutte, indikasjoner. Nedenfor er noen vanlige eksempler gjengitt:

Čelovek beden- mennesket er armt (subst.+ adjektiv- kortform) (generisk tolkning vanlig)

Voda prozračna- vann er gjennomsiktig (subst.+ adjektiv i kortform) (generisk tolkning mulig)

Voda prozračnaja- vann er gjennomsiktig (subst.+ adverb+ adjektiv i langform) (spesifikk tolkning vanlig)

Lyons (1977:194) understreker at generiske ytringer i prinsippet er tempus, aspekt- og tidløse. Verbets tempus har dermed ikke egentlig betydning for ytringens essensielle innhold. Lyons

(1977:194-195) peker på at det kan være vanskelig å skille definitte generelle refererende uttrykk fra generiske, i og med at de ofte uttrykkes på samme måte formelt sett. Logisk faller de begge også innenfor til dels samme formula. Sannhetsaspektet eller faktiviteten er avgjørende. Lyons (1977:194) skriver at generelle refererende uttrykk er tidsbundne, og dermed kan man kanskje antyde at de er sterkere bundet av setningens og kontekstens generelle referanse som helhet. Lyons summerer det slik: "sannhetsaspektet og eksistensaspektet er irrelevant ved generisk referanse (1977:195)". Altså er det ikke viktig ved generiske referenter om de i prinsippet kan falsifiseres eller ikke, de gir mening uavhengig av verdens realiteter.

Hagen (2002:59-60) har flere eksempler på generiske uttrykk med essensialistisk innhold:

Enhjørninger har langt horn i pannen.

Hesten er et pattedyr.

Setningene illustrerer uviktigheten av sannhets- og eksistensaspektet; enhjørninger finnes ikke. Disse generiske proposisjonene⁹ forteller noe om karakteriserende essensielle egenskaper ved artene de beskriver. Likevel forekommer generiske uttrykk relativt hyppig i kommunikasjon. Lyons (1977:196) legger vekt på at *essensiell* kanskje ikke er det ordet vi vil bruke oftest for å beskrive generiske ytringer, men foreslår snarere at de oftere uttrykker noe som er normalt, generelt, karakteristisk, typisk osv. Han siterer Lewis (i Lyons, 1977:196) i at også denne typen allminnelige generiske proposisjoner vanskelig vil la seg interpretare i sannhetskvalifiserende logiske formula.

Det vil være visse tolkningsvansker knyttet til generisk vs. generell referanse som blir tydelige i innlærerspråk. Setningen nedenfor fra ASK eksemplifiserer problematikken. Til tross for at eksempelet vanskelig kan tolkes fullt ut uten kontekst, illustrerer det en semantisk gråsoner mellom spesifikk/generell og generisk referanse som skaper tolkningsvansker. I innlærerspråk vil det være en mulighet for at språkbrukeren kan ha intendert definitt referanse, uten at dette er markert, og dermed blir ytringen stående som generisk.

⁹ Allwood, Andersson og Dahl definerer termen proposisjon som det en ytring eller en setning sier om verden (1977:20)

Ytringer av denne typen er mangfoldige. Ofte vil sannhetskvalifiserende logikk, ved proposisjonens mulige ekstensjoner og intensjoner, og konteksten kunne hjelpe med tolkningen. Likevel vil logikk kanskje ikke kunne gjøre rede for alle pragmatiske sider ved bruk av generisk referanse. Særlig i tilfellet med innlærerspråk kunne det være interessant å se i hvilken grad innlærere benytter generisk referanseform sammenlignet med morsmålsbrukere. I visse tilfeller vil kommunikasjon fint kunne foregå, og omtrent samme innhold formidles, både ved generisk og definitt referanse. Det avgjørende vil da være hvilken kontekstuelle form man lar diskursen inngå i og hvilket perspektiv man selv velger å ta ovenfor det man formidler. Hvordan man skal kunne avgjøre om et uttrykk i en gitt kontekst i ubestemt form pluralis skulle vært definitt eller om det er et uttrykk for intendert generisk referanse i en i enkelte tilfeller ullen kontekst, representerer et metodisk problem.

4.2 Referansens formelle drakt

Man antar at i de indoeuropeiske språkene er demonstrativer den diakrone kilden til bestemt artikkel (Lyons, 1977:646). Men til tross for at definittmarkering gjennom bestemthetskategorien er en integrert del av norsk og de fleste vest-europeiske språkene, er det som sagt ikke alle språk som har hatt samme utvikling og har grammatisk markering for referanseform. Også innenfor språk som markerer denne kategorien formelt, kan det forekomme særpråklige trekk som er både semantisk og idiomatisk baserte, i tillegg til de formelle forskjellene. Den norske bestemthetskategorien opptrer ikke identisk med verken tysk, fransk eller engelsk på den formelle siden, der norsk har bøyningsaffiks isteden for artikkel. Innenfor skandinavisk er det også skilnader, blant annet har norsk oftest dobbelt bestemmelse ved foranstilte adledd, mens dansk jevnt over har enkel.

Russisk markerer ikke substantivet grammatisk for definitt og indefinitt referanse i det hele tatt. Dette er altså et trekk russisk deler med de andre slaviske språkene, med unntak av bulgarsk, samt noen nord-russiske dialekter (Kramsky, 1972:187). At et språk mangler formell, grammatisk markering av definitt referanse, betyr imidlertid ikke at kategorien ikke semantisk sett finnes i språket. Med utgangspunkt i kategoriens universalitet har en rekke studier tatt for seg andre mulige måter å uttrykke definittethet. Kjent er Praha-funksjonalistenes

¹⁰ Alle eksempler hentet fra korpuset er nummerert etter kandidatnummer (eks. 0220), språk (eks.ru) og testtype (eks: h). De kan gjenfinnes i ASK ved å søke på ”*+kandidatnummer” i tillegg til personvariablene.

ordstillingsstudier, som fokuserer på slaviske språk (Vachek, 1966). Disse studiene har vært opptatt av å si noe om hvilken rolle pragmatisk ordstilling, videre tema-remå, spiller som diskursorganiserende element og som markør for gitt/ nytt- distinksjonen, som innholdsmessig har mye til felles med spesifikk/identifiserbar og ikke-spesifikk/ikke-identifiserbar-begrepene. I tillegg kommer amerikanske studier av analytisk/isolerende språk i sørøst-Asia, som har gitt liv til topic-comment termene (Li, red., 1976). Translatologien har ikke minst bidratt til å utdype bildet (bl.a. Nørgård-Sørensen, 1983), samtidig som fenomenet også studeres med didaktiske siktemål (i NOA, Altermark, 2003). Det har verken blitt fastslått eller forkastet at et språk som ikke markerer definitthet grammatisk må ha lingvistiske ekvivalenter som uttrykker kategoriens semantisk/pragmatiske innhold. Hvorvidt slike studier er et uttrykk for keiserens nye klær eller ikke, skriver seg inn i universaliediskusjonen og vil bli drøftet senere.

I et innlærerperspektiv har det vært antydnet at demonstrativer ofte fungerer tilsvarende definittmårkering, samt at pragmatikken og tekstorganiserende elementer kan ha funksjon som ekvivalenter (bl.a. Huebner, 1983, Jarvis, 2002).

4.2.1 Referanse i norsk - keiserens synlige nye klær

I moderne norsk er bestemthetskategorien en gjennomfrt del av bde substantivparadigmet og kongruensbyningen. I tillegg fungerer et sett av determinativer og demonstrativer som definittmårkende adledd ved substantivfrasen. P det formelle plan varierer substantivbyningen i norsk noe p grunn av tre-genus-systemet. Dette kan selvsagt vre utfordrende å lre uansett morsmålsbakgrunn¹¹, men denne problematikken handler i liten grad om det semantisk/pragmatiske innholdet bestemthetskategorien uttrykker. Et regelrett substantivparadigme ser slik ut:

Genus	Ubestemt form- singularis	Bestemt form- Singularis	Ubestemt form- Pluralis	Bestemt form- pluralis
Maskulinum	Et ord	Ordet	Ord	Ordene
Femininum	Ei jente	Jenta	Jenter	Jentene
Nytrum	En gutt	Gutten	Gutter	Guttene

Tabell 4.1: *Regelrett substantivparadigme i norsk*. Kommentar: bestemte affikser er uthevet. Pluralisformer i ubestemt form er kursivert. Nytrumsord med en stavelse i ubest. form sg. fr ikke ending i ubest. form pl.. Andre nytrumsord vil etter regelen ogs f –er som maskuliner og femininer.

¹¹ jf. Silje Ragnhildstveits MA-oppgave i ASKeladden om innlring av grammatisk genus og transfer (upubliseret materiale)

I tillegg til at språkbrukeren koder enkle substantivfraser for bestemthet, må også substantivfraser med adledd, som adjektiv, kvantorer og possessiver markeres for bestemthet. Dersom substantivfrasen har adjektiv som adledd får vi fenomenet *dobbelt bestemmelse*¹²:

Den røde bilen

Den glade jenta

De glade guttene

Bestemthet markeres både initialt med determinativ og finalt med affiks. Annerledes er det ved possessiver. Siden possessiver i norsk i seg selv uttrykker et definithetsforhold, er med andre ord, eiendomsforhold og genitiv i prinsippet definitte konstruksjoner på norsk, dermed blir bruken av bestemthetsmarkert substantiv her mer et grammatisk enn et semantisk anliggende. Underlig er det riktignok at ved foranstilte possessiver unnlates bestemthetsbøyning av substantivet, mens det er obligatorisk ved etterstilt possessiv.

Boka mi

Min bok

Uttrykk med genitiv-s føyer seg videre inn i rekken, og har i utgangspunktet definitt referanse:

Kongens menn

Dog med enkelte faste avvikende uttrykk:

En familiens mann

En kirkens mann

Bruken av bestemt form i norsk uttrykker i stor grad implementeringen av de semantiske og pragmatiske kriteriene for definitt referanse, med unntak av en del faste og idiomatiske uttrykksmåter. Hagen (2002:52-53) tar utgangspunkt i de generelle aspektene for bestemt form i norsk ved kategorien *absolutt unik referanse*. Det foreligger altså kun ett eksemplar av referenten, og dermed er referansen definitivt definitt og spesifikk.

¹² Det er til en viss grad valgfrihet i forhold til enkel og dobbel bestemmelse i norsk. I tillegg til at det er vanligere ved abstrakte substantiver, spiller stilnivå inn (Hagen, 2002:55-56)

Sola skinner.

Absolutt unik referanse utvides til det som er *unikt innenfor konteksten*, der presupposisjonene og felles kunnskap tydeliggjør referenten som definitivt.

Staten tar ansvar for syke og eldre.

I den videre forlengelsen lister Hagen (2002:53-54) opp *situasjonsbetinget* definitivt referanse, som handler om det som er kjent og identifiserbart innenfor det aktuelle diskursuniverset som etableres under kommunikasjon.

Hun satte på ovnen. Mannen kom snart hjem.

I tillegg kommer tekstintern *anafori*. Ved siden av definitive substantivfraser kan også pronomen uttrykke anaforiske relasjoner.

En gutt stod i skogkanten. Gutten hadde sekk og lue på. Han virket redd.

Den idiomatiske bruken av bestemt form i norsk er imidlertid sammensatt og vanskelig å begripe. I en del tilfeller kommer både semantiske og pragmatiske retningslinjer til kort i å forklare bruken av bestemt form. Hagen (2002:61) nevner eksempler som:

Vondt i kneet

Gå i teateret

Åpne vinduet

I alle fall ved første øyekast kan disse eksemplene virke lite transparente. Likevel kan de ha sine årsaker. Gjennom mellomspråkstekstene i ASK blir en oppmerksom på hvor kompliserte å avkode semantisk faste uttrykksmåter man til daglig ikke tenker over kan virke. Samtidig kan det tenkes at uttrykk av denne typen kan ha sin rot enten i diakronien eller i imaginære diskursunivers, og at det finnes en forklaring på hvorfor man absolutt ikke kan godta at noen sier *sist i kø* eller *i barndom*. Det heter turer *på fjellet* og *i skogen*, men turer *i skog og mark* er en fast kollokasjon som har fått ubestemt form.

Her er noen eksempler på holofrastiske, nærmest idiomatiske fraser hentet fra ASK:

Ru-h0220: *De kan reise sammen til forskjellige eksotiske land minst en gang i år.*

Ru-h0197:....*fordi de vil sikre seg jobb i fremtiden.*

Ru-h0197:...*henter utenlandsk personell fra utland.*

Med utgangspunkt i disse eksemplene kan man spørre seg hvorfor det er slik at man på norsk må si: *en gang i året? I fremtiden og i fortiden*, der fortiden sikkert og visst, kanskje med unntak av innenfor postmodernistisk teori, er definitt, men hva med framtid, er den definitt og gitt? Hvordan har *utlandet* blitt en så definitt størrelse, utlandet kan da være så mye forskjellig? Det kan funderes over hvorvidt disse idiomene uttrykker bestemte måter å tenke på, forestille seg og konseptualisere erfaringer og omgivelser på. Samtidig er det ingen god forklaring på inkonsekvenser ved relativt sammenlignbare uttrykk. Hvorfor heter det *på fjellet*, men *i skog og mark*? Uttrykket *en gang i året* illustrerer ikke bare idiomatikk eller norsk tankemåte, men også ulikheter på tvers av språk. Den non-finitte frasen *en gang i år*, betyr rett og slett noe annet på norsk, og er uakseptabel i denne gitte konteksten, mens det på engelsk er motsatt: *once a year* er ekvivalent med *en gang i året*, mens *once this year* tilsvarer *en gang i år*! Disse sidene ved definitt referanse framstår som en inngangsport for kognitiv lingvistikk, der det kan se ut til å henge sammen med kognisjon og språklig konseptualisering av verden.

Tidligere i teorikapittelet har *denotasjon* som semantisk motstykke til referanse blitt beskrevet. Denotasjon er imidlertid også et viktig aspekt ved definitte fraser, som kan *denotere* substantivfrasens definitte referanse. Med andre ord kan en denotasjon utdype referentens referanse ved en denoterende beskrivelse, slik at den blir korrekt identifisert. Hagen (2002:202) definerer denotasjon i forbindelse med bruken av pro-ord som følger: ”Med et ledds denotasjon menes dets referanse i kraft av dets beskrivende innhold”. Dette betyr at også beskrivende fraser ved siden av et ord i seg selv kan denotere noe.

Liker du genser du fikk til bursdagen?

Ru-h0466: *Dikteren sammenligner samfunnet som vi bor i, med det mørket.*

Som eksemplene viser gir denotasjonen en ytterligere beskrivelse av referenten, som igjen letter identifikasjonen. Imidlertid er ikke eksemplene så hyppige i ASK-materialet, og i tilfeller der det forekommer, blir referentene analysert etter semantiske og pragmatiske

aspekter ved definitt referanse i seg selv, i og med at studien primært streber etter å undersøke avsenderens perspektiv og etablering av diskursunivers, heller enn tilretteleggingen for mottaker. For å klargjøre poenget mitt kan man si at avsenderen først må ha etablert referenten som definitt før han/hun kan gi en denoterende beskrivelse, dermed mener jeg at definitt referanse ved denotasjon ikke nødvendigvis må analyseres som en egen motivasjon for definitt referanse.

4.2.2 Referanse i russisk - må keiseren ha nye klær?

”, the category of the definite and the indefinite, of the familiar and unfamiliar, is a universal, indispensable part of any reality in the same way as the positive and the negative...”

(Jiří Kramský, 1972:55).

Man kan altså vanskelig kan tenke seg et språk som ikke på noen måte skiller mellom definitt og indefinitt, videre mellom kjent og ukjent, i kraft av at det er et universalium og en viktig del av kommunikasjonen. Dette utgangspunktet kan si noe om forholdet mellom gitt og ny språklig informasjon i russisk. Russisk har som sagt, i likhet med de fleste andre slaviske språkene, ikke grammatikalisert bestemthetskategorien. Det betyr at ingenting i substantivfrasens struktur og bøyningsparadigme kan fortelle oss eksplisitt hvilken referanseform som foreligger. Interessant er det imidlertid at bulgarsk skiller seg ut fra de slaviske språkene ved nettopp å markere kategorien, og som en digresjon kan man fristes til å antyde en sammenheng mellom geografi og språkkontakt i tillegg til språkfamilie. Romania er som kjent naboland til Bulgaria, og romensk tilhører de romanske språkene, som har grammatikalisert definitthet.

Innfallsvinkelen til å snakke om definitthet i språk som ikke markerer det grammatisk vil selvsagt fortone på en helt annen måte enn for eksempel ved norsk. Det er vanlig å se på hvilke andre mulige lingvistiske markører som kan uttrykke lignende semantisk innhold. Rent grammatisk er det ikke noe i setningen *Devuška kupila knihu* (*Jente kjøpte bok*), som forteller oss om referansen til substantivfrasene skal oppfattes som definitt eller ikke¹³. En setning som denne vil kunne ha ulike pragmatiske varianter (imidlertid vil neppe alle være like akseptable og ”bruksvennlige”), siden kasus forhindrer at de semantiske og syntaktiske rollene

¹³ Alle transkripsjoner fra det russiske alfabet til norsk er gjort etter den internasjonale vitenskapelige normen, basert på det tsjekkiske alfabetet.

utydeliggjøres. I motsetning til moderne norsk, har som kjent russisk et velutviklet kasussystem med seks kasus i både singularis og pluralis.

Særlig innenfor oversettelsesteori og funksjonalistisk lingvistikk har man vært opptatt av hvordan definit referanse uttrykkes i russisk. Praha-lingvistene står som klassiske eksempler på hvordan man har forsøkt å gjøre rede for sammenhengen mellom definitthet og informasjonsstruktur i de slaviske språkene (Vachek, 1966). Annie Christensen (2004:180) bemerker at blant annet hvorvidt setningen følger mønsteret subjekt-verbal eller verbal-subjekt kan gi noen indikasjoner på referanseform. Videre skriver Terje Mathiassen (1996:20) at bruk av akkusativ vs. genitiv, samt ordstilling, har betydning for substantivfrasen referanse. I tillegg er prosodi og trykk viktig, men i og med at det vanskelig lar seg undersøke i skriftlig tekst, vil jeg ikke vektlegge det i min studie. Nørgård-Sørensen (1983:5) baserer sin translatologiske undersøkelse på Firbas' definisjon av tema-remasom diskursmarkør, samt at det er en sammenheng mellom denne pragmatiske kategorien og grammatikalisert definitthet. Han skriver at der tematiske substantivfraser ofte kan knyttes til bestemt form i dansk, altså definit referanse, vil rematiske ledd som oftest kunne regnes som ubestemte og indefinitte.

Det kan være nødvendig å gå mer grundig til verks. Som norsk har russisk tre genus, maskulinum, femininum og nøytrum. De russiske genera har betydning for kongruens i substantivfraser med adledd, samtidig som de gir opphav til varierende kasusmorfologi. I latinsk ånd deles substantivene videre inn i deklinasjoner. Både substantivet og mulige adledd markeres for kasus, som nærmere bestemt er nominativ, akkusativ, genitiv, dativ, instrumentalis og lokativ. Illustrerende tabell (jf. tabell 4.2, s. 46) er basert på Christensen (2004:22, 30):

Kasus – singularis	Maskulinum (1. Deklinasjon)	Femininum (2. deklinasjon)	Nøytrum (1. deklinasjon)
Nominativ	Bilet	Komnata	Mesto
Akkusativ	Bilet	Komnatu	Mesto
Genitiv	Bileta	Komnaty	Mesta
Dativ	Biletu	Komnate	Mestu
Intrumentalis	Biletom	Komnatoj	Mestom
Lokativ	Bilete	Komnate	Meste
Kaus- pluralis			
Nominativ	Bilety	Komnaty	Mesta
Akkusativ	Bilety	Komnaty	Mesta
Genitiv	Biletov	Komnat	Mest
Dativ	Biletam	Komnatam	Mestam
Instrumentalis	Biletami	Komnatami	Mestami
Lokativ	Biletakh	Komnatakh	Mestakh

Tabell 4.2.: *Regelrett substantivparadigme i russisk.*

Et viktig kontrastivt moment er at genitiv i russisk ikke forutsetter definit referanse, slik som i norsk. Setningen *Dve knigy Dostojevskovo* (to bøker Dostojevskij + gen.) betyr ikke nødvendigvis at Dostojevskij bare skrev to bøker. Som nevnt kan genitiv under visse betingelser, det ikke gås inn på, der man i prinsippet kunne valgt akkusativ, markere at substantivfrasen har indefinit referanse. Mathiassen (1990:631) bekrefter at referanseform her må ses i sammenheng med genitivens partitivfunksjon.

Ona kupila mne knigy (akk.) – hun kjøpte bøkene til meg

Ona kupila/pokupala mne knig (gen.) – hun kjøpte bøker til meg

Videre er russisk både aspekt- og tempusprominent. Imperfektivt eller perfektivt aspekt er noe språkbrukeren må ta stilling til ved enhver ytring. Det synes plausibelt å anta at også valg av aspekt i visse tilfeller og ved visse typer verb kan ha betydning for objektets referanse, uten at denne påstanden kan bekreftes annet enn rent intuitivt. Resonnementet er at imperfektivt aspekt ofte innebærer en vedvarende aksjonsart, eller noe gjentakende. I de tilfeller der noe er svært utstrakt i tid, eller kan kalles nærmest en vane, vil det på norsk være naturlig å gi objektet ikke-spesifikk referanse, framfor definit. Du kan rett og slett ikke skrelle en bestemt mengde epler i all verdens tid. Likevel er denne hypotesen kanskje mer egnet som rettesnor for oversetting fra russisk til norsk, enn som reell definitmarkør i og med at utgangspunktet egentlig er hva verbet sier, ikke hva substantivfrasen sier. Ikke desto mindre er det interessant og fortjener å bli eksemplifisert:

Ona čitala knigi – hun leste bøker (imperfektivt)

Ona pročitala knigi- hun leste bøkene (perfektivt)

Man må heller ikke glemme at russisk i likhet med norsk har demonstrativer, som i *včera ja kupila etu knigu* (i går kjøpte jeg denne boka), som alltid uttrykker definit referanse.

Demonstrativer og indefinitte pronomen bestemmer ytringens referanse. Demonstrativene er i likhet med norsk deiksisbestemmende, og bruken er sammenlignbar både i forhold til deiksis og referanse. Christensen (2004:77) sier at *etot* brukes om noe nærliggende og kan oversettes til *denne*, *den her*, mens *tot* brukes om referenter fjernere fra taleren, og samsvarer med *den*, *den der*. Både *etot* og *tot* bøyes etter genus, kasus og numerus. Med andre ord kan man si at russisk har grammatikalisert demonstrasjon, mens norsk har grammatikalisert både demonstrasjon og definitthet.

Indefinitte pronomen er satt sammen av de to interrogative pronomenene, *kto* (animatum) eller *čto* (inanimatum), og *-nibudt'*, *-libo*, *-to*, *ne-*, *koe-*. De tilsvarer noen og noe, men varierer på ulike måter i både semantikk og syntaks. Sist, men ikke minst, uten at russisk har grammatikalisert artikkel foran substantivet, har de tilløp til ubestemt artikkel, nemlig *odin*, *odna* og *odno* (Mathiassen, 1990:22.). De ulike formene tilfaller hvert sitt genus, og alle har betydningen *en*.

Viktigst i forskningen rundt referanseuttrykk har vært pragmatikk og ordstilling. Russisk har som nevnt to hovedordstillinger, nemlig S-V eller V-S. Selv om språket har større muligheter for pragmatisk ordstilling enn for eksempel norsk, kan man ikke si at den er helt fri.

Mathiassen (1990:630) skriver at ordstillingen avhenger av både kontekstuelle, grammatiske og stilistiske faktorer. Annie Christensen (2004: 179-181) utdyper at valg av ordstilling må ses i sammenheng med kommunikativt formål og pragmatiske tekstorganiserende elementer som *tema-rema*. Hun definerer videre tema til å dreie seg om det som snakkes om, det umiddelbart kjente utfra den forutgående konteksten, og rema som den nye informasjonen som sies om tema (2004:179). Distinksjonen vil drøftes nærmere i del 4.3.

4.2.3 Engelsk - keiseren er kledd om

Man antar at det engelske artikkelsystemet, som det norske, kan forklares diakront ved grammatikalisering av demonstrativer og tallordet *one* (Heine, 1997:71). Det engelske systemet for markering av referanse skiller seg i liten grad fra norsk når det gjelder semantikk og pragmatikk. Formelt sett er det riktignok annerledes, og en kortfattet gjennomgang av bruken av bestemt og ubestemt artikkel synes på sin plass. Jeg har benyttet meg av standardverket til Quirk et.al *A comprehensive grammar of the English language* (1985) for den formelle gjennomgangen.

Den engelske grammatikkens beskrivelse av bruken av bestemt artikkel tar utgangspunkt i distinksjonen spesifikk-generisk referanse (1985:265). Viktig i engelsk er videre forskjellen mellom tellelige og utellelige substantiver, i tillegg til singularis og pluralis, definitt og indefinit, der artikkelbruken opptrer ulikt. Skjemaet de setter opp er som følger:

	Definit		Indefinit	
	Tellelig	Utellelig	Tellelig	Utellelig
Singularis	The tiger	The furniture	A tiger	(some) tigers
Pluralis	The tigers		(some) tigers	

Tabell 4.3: Regelrett substantivparadigme i engelsk.

Som i Hagens gjennomgang av norsk forholder forfatterne av den engelske grammatikken seg til semantisk/pragmatiske forhold rundt definit referanse, til tross for at termene i respektive grammatikker er noe ulike. Quirk et.al. (1985: 265-272) snakker om *immediate situation*, *larger situation*, *direct and indirect anaphoric reference*, *cataphoric reference* (referansen peker i motsetning til anaforisk, framover i diskursen), *sporadic* og til sist *logical use of "the"* (ved adledd som logisk sett er definte, som *only*, *first*). Ved adledd generelt plasseres disse mellom artikkel og substantiv, og i motsetning til norsk holder det med enkel markering:

The girl with the green eyes.

I bought the best car in New York.

Indefinite singulære referenter markeres med ubestemt artikkel *a*:

I saw a girl I like in the park.

Man kan merke seg at som ved indefinitt referanse i norsk foreligger det også i engelsk en vaghet angående ytringens ekstensjon. A kan som nevnt brukes i større utstrekning enn de norske *en, ei, et*. Blant annet bruker man i engelsk også artikkel ved predikativer:

She wishes to become a doctor.

He used to be a very clever student.

Som i norsk har heller ikke engelsk obligatorisk markering av indefinitt referanse ved pluralis, trykklett *some* forekommer i enkelte tilfeller, slik som *noe/noen* kan i norsk.

Would you like some apples?

Would you like an apple?

Videre når det gjelder generisk referanse kan både *a, the, og null-artikkel* brukes. Også her er likheten med norsk slående (eksempler etter Quirk et.al, 1985:281):

The bull terrier makes an excellent watchdog.

A bull terrier makes an excellent watchdog.

Bull terriers make excellent watchdogs.

Enkelte forskere mener også at bestemt artikkel i pluralis kan uttrykke generisk referanse, til tross for at dette er omdiskutert (ref. i Chesterman, 1991:33).

Imidlertid har også engelsk en idiomatisk side ved bruken av bestemthet og definitt referanse, som ikke alltid sammenfaller med norsk. Noe kuriøst for en norsktalende kan det virke når nærmest idiomatiske frekvente uttrykk uten artikkel i enkel substantivfrase, plutselig får artikkel når et adledd hektes på frasen:

Life is like a box of chocolate. The good life though is like icecream.

Men om sistnevnte derimot var intendert generisk kunne man igjen ha sløyfet artikkelen:

Good life is like chewing gum.

I forbindelse med possessiver og genitivfraser får substantivfrasen automatisk definit referanse, men den som eier alene kan være både definit og indefinit.

That's not your cat, it's the neighbour's cat.

Som i norsk, i motsetning til i russisk, er det den/det som eier og ikke den/det som eies som får genitiv-markering.

Med unntak av enkelte interessante språkspesifikke forskjeller, er det lite annet enn den formelle strukturen som skiller norsk og engelsk når det gjelder markering av referanse. I refleksjonsdelen som følger analysen vil imidlertid enkelte ting ses nøyere på og mer eksplisitt være gjenstand for diskusjon.

4.3 Referanse og kommunikasjonsprinsipper – definitthet og gitthet

Tema/rema er kommunikative prinsipper som organiserer diskursen og deler setningsinnholdet i to, *gitt* og *ny* informasjon. Det som er gitt står som oftest først i setningen, og følges av det nye. Dette er en gjeldende tendens for russisk, men det tas også opp i norske grammatikker (f.eks i Hagen, 2002:260-261). I amerikansk forskning brukes topic/comment-distinksjonen om lingvistiske fenomen som i stor grad samsvarer med tema/rema. Topic og tema er begreper som ligner hverandre innholdsmessig, og det kan forsvares å ikke differensiere mellom de to. De har imidlertid oppstått på ulikt grunnlag, der topic er sterkt knyttet til studier av isolerende språk med grammatikalisert topic-markering (selv om det i dag brukes i sammenheng med alle typer naturlige språk), er tema knyttet til slaviske språk med sterkere pragmatiske struktureringsprinsipper enn romanske og germanske, men som samtidig definitivt er flekterende. Helge Dyvik (1984:5-6) sier nettopp at tema og topic springer ut av to ulike lingvistiske felt, der førstnevnte handler om tekstlingvistikk er sistnevnte knyttet til typologiske studier. Russisk kan heller ikke ukritisk kalles topic-prominent, der det i like stor grad er subjekt-prominent. Dyvik (1984:5-6) definerer tema etter Firbas, i diskusjonen om topic-og subjektprominens, som et rent diskursfenomen, som går på at tema er det minst dynamiske elementet i en setning, altså det som i minst grad bringer diskursen videre med ny informasjon og dermed er totalt avhengig av konteksten.

Forskjellen mellom tema og topic vil ikke bli problematisert ytterligere, og i min sammenheng synes det naturlig å bruke tema-remaparet av åpenbare grunner, samtidig som det i forbindelse med forskere i topic-tradisjonen synes riktig å la termen forbli som den er. Det er altså vanlig å tenke seg at innholdet i topic, som tema, dreier seg om *givenness*, det gitte. Når noe er gitt er det kjent og dermed definitt. Likevel trekker Dyvik (1984: 8) i tvil Li og Thompsons påstand om at topic alltid er definitt, og viser til indefinitte topic, samt definitte *comments* (*rema*). Verdt å merke seg er kanskje at i norsk står subjektet kanonisk først, og der det er tematisk, vil det ofte, men ikke alltid, ha bestemt form. Bildet er altså langt fra entydig, og gir ikke endelige svar, til tross for at pragmatisk ordstilling må sies å innebære mer enn bare funksjonen som språklig skjelett. Selv om det er et visst sammenfall mellom tematiske ledd og definitte referenter, er kategoriene likevel ulike og har ulikt omfang. Der tema organiserer diskursen, peker definithetskategorien langt utover det som nødvendigvis må være aktivert rent tekstlig. På samme tid omfatter også tema større språklige tekstelementer enn en definitt substantivfrase.

Dyvik (1984:8) drøfter den amerikanske psykolingvisten Chafes bruk av begrepet *aktivert/nylig aktivert kunnskap* i forbindelse med gitthet og identifiserbarhet. Dette gir en inngangsport til å se nærmere på hvilken rolle det kognitive spiller i forhold til definithet og gitthet. Chafe må betraktes som en autoritet på feltet. Sentralt i hans tilnærming til fenomenet er at en referent må aktiveres i bevisstheten for å kunne identifiseres. Videre må kunnskap om det som skal identifiseres være felles for taler og tilhører for vellykket identifikasjon. Chafe kaller det *sharedness* (1994:96). Sagt på en annen måte, for vellykket identifikasjon, må presupposisjonene være felles. Videre sier han at det som er gitt i prinsippet er felles i og med at det er *aktivert* eller *semi-aktivert* i bevisstheten. En kan tenke seg at et tematisk ledd vil holdes lengre i full aktivitet enn en spesifikk referent som ikke er tematisert og dermed må aktiveres på nytt. En referent må altså aktiveres eller være aktivert for å kunne identifiseres.

Denne måten å betrakte fenomenet synes å bygge videre på at referanse er tett knyttet til kognisjonen og felles kunnskap, samt ytterligere at det som er felles og lett aktiverbart ikke nødvendigvis må omfatte det samme på tvers av språk og kulturer. Hva skal til for å aktivere den nødvendige kunnskapen? Givon (1984:388) opponerer tydeligere, men i likhet med Lyons, mot den logiske filosofien i det han tilbakeviser ideen om at presupposisjoner og referenter er sanne i kraft av deres tilknytning til den faktiske verden, snarere sier han at referenter er sanne og usanne i forhold til det diskursuniverset som etableres gjennom

forhandling i kommunikasjon. Givón sier at definittethet oppstår gjennom *permanente* og *aktive diskursfiler* hos språkbrukerne (Givon, 1984:401). Filene minner om Chafes *sharedness* begrep, og ifølge Givon er de permanente filene, slik jeg forstår det, lager for unike referenter som er felles for alle medlemmer av nettopp en bestemt kultur, mens referenter i aktive filer etableres i den aktuelle diskursen. Eksplicitte kognitive framstillinger av definittethet går lenger enn blant annet Lyons i å forsøke å forklare bakgrunnen for presupposisjonene og hvordan de fungerer, samt skillelinjene mellom de ulike formene for definitte referenter.

For å oppsummere litt her kan man si at definittethet, uavhengig av språklig drakt, handler om at den rette kunnskapen aktiveres av språkbrukerne for å muliggjøre identifikasjon. Denne kunnskapen kan være kulturbestemt, men den kan også etableres i *kommunikasjonsøyeblikket* for å si det med Hagen (2002:54). Referenten har sannhetsverdi og er reell i forhold til diskursuniverset. Teoriene til Chafe og Givon er interessante, samtidig som de kan oppleves som noe vage og problematiske i det at de egentlig ikke sier noe om grensene for hva som er et kulturelt fellesskap, og ikke minst, hvor grensene går mellom en permanent fil og en aktiv fil, antakelig vil en del referenter kunne overlappe filene. De gir også lite rom for å kunne skille generiske utsagn fra generelle. Samtidig bidrar de til forståelsen av definittethetskategorien ved å si noe om hvordan identifikasjonsgrunnlaget for en referent som definitt eller indefinitt fungerer. I forlengelsen av dette er det fristende å se på om det kan være noen ulikheter knyttet til aktiveringen av felles kunnskap og filorganiseringen for identifikasjon av definitte referenter mellom språk som har grammatikalisert definitt referanse og språk som lar pragmatikken styre.

Alle teorier har styrker og svakheter, og på tross av det nylig nevnte vaghetsproblem vil jeg bruke Chafes teori og begreper i tilnærmingen til mine data. Bruken av bestemthetskategorien i norsk og definittethet i sin alminnelighet har sterke paralleller til Chafes tanker om *sharedness*, bevissthetsnivå og aktivering av referenter, samt de videre diskursrelaterte begrepene tema og rema. Om vi tar utgangspunkt i Hagens (2002) ulike klassifiseringer av definittethet i norsk, kan vi se at disse kan illustreres nærmere og settes i sammenheng med både Chafe og Firbas.

Absolutt unik referent-

Anaforisk/Koreferent-

Unik referent ut fra kontekst-

Situasjons/diskursunivers-betinget definitt referent-

Idiomatisk/semiidiomatisk definitt referanse/bestemthet

Alle disse formene for referanse innenfor definittetskategorien i norsk kan være avhengige av Chafes *sharednessbegrep* og *bevissthetsbegrep* for å kunne identifiseres (Chafe, 1994:107), dog på noe ulik måte. Chafe skiller mellom direkte og indirekte felles kunnskap for muliggjørelsen av identifikasjon. Kunnskapen er direkte felles når referenten allerede er kjent for taler og tilhører. Jeg tolker dette til å bety kjent innenfor den nærmeste diskursen, og da altså i høyest grad å omhandle anaforisk/koreferensielle motiverte referenter. Indirekte kunnskap er knyttet til tilfeller der den nødvendige kunnskapen er kjent for kommunikatørene ut fra felles assosiasjoner og diskursuniverset. Man kan tenke seg en viss overlapping mellom kategoriene, men indirekte *sharedness* ser ut til å være gjeldende fra absolutt unik referanse og utover mot de idiomatiske uttrykkene. Vi kommer nærmere kjernen med begrepene *active*, *semiactive* og *inactive* (Chafe, 1994: 75), som handler om hvordan denne felles kunnskapen for identifikasjon av referenter er aktivert i språkbrukernes bevissthet. Chafe (1994:75) knytter videre disse til *given*, *accessible* og *new*, der, med norske oversettelser, aktiv kunnskap om referenter henger sammen med gitthet, semiaktiv kunnskap med tilgjengelighet og inaktiv med nytt.

I en tidlig artikkel definerer Chafe *given/gitt* som ting som kan identifiseres hos tilhøreren ut fra felles kunnskap i kommunikasjonsøyeblikket, og *nytt* til ting som må regnes som uidentifiserbare og nye introduksjoner (Chafe, 1976:30-31). Chafe (1976:42) sier om sammenhengen mellom definittet og gitt/nytt: "There is, to be sure, an interaction between the status given and the status definite. There is, for example, a strong tendency for indefinites and newness to go together---for things that are not definite to be also not given". Definitte referenter kan både være gitte og nye. Til sist kan også tema/rema-begrepene knyttes opp mot denne *skalaen* slik jeg ser det, der tematiske referenter kan være enten aktive eller semiaktive, mens rematiske ofte vil være inaktive og nye.

En kategori i tillegg til Hagens opplisting det for øvrig syntes nødvendig å ha med for å illustrere det skalære aspektet ved definittetskategorien, er det Givón kaller *part-of-whole*

(1984:400). Her kalles kategorien *definitthet ut fra logisk slutning*. Chafe (1994:96) gjør eksplisitt verdien av å ha en egen kategori for referenter som får definit referanse i kraft av sin logiske tilknytning til en annen definit referent. Han skriver at aktiveringen av én referent som definit i diskursen fører til at neste automatisk semiaktiveres og dermed lett kan identifiseres som definit. Hans eksempel er en oppfølgingsytring i en kontekst der en språkbruker forteller en historie om en bil (en Volkswagen) og en elefant:

...and they kept honking the horn,

I forsøket på å klargjøre tankene mine gjennom følgende skjema, har jeg forkortet termene noe og baserer meg fritt på Chafe (1994) og Hagen(2002).

<i>Gitt</i>	- gitt -	<i>gitt/tilgjengelig</i>	- <i>gitt/tilgjengelig</i> -	<i>tilgjengelig</i> -	<i>tilgjengelig/ny</i>
	- aktiv	-aktiv/semiaktiv	- aktiv/semiaktiv-	<i>semiaktiv</i> -	<i>semiaktiv/inaktiv</i>

Abs.unik- koreferanse- log.slutning- unik i kontekst- situasjons/ diskurs- idiom/semiidiom

Dette skjemaet representerer selvsagt ikke absolutte kategorier og en absolutt forståelse av fenomenet. Innenfor samtlige kan informasjonen være både tematisk og rematisk, gitt og ny. Den første kategorien skiller seg ut, nemlig absolutt unike referenter. Disse blir stående i den ene enden av skalaen, nesten litt utenfor de andre. Årsaken til plasseringen ytterst er prototypekarakteren, samt at sammenhengen mellom koreferanse, logisk slutning og unik i kontekst er såpass tett at det syntes vanskelig å plassere absolutt unike i mellom dem. I hvilken grad absolutt unike referenter er definte ut fra aktivering er dog varierende, i noen tilfeller aktiveres de trolig av diskursen, mens i andre vil de likevel være identifiserbare for tilhørerne ut fra felles kunnskap om verden uavhengig av aktiveringsgrad. Hagen (2002:52) sier at slike referenter semantisk sett nærmer seg *proprier*, og fungerer som sådan. Slike referenter får altså en plass i enden av skalaen fordi de skiller seg ut fra de andre, samtidig som jeg vil mene at de representerer noe helt grunnleggende ved definitthetskategorien gjennom nettopp absolutt unike status.

Den neste kategorien som krever nærmere kommentar er de anaforisk/koreferensielt motiverte referentene. Disse må nødvendigvis som følge av tekstlige tilknytning være gitte og dermed aktiverte i bevisstheten hos både taler og tilhører. Blant de andre synes overgangene mer glidende, samtidig som man også kan si at særlig mellom anaforiske, kontekstmotivert

unikhet og situasjonsbetinget motiverte definitte referenter kan det ofte være et tolkningsspørsmål hvor man skal sette grensen for anafori, der referentene er såpass tett knyttet sammen av logiske slutninger. Det må også nevnes at Faarlund et al. i *Norsk referansegrammatikk* (1997:284) opererer med et anaforibegrep knyttet til definitt referanse og bruken av bestemt form, som er mer omfattende enn det jeg vil argumentere for at er hensiktsmessig i denne sammenheng. Blant annet regner de bruk av, og relasjonen mellom, en referent og referentens logiske hyponymer og antonymer som anaforiske. Følgende eksempler viser dette:

Hyponymer: *Jeg kjøpte **frukt** i går, men **eplene** er råtne i dag.*

Antonymer: *Det har vært **en fæl dag**. Jeg håper **natta** blir rolig* (etter Faarlund et al., 1997:284).

Forholdet mellom gjenstand og egenskap: *Jeg åpnet **et vindu** og oppdaget at **hempene** var rustne.*

Fenomen/institusjon og utøver/ansatt/elev: *Jeg gikk forbi **en skole**, **lærerne** satt utenfor og drakk kaffe.*

I min oppgave vil anaforibegrepet ha en snevrere betydning, og kun gjelde de uttrykk og *relasjoner* mellom uttrykk, der referenten for begge kan sies å være identisk med hverandre. En del uttrykk som inngår i Faarlunds anafori-begrep, men ikke i en strengere definisjon, havner i mellomkategorien *logisk slutning*, som illustrerer sammenhengen og kontinuiteten i definittetskategorien, der identifikasjon av en referent som definitt løsrives fra den tekstlige konteksten og gradvis knyttes tettere og tettere til presupposisjoner og aktivering av kunnskap om verden og diskursuniverset. Med andre ord innebærer kategorien *logisk slutning* uttrykk som til en viss grad kan sies å være anaforiske, men som likevel krever etablering av et definitt diskursunivers for å markeres korrekt. Jeg vil heller argumentere for at forbindelsen og referansen logisk utledes til definitt, enn at den er direkte anaforisk. Funn fra ASK tyder også på at det kan være nyttig å anvende et mer differensierende definittetsbegrep generelt.

Fossestøl (1978:100) bruker begrepet *koreferanse* i stedet for anafori, og hans definisjon av begrepet som sådan synes intuitivt nærmere min forståelse: "Koreferanse vil si at to eller flere språklige uttrykk refererer til samme objekt, uansett om uttrykkenes betydningsinnhold er forskjellig". Dette tolker jeg dithen at koreferanse må forstås i en litt annen retning enn Faarlunds anaforibegrep, som synes rettet mot uttrykkenes språklige slektskap, heller enn

felles referanse. Koreferanse kan uttrykkes ved uttrykk som denoterer ulike ting, men refererer til det samme. Ved tidligere nevnte anaforibegrep er denotasjonsverdien mellom antecedent og referent semantisk beslektet, men de har ikke nødvendigvis identisk referanse. Dermed vil jeg holde meg til anafori strengt definert gjennom koreferanse. Dette har verdi nettopp fordi også referenter som kan sies å være anaforiske, men likevel ha ulik referanse, krever en annen aktiveringsgrad enn identiske referenter.

Det er som sagt en tilknytning mellom NRFs anaforibegrep og kategorien *definitthet ut fra logisk slutning*, samtidig som sistnevnte også har tydelige paralleller til *unikhet i konteksten*. I Givóns *part of whole*-begrep ligger det at når en referent har blitt aktivert og identifisert vil andre tett tilknyttede deler aktiveres ut fra unikhetskonvensjonene, de er da unike i kraft av en annen referents benevnelse i diskursen. Man kan vel innvende at det ikke er langt mellom eksempler av denne typen og eksempler på referenter som er unike ut fra konteksten/diskursen, men likevel vil jeg hevde at slike referentene, ofte er så nært semantisk knyttet at de bør regnes som en egen kategori.

Likevel er grensene vage og kategoriene kan være vanskelige både å definere teoretisk, men ikke minst også vanskelige å operasjonalisere metodisk. Ikke desto mindre tror jeg en bevissthet rundt denne ekstra kategorien kan si noe mer om identifiseringen og markeringen av referenter som definitte.

Til sist, spesielt når det gjelder de semiidiomatiske og idiomatiske definitte referentene, synes Givóns teorier om kulturspesifikk kunnskap å egne seg godt for å utvide tolkningsgrunnlaget, uten at det betyr å forkaste betydningen av felles kulturelt medlemskap som grunnlag for vellykket identifikasjon innenfor også de andre kategoriene.

Denne teoretiske gjennomgangen fører fram til at det synes å vise seg et mønster av ulike glidende aspekter innad i definitthetskategorien. Tanken om at definitthet eller *definiteness*, som på engelsk også ofte omfatter indefinit referanse, kan ses på som et skalerende eller graderbart fenomen er ikke ny. Blant andre Andrew Chesterman som arbeidet med kategorien i forhold til kvantitet i finsk og engelsk, argumenterer for at *definiteness* må betraktes ikke som en binær opposisjon, men heller som en kategori med glidende overganger og ulike grader av definitthet og unikhets (Chesterman, 1991: 182-183). Chesterman nevner også andre som også har tenkt i samme baner, nemlig Givón, basert på Comrie, som ser på definitthet

som noe relativt og hierarkisk (Givón, 1984, 423-426). Sett i forhold til skalaen her, er Chestermans perspektiv bredere og sterkere knyttet til ulike formelle realiseringer av definitthet. Der hans skala går fra indefinit, via ulike artikkel - og artikkelløse realisasjoner i engelsk, til definit referanse, dreier denne skalaen seg kun om de ulike semantisk/pragmatiske forutsetningene som befinner seg innenfor definit referanse realisert gjennom bestemthetskategorien i norsk. Selv om Chesterman også er opptatt av identifiserbarhet, støtter jeg meg heller på ekspliserte psykolingvistiske teorier. Likevel til tross for noe ulike perspektiv, fokus og omfang, er tanken bak ganske lik, definitthet er ingen absolutt størrelse, men noe graderbart.

I den følgende analysen vil enkelte av kategoriene slås sammen av metodiske grunner, noe som er mulig i et skaleringsperspektiv, siden de ulike bestanddelene nettopp ikke står binært opp mot hverandre, men skalært.

4.4 Hypoteser

Bestemthetskategorien blir gjentatte ganger nevnt som vanskelig å tilegne seg i norsk av slavisktalende norskinnlærere, også av de med et generelt høyt nivå i norsk. Samtidig er avvikende bruk av definitthet for en norsk morsmålsbruker et svært salient og iøynefallende trekk. Hvorfor er det slik at et fenomen som ikke engang trenger å markeres eksplisitt grammatisk i et språk til syvende å sist er så pass viktig for god kommunikasjon i et andrespråk? Kan det tenkes at bestemthetskategorien tilegnes sent fordi det oppleves som et diskursfenomen som er sekundært i forhold til grammatiske trekk som for eksempel kongruens, tempus og syntaks, nettopp fordi det ikke er nødvendig å markere i alle språk og ikke kan sies å være det mest essensielle for å fungere kommunikativt på et nytt språk? Definitthet synes også vanskelig å undervise, med alle sine ulike aspekter og finesser. Det krever gode morsmålskunnskaper for å undervise i bruken av bestemthet.

Jeg vil argumentere for at utfordringene for russiskspråklige i innlæringen av definit referanse i norsk ligger på to nivåer. Videre at transfer vil kunne ha betydning for begge. Det første nivået dreier seg om at kategorien ikke markeres eksplisitt grammatisk i morsmålet og derfor er vanskelig å tilegne seg fordi man ikke er vant til å markere den, og dette krever en ny måte å *tenke for å snakke* på. Utslaget vil være manglende markering i norsk. Engelskspråklige vil i mindre grad ha dette mønsteret fordi de kjenner bestemthetskategorien fra eget morsmål.

Det andre nivået handler om den semantisk/pragmatiske kompleksiteten innad i definittets- og referansekategorien. Definitt referanse på norsk kan forstås som en skala som går fra den mest konkrete formen for referentkobling i både muntlig og skriftlig tekst, nemlig ved koreferanse, via ulike former for spesifikkhet, knyttet til unikhhet, situasjon og diskursunivers, til de mer opake, idiomatiske uttrykkene, som jeg tidligere har argumentert for at kan være knyttet til kulturspesifikke oppfatninger av verden. Fordelen med sistnevnte er at disse kan memoreres og tilegnes nærmest som formularer. Skalaen kan knyttes til graden av aktivert kunnskap som forutsettes for å identifisere en referent (jf. Chafe, 1994). Samtidig kan det også ses gjennom et informasjonsorganiserende perspektiv, der en koreferensiell motivert referent, vil være det mest eksplisitte og tydeligst uttrykte temaelementet i diskursen. Arbeidet med tekstene i ASK har gjort meg oppmerksom på at overgangen fra koreferensiell definitt referanse til situasjonsbetinget og diskursrelatert definitt referanse er noe vag; det er ikke nødvendigvis alltid like tydelig i en tekst om det er koreferanse eller definittet motivert av andre årsaker som opprettholder diskursen, og dermed holder tema-rema-dynamikken og koherensen gående. Ved situasjonsbetinget og diskursrelaterte referenter vil også tema kunne oppleves som mindre eksplisitt uttrykt, også av den årsak at referenter som ikke er eksplisitt tematiske får bestemt form ut fra at de har situasjonsbetinget definitt referanse. Disse tematiske referentene i norsk kan som kjent også være nye introduserte referenter i teksten, og samtidig være definitte og kreve bestemt form.

For å konkretisere tankene mine kan man da si at det følgende arbeidet vil dreie seg om tre læringsteoretiske hypoteser knyttet til definitt referanse og naturligvis transfer.

1. Transferhypotesen:

Hypotese om transfer der S-1 mangler markering av en kategori S-2 markerer.

Definitt referanse er vanskelig å lære når man ikke markerer det i morsmålet fordi man må lære en ny måte å tenke på. Dette vil manifestere seg gjennom høyere frekvens av manglende markering hos innlærere som mangler kategorien enn hos innlærere som allerede kjenner den fra førstespråket. Altså: russiskspråklige vil ha høyere frekvens av manglende definittmarkering enn engelskspråklige.

2. Skaleringshypotesen:

Hypotese om kategorikompleksitet i en universell semantisk kategori og læringsmønster påvirket av S-1 i sammenheng med psykolingvistiske perspektiver og informasjonsstruktur:

innlærere som ikke markerer definitt referanse i morsmålet, vil vise en læringsløype i tråd med skalaen, fra det nærest aktiverbare til det mer opake. Innenfor kategorien definitt referanse vil det være elementer som er lettere konkretiserbare og enklere sammenlignbare med universelle informasjonsorganiserende prinsipper, som tema/rema, samt mer tilgjengelig for aktivering og identifikasjon. Disse vil bli tilegnet tidligere, noe som i praksis vil si at koreferenter markeres hyppigere og mer konsekvent i materialet enn defintte referenter motivert av unikhhet i diskursuniverset og idiomatiske/semiidiomatiske uttrykk med definitt referanse/bestemthet. Altså: de russiskspråklige vil følge en læringsløype i tråd med skalaen.

3. Tranferkompeksitetshypotesen:

Hypotese om hvordan ulike S-1 gir ulike S-2-profiler i forhold til transfer.

Betydningen av morsmålet vil manifestere seg i ulike bruksmønstre og ulike profiler hos innlærere med og uten grammatisk markering av definitt referanse i morsmålet. De engelskspråklige vil oppvise et annet mønster enn de russiskspråklige.

Idiomatisk/semiidiomatiske uttrykk vil kunne være en kilde til avvikende markering av bestemthet hos de engelskspråklige, av den grunn at det er her, heller enn ved de semantisk/pragmatiske betydningsaspektene, norsk og engelsk er forskjellige. Altså: engelskspråklige vil overføre egne idiomatiske mønstre i tillegg til kategoriens generelle innhold, også i tilfeller der disse ikke sammenfaller med norsk. Dermed vil man måtte forklare engelskspråkliges bruk av bestemthetskategorien på annet grunnlag enn de russiskspråkliges.

5.0 Analyse

Analysedelen skal besvare hypotesene gjennom undersøkelsen av ASK-dataene. Enkle substantivfraser, slik de er beskrevet i kapittel 2, blir analysert både på gruppe- og individnivå, og bidrar til å skape et bilde av hvordan russiskspråklige norskinnlærere sammenlignet med engelskspråklige, forholder seg til og bruker grammatisk markering av definitte referanse, altså bestemthetskategorien. De kvantitative analysene danner komparative gruppeprofiler som vil kunne gi noen indikasjoner i forhold til transfer. Funnene vil også bli analysert på individnivå, samt ved kvalitative næranalyser av fire enkelttekster, med den hensikt å vise hvordan definitthet er implementert som pragmatisk element i tekstene som helhet. Generelt vil analysen eksemplifiseres med ASK-materialet. Hypotesene og teoridelen fungerer styrende for hvordan analysen er utformet, i kombinasjon med mulighetene søkeverktøyet ASK tilbyr og metoden generelt. I dette kapittelet presenteres analysemetoden. Kapittel 6 tar for seg resultatene knyttet til bruken og markeringen av enkle definitive substantivfraser på gruppenivå, mens kapittel 7 presenterer resultatene på individnivå, illustrert av noen kvalitative analyser.

5.1 Analyse av *definitte substantivfraser*

Analysens hovedperspektiv er å undersøke hvorvidt de ulike semantiske aspektene ved definitte referanse kan utdype eller gi noen innsikter i hvordan morsmålet påvirker markeringen av definitte referanse i norsk. Analysen tar utgangspunkt i semantiske og pragmatiske prinsipper for definitte referanse, og analyserer dermed treffene ut fra skalaen over definitthet i norsk, som jeg gjorde rede for i teoridelen. Treffene består av enkle substantivfraser som normalt vil ha bestemt form i norsk. Enkle substantivfraser representerer kjernen i frasenstrukturen, og har semantisk innhold og syntaks kun ut fra et enkelt leksem. Valget av enkle fraser til fordel for utbygde har sin årsak i nettopp det at jeg ikke primært er interessert i å finne ut noe om innlæringen av de ulike overflateimplementeringene av definitive referanse, snarere er mitt mål å undersøke hvordan kategoriens underliggende semantiske og pragmatiske sider gjenspeiles i språkbruken.

Å skille enkle substantivfraser fra utbygde både teoretisk og metodisk er relativt ukomplisert, til tross for at man kan innvende at i arbeid med innlærerspråk er det kanskje ikke alltid like

synlig hva som fra språkbrukernes side er intenderte enkle eller utbygde fraser. Eksempelvis kunne det vært en utfordring å skille mellom enkle og utbygde fraser om man undersøkte determinativ som adledd, der tidligere studier har vist at demontstrativer og determinativer fungerer som forstadium til bestemthetsmarkering, særlig der dette ikke er grammatikalisert i førstespråket (Zobl, 1982, ref. i Romaine, i Doughty & Long, 2003:420). En redegjørelse for hvordan man korpusmetodisk kan søke fram de aktuelle substantivfrasene kommer i de ulike analyse-seksjonene. Her beskrives analyseredskapet i forhold til syntaktisk funksjon og semantisk/pragmatiske kriterier.

5.2 Syntaktisk funksjon

Nominalfrasens syntaks er et viktig aspekt som ikke kan utelates fra en analyse, eller utelukkes å ha betydning ved siden av semantikk. Flere tidligere studier peker på syntaksens rolle i tilegnelsen, samtidig som det i en del tilfeller kan komplettere tema/rema-systemet. Det er frasens funksjon i setningen som er interessant, snarere enn den interne syntaksen i frasestrukturen.

Syntaks er automatisk tagget i ASK, noe som betyr at de syntaktiske funksjonene i prinsippet kan søkes fram. Likevel ved søkene etter syntaktisk funksjon i kombinasjon med enkle substantivfraser, viste det seg at det ble såpass mange feilkilder forårsaket av at manglende inversjon forvirret Oslo-Bergentaggeren i forhold til subjekt-objekt, at manuell analyse var mer hensiktsmessig. Dermed sjekket jeg syntaktisk funksjon parallelt med semantisk kategori. Formålet med å se på frasenes syntaktiske funksjon er å i den videre analysen ha mulighet til å undersøke om det er noen klar sammenheng mellom syntaks, intendert definitthet, informasjonsstruktur og læring. Subjektets kanoniske posisjon først i setningen både på norsk og russisk sammenfaller ofte med tematiske ledd (Altermark i NOA, 2003, Nørgaard-Sørensen, 1983). Dette er et viktig kontrastivt poeng, til tross for at det ikke er noe entydig en-til-en-forhold mellom tema/bestemthet og rema/ubestemthet. Teorikapittelet indikerer også en sammenheng mellom syntaks og pragmatikk, jo høyere på skalaen man kommer, jo større andel av frasene vil trolig være ikke-tematiske og ha funksjonen styring i preposisjonsfraser. Like fullt er de imidlertid definitive. De syntaktiske funksjonene som differensieres mellom i den videre analysen er subjekt, objekt og preposisjonsstyring.

5.2.1 Subjekt

Subjektets kanoniske plassering i norsk er i setningens forfelt, imidlertid er dette ikke statisk. Subjektet inverteres som kjent dersom andre ledd er framflyttet, da havner det bak det finitte verbet. Andre sammenhenger der subjektet, eller i alle fall leddet med subjektets klassiske semantiske agensrolle ikke står først, er i passivkonstruksjoner og ved det-setninger. Kanskje fungerer nevnte konstruksjoner som en av-fokusering og av-tematisering av subjektet, der strukturene ofte fører til tematisering av andre ledd? Karakteristisk for norsk er videre subjektstvang, norske setninger må ha et subjekt for å være grammatiske, noe som ikke er tilfelle i alle språk. Russisk regnes også som subjektprominent, til tross for at man på langt nær har *subjektstvang*, der man blant annet kan utelate subjekt ved upersonlige konstruksjoner med verb i tredje person pluralis:

Govorjat čto.. (det sies at..) (presens+ 3.pers.pluralis+subjunksjon)

samt der konteksten tydeliggjør det underforståtte subjektet, er personbøyningen på verbet er tilstrekkelig subjektindikasjon:

Govorju čto...(jeg sier at..) (presens+1.pers.singularis+subjunksjon)

Substantivfrasen som nominalfrase har ofte både subjektets syntaks og semantikk, og subjektet er dermed viktig i en analyse. Forholdene rundt inversjon gjør at man kan problematisere betydningen dette kan ha for markering av definitt referanse knyttet til prosesseringsbelastning og kapasitet hos innlærerne; der subjektet er definitt, men invertert, må man kunne anta at forleddet blir tyngre å prosessere. Dette kan i prinsippet føre til lavere markeringsgrad i subjektsposisjon enn forventet med tanke på informasjonsstruktur, syntaks og definittethet. Hilde Johansen undersøker forholdet mellom tunge ledd og prosesseringskapasitet i forbindelse med inversjon i sin masteravhandling fra 2007, og fant at tunge ledd hadde betydning for invertering (Johansen, 2007:89). Her må dette ses på som en potensiell feilkilde ved resultatene.

5.2.2 Objekt

Objektet, som nominalt ledd, består også ofte av substantivfraser. Objektet kan ha ulike roller, som patiens, benefisiarius, malefisiarius for å nevne noen, og har kanonisk sin plass etter verbet. Hagen (2002:331) definerer objektet slik: ”Et objekt er et fakultativt nominalledd som står som komplementærledd i en verbfrase, og har to alternative posisjoner i setningen; slutfeltet eller forfeltet”. Objektet, i motsetning til subjektet, er dermed avhengig av verbet, men kan også framflyttes og ta subjektets plass, forfeltet. Objektsfunksjonen er viktig å ha med i denne analysen av to årsaker: et objekt forteller noe om verbets semantiske egenskaper, som igjen kan gi noen indikasjoner på hva slags referanse verbet tillegger komplementerende ledd. En del verb har semantiske egenskaper som kan knyttes til presupposisjoner om eksistens og ekstensjonene av utfyllende ledd. For å gjøre dette klarere vil jeg hente fram et eksempel fra ASK:

Ru-h0220: *De kan miste kontakt med barna sine.*

Verbet *å miste* impliserer, i kraft av sitt iboende semantiske innhold, muligheten for et definittt objekt. *Å miste* kan betegnes som en verbtype som tar *produktobjekt* som komplementærledd (Næs, 1979:301), når noe kan mistes må det også ha eksistert, og dermed impliseres faktiviskheten. ASK har kodet *kontakt* som avvikende bruk av ubestemt form, noe som viser at definittt referanse her er å forvente, til tross for at man også kunne tenke seg kontekster der ytringen kunne hatt et objekt med generell referanse. Den andre årsaken til at objektene er viktige i analysen er objektets ulike kasus i russisk. Som nevnt i teoridelen kan valget mellom akkusativ-objekt og genitiv-objekt indikere referanseform. Videre, som i norsk, vil også verbets aspektuelle innhold i russisk ha betydning for komplementærleddets referanse, ved siden av et verbs rent semantiske egenskaper. Til sist kan man også anta at objektet som oftest rommer rema.

5.2.3 Preposisjonsstyring

Preposisjonsfraserne er nyttige å skille ut både av kontrastive og språkspesifikke årsaker. *Preposisjonsfraser* er ikke en syntaktisk funksjon i og med at termen befinner seg på frasenivået, snarere står de oftest som setningens adverbial eller utfylling i nominalfraser. *Styring* i preposisjonsfraser, som fint kan være en definittt substantivfrase, er derimot en

syntaktisk funksjon. Hagen (2002:171-172) redegjør for de norske preposisjonenes semantikk og syntaks. Preposisjonsfraser kan være frie eller bundne, innenfor de bundne kan både verb og objekter ta ikke-fakultative preposisjoner. Dette betyr altså at det varierer i hvilken grad preposisjonsfrasene er knyttet til verbalet.

Av kontrastive grunner er det verdt å nevne at i russisk vil preposisjonene ofte bestemme hvilken kasus styringen får. Alle de seks kasus i russisk har faste preposisjoner knyttet til seg, samtidig som også preposisjonene kan være knyttet til flere kasus avhengig av ytringens betydning. Preposisjonen *в* i russisk styrer lokativ dersom man skal *plassere* noe i forhold til et sted. Ved *bevegelse* mot et sted tar den akkusativ.

Ja byla в ресторанџе – lokativ (jeg har vært på restaurant-lok)

Завтра ја појду в Москву – akkusativ (i morgen jeg reiser til Moskva-akk)

I norsk er mange faste, nærmest idiomatiske uttrykk med definit referanse, og bestemt form, preposisjonsstyring.

Her i landet

Om kvelden

I året

En kan som nevnt undre seg over om de faktisk er definitive referenter, eller om de bare betraktes som sådanne ut fra forsteinede kulturbetingede virkelighetsoppfatninger.

Preposisjonsuttrykk av denne sorten vil analyseres under idiomatiske/semiidiomatiske definitive referenter, så sant de ikke udiskuterbart fungerer som koreferenter.

5.3 Skalaen over definitthet som semantisk analyseredskap

Å klassifisere de definitive referentene semantisk/pragmatisk er nødvendig for å kunne si noe nærmere om ulikhetene mellom de to informantgruppene, og i tillegg finne noen mulige forklaringer på funnene. Forhåpentligvis vil den skalære tilnærmingen kunne ha forklaringspotensial. Til tross for at jeg tidligere har argumentert for kategoriens glidende vesen, er det likevel stor forskjell på en referent som er koreferent og en som er definit

motivert av unikhet i diskursuniverset. I det følgende vil jeg gå inn i de tre kategoriene jeg av metodiske grunner endte opp med, og eksemplifisere hver enkelt med data fra ASK.

5.3.1 Definitthet som følge av koreferanse

Koreferenter betegner her substantivfraser som har definit referanse fordi de viser eksplisitt tilbake til en annen referent i diskursen. *Koreferanse* brukes i tråd med Fossetstøls definisjon (Fossetstøl, 1978:100). I analysen godtas altså kun referenter som har *identisk* referanse som koreferente:

En-h0412: Jeg er kanskje naiv men jeg tror at det finnes en idealisme innenfor bokbransjen. Selv om bransjen handler om penger...

Ru-h0275: Sovjetiske revolusjonen krevde likestillingen og på den tiden blir kvinnene mer og mer aktive i arbeidslivet, de deltok i hverdagslivet og hadde sine egne organisasjoner. Organisasjonene hjalp kvinnene å finne sine egne veier i livet,...

Koreferanse er imidlertid ikke alltid like tydelig som i eksemplene ovenfor; samme referent kan synes å ha sin definitthet ut av flere semantisk/pragmatisk kriterier samtidig. Ofte er da koreferanse involvert i konkurranse med en annen. Jeg har valgt å kategorisere referenter som kan analyseres i to kategorier, der koreferanse er en av dem, for koreferente. Årsaken til det er at koreferanse-funksjonen synes mer grunnleggende for definitthet ved sin sterkt tekstbindende funksjon, enn for eksempel kulturbetingede idiomatiske definitive uttrykk. Følgende eksempel illustrerer problematikken:

Ru-h0379: Jeg har ikke så stor erfaring med utdanningsmuligheter for utlendinger i Norge. Men jeg har hørt at de har mange gode muligheter her i landet.

Adverbialene *i Norge* og *her i landet* er koreferente. Samtidig er *her i landet*, eller bare *i landet* et svært frekvent definit idiomatisk uttrykk, som av innlysende grunner er nettopp definit: sammen med *her* har også uttrykket en viss deiksis i seg. Uttrykket ville, om det ikke hadde en antesedent i konteksten, blitt analysert som idiomatisk definit referanse.

En utfordring i forbindelse med koreferanse dreier seg om problematikken rundt generisk/generell/definit/spesifikk referanse. Distinksjonen mellom disse referanseformene er grunnleggende, likevel kan det være vanskelig å skille dem fra hverandre, noe som igjen kan

få konsekvenser for hvordan man skal tolke motivasjonen for definitthet. Ofte forekommer tekstbinding i form av generelle uttrykk som gjentas som spesifikke, selv om disse ikke er koreferente:

Ru-h0286: *Det eksisterer mobiltelefoner for mennesker som jobber.....Jeg synes at mobiltelefon har flere positive sider enn negative sider...*

Ru-h0418: *Folks interesse betyr stort salg og mye penger for forlag og forfattere. Derfor er forfattere nødt til...*

Den siste ytringen eksemplifiserer hvordan referentkoblingen går fra generell til spesifikk referanse. Den første introduksjonen av *forfattere* er en generell beskrivelse, mens den andre er spesifikk og definitt. Til tross for at dette *ikke* er koreferanse, representerer det en form for tekstbinding som skaper koherens. Fossetøl (1978:71, 423) nevner at koherens kan oppstå ved repetisjon og gjentakelse, samt ved avledede tema. Kanskje kan dette være betegnende for referentkoblingen som foreligger i eksemplene ovenfor? ASK-materialet byr på en mengde slike eksempler der kombinasjonen av generell/spesifikk referanse og varierende markering gjør analyse komplisert, og en må som forsker være vaksom for ikke å trå i ”sammenligningsfella” og overtolke språkbrukerens intensjoner.

5.3.2 Definit referanse motivert av unikhet i diskursuniverset

Denne kategorien er brei og omfatter absolutt unike referenter, referenter som er definitte ut fra logisk slutning, samt unike referenter motivert av konteksten og situasjonsbetinget definit referanse. Til sammen utgjør de analysekategorien *unike referenter ut fra diskursuniverset* (jf. *Uniqueness in the universe of discourse*, Givón, 1984, Lyons, 1977). Sammenslåingen er hovedsakelig gjort av metodiske grunner, men samtidig som det er viktig å være bevisst på de teoretiske nyansene, er det også teoretiske argumenter som muliggjør en felleskategori.

Hagen (2002:52-53) beskriver kategorien *absolutt unik referanse* som prototypen for *unik referanse ut fra konteksten*:

Ru-h0240: *Økt bilisme skaper store problemer som forurensning og oppvarming av jordklode.*

I og med at absolutt unike referenter er såpass lite frekvente i materialet, samt er utgangspunktet for kontekstmotivert definit referanse, vil jeg klassifisere dem som *unike i*

diskursuniverset. Det er likvel grunn til å anta ut fra Chafes teori at de to klassifiseringene krever ulik grad av aktivering og sharedness, noe som er årsaken til det teoretiske skillet. Samtidig som kontekstmotiverte unike referenter er abstraksjonen av absolutt unike referenter, henger de også sammen med videreføringen av koreferanse og logisk sluttbar definittethet, men abstraksjonsnivået og den aktuelle tilgjengeligheten i diskursuniverset befinner seg et trinn høyere opp på skalaen.

Aktiveringsgraden og betydningen av felles presupposisjoner kan antas å være høyere ved identifikasjon av unike referenter ut fra konteksten, enn ved absolutt unike og koreferente definitte fraser:

Ru-h0394: *Det er klart av regjering bør innføre tiltak...*

Ru-h0411: *...alt begynte i året da olje ble oppdaget...*

Når det gjelder referenter som er definitte ut fra logisk slutning, som kan sies å bygge broen mellom koreferanse og unikhet i diskursuniverset, viste den seg vanskelig å operasjonalisere metodisk som egen kategori innenfor disse rammene.

Ru-h0327: *For å unngå bilulykker må man sette høytalere inn i bilen og feste mobiltelefon i panel,...*

I denne ytringen er *panel* definitt fordi det utledes logisk av at alle biler har et panel, dermed aktiveres det som definitt og identifiserbart av språkbrukerne, når bil først er sagt. Bilen danner da det aktuelle diskursuniverset, eller helheten, som panel er en del av (jf. *Part-of-whole*, Givón, 1984:400). Altså ser vi at definitt referanse her er delvis motivert av tekstlig sammenheng, dels av unikhet innenfor det etablerte diskursuniverset.

Hagen (2002:53-54) beskriver også en kategori som han kaller *situasjonsbetinget definitt referanse*, som innebærer følgende: "referenten...er unik innenfor den referanserammen som er felles for taler og tilhører i kommunikasjonsøyeblikket". Med andre ord, unik innenfor diskursuniverset (se 4.2.1 for eksempler.). For å identifisere referentene korrekt er det nødvendig å etablere en felles ramme for identifikasjon, slik at både taler og tilhører vellykket kan kommunisere.

Selv om denne analysekategorien inneholder ulike teoretisk definerbare former for definitt referanse, kan det være nyttig å ha i bakhodet at ikke alle medlemmene beveger seg på helt identisk semantisk nivå, og at enkelte typer referenter kan kreve mer av språkbrukeren for korrekt identifikasjon. Blant annet kan man ane at eksemplene nedenfor, *myndighetene* og *miljøvern*, kan knyttes til ulike abstraksjonsnivåer, der førstnevnte synes mer tilgjengelig for identifikasjon som en definitt størrelse i og med at referenten kan konkretiseres til eksplisitte instanser i samfunnet.

Ru-h0373: *Myndighetene* bør gjøre det mer attraktivt å bo på landet ved å utvikle *infrastruktur*, ...

Ru-h0542: Hva kan vi alle gjøre for å forbedre *miljøvern*?

Sist, men ikke minst, må det understrekes at kategorien *unik ut fra diskursuniverset* hovedsakelig bygger på Hagens (2002) *unik i kontekst* og *situasjonsbetinget definitt referanse*, samt Lyons (1977) og Givón (1984).

5.3.3 Definitt referanse ut fra idiomatiske/semiidiomatiske forhold

Hagen (2002: 61) skriver, til tross for at han nevner at enkelte faste uttrykk med bestemt form muligens kan forklares historisk: "...i tillegg brukes bestemt form på idiomatiske og semiidiomatiske måter som ikke uten videre kan forklares med henvisning til hovedprinsippet (for definitt referanse, min anm.)". Dette betyr at idiomatiske og semiidiomatiske uttrykk med bestemt form ikke uten videre hører hjemme i en undersøkelse av definitt referanse. Likevel har jeg valgt å ta de med fordi jeg mener at nettopp disse til dels språkspesifikke uttrykkene både kan avsløre lingvistisk og konseptuell transfer, samt generelt fortelle noe om hvordan språkbrukerne konseptualiserer virkeligheten. Heine (1997:3-4) antyder at språk er motivert av sin funksjon, og at språk må forklares eksternt heller enn internt. Med andre ord, språkutvikling og språkendring er ikke tilfeldig, språkbruken og funksjonen forklarer språket. En del av uttrykkene i denne kategorien kan trolig avkodes som meningsfulle i forhold til definittethet, selv om de umiddelbart framstår som opake. Givón (1984:40) peker nettopp på betydningen av kulturell tilknytning som kilde til identifikasjon av referenter som definitte: "what is available/accessible from the permanent file subscribed to by all members of the culture." En slik forklaringsmodell går godt sammen med kognitiv språkteori generelt.

Til grunn for innholdet i denne kategorien forutsetter jeg også at det kan være visse forskjeller i hva som oppfattes som faste uttrykk for en morsmålsbruker og en andrespråksinnlærer.

Kategorien består av både komposisjonelle og ikke- komposisjonelle faste, samt svært frekvente holofrastiske uttrykk med bestemt form, enten semantisk defintte eller ikke, som potensielt kan memoreres som formularer. Nick Ellis (i Doughty & Long, 2003:68) skriver: "Formulae are lexical chunks which result from memorizing the sequence of frequent collocations". Det er dermed ikke usannsynlig at innlærerne kan benytte ulike strategier i tilegnelsen av uttrykk som forekommer i denne kategorien.

I datamaterialet florerer det av interessante eksempler, de fleste av dem preposisjonsfraser:

Ru-h0417: *Nå står vi i beginnelse av store forandringer...* (tilgjengelig for avkoding som defintt)

Ru-h0254: *Mange går tur på fjell og i skog.* (vanskelig tilgjengelig for avkoding som defintt)

Det første eksempelet er greit å definere som defintt, *begynnelse* er et gitt og identifiserbart punkt. I det andre derimot er det ikke så tydelig hvorfor man sier *på fjellet* og *i skogen*, noe også den manglende markeringen i eksempelet kan gi en indikasjon på.

En-h0221: *På vei til jobb og skole i hverdag bruker jeg bus og tog.*

En-h0235: *I hverdagsliv er det også et plus å ha mobiltelefon.*

En-h0526: *I dagens samfunn har det blitt en stor del av liv.*

I forbindelse med uttrykkene ovenfor, samt lignende uttrykk som *i framtida*, *i barndommen*, *i fortida*, forutsetter jeg at min egen språkintuisjon som norsk morsmålsbruker er tilstrekkelig for til å vurdere disse uttrykkene som relativt faste kollokasjoner, der deres indefintte motsats synes svært sjelden. Når det gjelder enkelte uttrykk, som *på skolen* og *i samfunnet* legger jeg frekvensmåling til grunn for min vurdering for å plassere dem i denne kategorien. Jeg har også frekvensmålt sammenlignbare uttrykk, med den hensikt å finne en norm.

Preposisjonsfraser kan nemlig ikke gjenfinnes i frekvensordlister, dermed mangler normer for høyfrekvens, noe som fører til at dette må baseres delvis på intuisjon (jf.tabell 5.1, s.70).

Likevel viser tabell 5.1 at uttrykkene er hyppige i norsk.

Uttrykk som er faste og får en annen betydning i ubestemt form (i år- i året), metaforiske uttrykk (på kjøpet, på sparket), tidsuttrykk med bestemt form (om vinteren, i uka, i helgen) i tillegg til overnevnte eksempler på uttrykk med bestemt form som ikke umiddelbart kan forstås ut fra universelle kriterier over definitthet, måles ikke for frekvens. Dette gjelder også

faste diskursorganiserende uttrykk der *grunnen* og *årsaken* inngår. Uttrykk av denne typen er frekvente, men kan fortsatt analyseres som ikke-anomaliserte substantivfraser.

Frekvensmålingen gjøres med utgangspunkt i Norsk Aviskorpus (www.avis.uib.no), bestående av rundt 700 millioner ord, og Oslokorpuset over bokmål (www.tekstlab.uio.no/norsk/bokmaal/), som inneholder omtrent 18,5 millioner ord. Frekvensmåling kan naturligvis ikke regnes som en vitenskapelig validering av mine vurderinger, men må snarere betraktes som en støtte til intuitiv kollokasjonsverdi.

Tabell 5.1.: *Frekvensundersøkelse*

Uttrykk	Absolutt frekvens Oslokorpuset	Frekvensordliste- Oslokorpuset (18,5millioner ord)	Absolutt frekvens- Norsk aviskorpus (700 millioner ord)	Normalisert frekvens- Norsk aviskorpus
"På skolen"	567	Nr. 364 (skolen) 3270	22631	32.3 pr million ord
"I samfunnet" Samfunnet	597	Nr. 675 (samfunnet) 1838	120980	404 pr.million ord
"I barnehagen"	220	220 nr. 3124 (barnehagen) 410	5907	8.4 pr. million ord
"I butikken"			8339	11.9 pr millioner ord

Kommentar: kun enkeltleksemer finnes i frekvensordlisten til Oslo-korpuset.

5.4. Det som ikke er med i opptellingen

Som allerede så vidt nevnt er det en del type uttrykk med bestemt form som er luket ut i opptellingen, i tillegg til fraser med etterstilte possessiver.

1. Preposisjonsuttrykk. Dette gjelder uttrykk som *i nærheten av*, *i løpet av* og lignende. Dette er uttrykk som er helt faste og heller må betegnes som preposisjoner i sin helhet.
Ru-h0286: Jeg er enig i at mobiltelefonen må slås av i løpet av lekser og eksamen på skolen
2. Predikativer.
Ru-h0284: De er ambulansen, politiet,...
3. Generiske referenter. Der det utvetydig foreligger generisk referanse er disse fjernet.
En-h0235: Det er ingen tvil om at mobiltelefonen er brukbar.

4. Genitivfraser.

Ru-h0237: Kirkens autoritet er blitt svekket..

5. Bestemthet der definitt referanse ikke foreligger (jf. kap. 2).

Ru-h0243: Den globale oppvarmingen resulterer i klimaendringene som er synlige over hele kloden.

6.0 Analyse - gruppeprofil

I dette analysekapittelet vil gruppeprofilen over markeringen av enkle substantivfraser med definitivt referanse bli presentert. Gangen i analysen er som følger, først vil den generelle korpusmetodiske framgangsmåten bli gjort rede for, deretter presenteres resultatene samlet generelt uten nærmere analyse. I underseksjonene drøftes analysen og resultatene i forhold til semantisk/pragmatiske kategori og syntaks. Hovedresultatene vil bli signifikanttestet.

6.1 Den metodiske framgangsmåten

Det finnes ingen egen søkefunksjon for enkle substantivfraser i søkegrensesnittet til ASK. Heller enn å plukke ut alle aktuelle treff manuelt, noe som ville vært en stor omvei i et stort materiale, ble løsningen å spesialtilpasse søk som eliserer substantiv uten foranstilte adledd. Måten det ble gjort på var å lage søk som spesifiserer hva som kan stå direkte før et enkelt substantiv (jf. tabell 6.2, s. 73). I tillegg gikk jeg inn i det regulære søkeuttrykket og skrev inn kommandoer som eliserer substantiv først i setningen. Denne framgangsmåten resulterte i en rekke ulike søk som til sammen danner grunnlaget for analysen. Utgangspunktet for de mer avanserte søkene er to ulike grunnsøk:

1. Feilkategori (F) + grammatisk trekk (substantiv + ubestemt form) + nivå (Høyere nivå) + språk (russisk/engelsk)

2. Grammatisk trekk (substantiv+ bestemt form)+ nivå (Høyere nivå) + språk (russisk/engelsk)

Søkene gir uanalysert følgende treff:

Tabell 6.1.: *Grunnsøk*

Søk	Russisk- høyere nivå	Engelsk- høyere nivå
Søk 1	487	380
Søk 2	2401	2778

Tabell 6.1. viser at treffene her er nokså mange, og betraktelig flere enn de jeg arbeider videre med i analysen. Årsaken til dette er blant annet at søket for det første ikke differensierer mellom enkle og utbygde fraser, samtidig som numerus-feil ikke automatisk lukes ut.

Ved følgende søkemetode er en rekke feilkilder luket ut (jf. Tabell 6.2, s. 73). Treffene viser at substantiv med foranstilte adledd har forsvunnet, samtidig som en stor del av det fulle og hele tallet fortsatt er med. Det betyr med andre ord at enkle substantivfraser representerer brorparten av definte substantivfraser som helhet.

Tabell 6.2.: *Spesifiserte søk*

Søkeuttrykk	Umarkerte treff-russisk	Markerte treff-russisk	Umarkerte treff-engelsk	Markerte treff-russisk
Preposisjon + substantiv	135	1273	68	950
Subjunksjon + substantiv	42	136	10	197
Indirekte objekt + substantiv	1	9	-	19
Infinitiv + substantiv	39	136	21	353
Presens + substantiv	36	157	11	190
Preteritum + substantiv	1	24	3	26
Imperativ + substantiv	-	1	-	3
"som" + substantiv	2	13	-	23
<s> (først i setningen) + substantiv	18	203	7	116
Adverb + substantiv	5	36	6	51
Og + substantiv	16	60	3	72
Eller+ substantiv	-	8	-	7
Men + substantiv	1	9	1	14
Komma+ substantiv	6	38	7	30
Sum	302	2026	123	1958

Også i det spesifiserte søket forekommer en del feilkilder knyttet til numerus, og dessuten vil ikke et søk som spesifiserer at substantivfrasen ikke skal ha foranstilte adledd, automatisk luke ut etterstilte possessiver og genitivledd (jf. kap. 5.4). Dette måtte da gjøres manuelt ved hvert enkelt søk. Rent generelt må det også tas forbehold om at det kan finnes søkemåter, og ikke minst andre lingvistiske strukturer, som eliserer enkle substantivfraser, som jeg ikke har kommet på eller vært klar over.

6.2 Generell profil

Etter en manuell gjennomgang av treffene er resultatene som følger. Tabell 6.3 (s.74) viser at det er ulikheter mellom de to informantgruppene.

Tabell 6.3.: *Summerte treff for enkle substantivfraser.*

Språk	Russisk	Engelsk
<i>Markerte enkle fraser</i>	1344	1609
<i>Umarkerte enkle fraser</i>	264	115
<i>Sum antall</i>	1608	1724
<i>Markeringsprosent</i>	83,5%	93,3%

Ut av tabellen kan man lese at til tross for at antall defintte enkle substantivfraser summert opp ikke varierer med mer enn omkring 100 forekomster i antall, gir forskjellen i antall umarkerte prosentutslag. Der de engelskspråklige informantene på gruppenivå markerer 93,3 %, markerer de russiskspråklige 83,5 %, noe som tyder på inter S-1-gruppe heterogenitet (jf. tabell 6.3, s. 74). Imidlertid er ikke differansen så stor at man umiddelbart vil anse den som generaliserbar. En signifikanstest klargjør dette. Generelt ønsket jeg å gjøre en signifikanstest¹⁴ for å undersøke hvorvidt resultatene, da differansen mellom markeringsprosenten i de to informantgruppene, er tilfeldig, eller om man kan anta at språkbruken med 200 helt andre, men sammenlignbare, informanter ville gitt samme resultat.

Målt opp mot Students t-tabell (Skog, 2005:164), viser t-testen at resultatene er signifikante på 99-nivå, altså <0.01 , noe som betyr at sannsynligheten er høy for at forskjellen i markeringsprosent mellom de to gruppene ikke er en tilfeldighet, men et mønster man kan forvente å observere også med andre representative informantgrupper. Dette styrker relevansen av resultatene. I forhold til metodiske forbehold rundt signifikanstesting, viser jeg til kapittel 3.

Går vi så nærmere inn i resultatene i de to gruppene illustreres forskjellene ytterligere (jf. tabell 6.4, s. 74).

Russisk	<i>Koreferanse</i>	<i>Unik i diskurs-universet</i>	<i>Idiom/semiidiom</i>	<i>Sum</i>	Engelsk	<i>Koreferanse</i>	<i>Unik i diskurs-universet</i>	<i>Idiom/Semiidiom</i>	<i>Sum</i>
Umarkerte	17	226	21	264	Umarkerte	9	91	15	115
Markerte	142	1013	189	1344	Markerte	180	1252	177	1609
Sum	159	1239	210	1608	Sum	187	1318	192	1724
Prosent markerte	89,3%	81,7%	90%	83,5%	Prosent markerte	96,2%	94,9%	92,1%	93,3%

Tabell 6.4: *Treff fordelt etter semantikk og S-1-gruppe.*

¹⁴ Formelen jeg benyttet for Students t-testen og de faktiske utregningene ligger i vedlegg 2.

Til tross for forskjellene på gruppenivå når det gjelder det generelle prosentnivået, er det likheter knyttet til fordelingen av markerte og umarkerte substantivfraser etter semantiske kriterier mellom gruppene. Denne likheten består hovedsakelig i at markeringen varierer etter semantisk kategori. Likevel er ikke fordelingen innad tallmessig lik, der den russiskspråklige gruppen har lavest markeringsprosent ved definitte referenter motivert ut fra unikhet i diskursuniverset, har de engelskspråklige lavest markeringsprosent ved idiomatisk/semiidiomatiske uttrykk, slik tabell 6.4 (s.74) viser. Riktignok kan også resultatene tolkes dithen at skalaen kan se ut til å ha generelt mest relevans for innlærerne uten grammatikalisert definittethet i morsmålet, av den grunn at markeringsprosenten er såpass jevn hos de engelskspråklige at forskjellene også kan tenkes å skyldes tilfeldigheter. Det er imidlertid i tråd med hypotesene at begge grupper har høyest grad av markering ved koreferanse. Et diagram kan illustrere dette ytterligere (jf. diagram 6.1, s. 75).

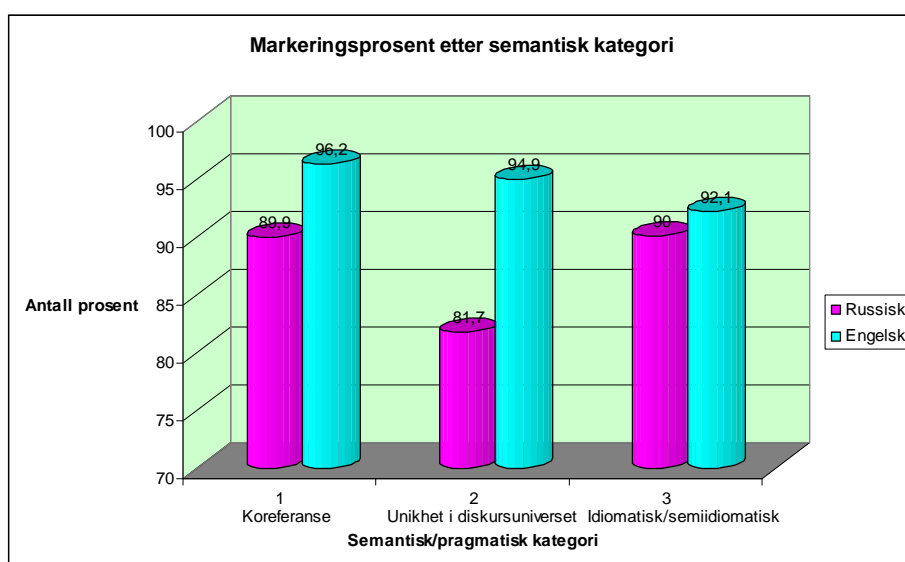

Diagram 6.1. *Markeringsprosent etter semantisk kategori*

Jeg foretok en t-test på markeringsprosenten ved forholdet mellom koreferenter og definitte referenter motivert av unikhet i diskursuniverset hos de russiskspråklige (jf. tabell 6.4, s. 74). Differansen mellom markeringsprosenten av koreferanse og unikhet i diskursuniverset er signifikant på 99 % -nivået, altså <0.01 , og gir dermed statistisk valid støtte til skaleringshypotesen.

Når det gjelder substantivfrasenes syntaktiske funksjon, vist i tabell 6.5 (jf. tabell 6.5.s. 76), ser vi at det ikke er store forskjeller mellom de to informantgruppene. Interessant er det likevel at ved umarkerte fraser, er prosenten i subjektsposisjon hele 10 % høyere hos de

russiskspråklige enn hos de engelskspråklige, som derimot har en høyere andel umarkerte objekt og preposisjonsstyringer. Monica Axelsson (1994:46-47) skriver at den mest frekvente syntaktiske funksjonen for enkle definte substantivfraser i hennes materiale er objektet, samtidig som adverbialer, som i stor grad må antas å være en overlappende kategori med preposisjonsstyring, har høyest markeringsprosent. Disse resultatene stemmer ikke helt overens med mine, der det snarere er omvendt, preposisjonsfrasene er mest frekvente, objektene minst frekvente, mens subjektet har høyest markeringsprosent. Hvorfor den syntaktiske distribusjonen ikke sammenfaller, er vanskelig å si, muligens kan det ha sammenheng med ulike modalitet, muntlig og skriftlig materiale. Så vidt jeg kan se redegjør heller ikke Axelsson for hvor hun lar grensene gå for hva som er objekt, hvilket kan gi kvantitative utslag. For eksempel kan man tolke uttrykk som *være opptatt av noe* eller *stole på noen* som en verbfrase som tar objekt, men her valgte jeg å tolke dem som bundne preposisjonsfraser (jf. *preposisjonsobjekt*, NRF, Faarlund et.al., 1997:697).

Interessant er det imidlertid at Axelsson forklarer den høye markeringsprosenten i adverbial funksjon med helfrase- og formularpreget mange av disse frasene har: "These preposition phrases are most probably learned as whole phrases" (1994:46). Dette illustrerer sammenhengen mellom kategorien idiomatisk/semiidiomatisk og funksjonen preposisjonsstyring, ved siden av å peke på betydningen av ulike former for læringsstrategi. Axelsson sier videre at mestringen av markering i subjekt-og objektsposisjon øker fra første til andre opptak, imidlertid er det umulig for meg å etterprøve i dette formatet.

Tabell 6.5.: *Summerte treff fordelt etter syntaks.*

Syntaks	Russisk			Engelsk		
	<i>Subjekt</i>	<i>Objekt</i>	<i>Preposisjons- styring</i>	<i>Subjekt</i>	<i>Objekt</i>	<i>Preposisjons- styring</i>
Av antall markerte	30%	13%	56%	34%	15%	51%
Av antall umarkerte	27%	19,5%	53%	17%	23%	59%
Markeringsprosent	85,3%	78,1%	84,7%	96,4%	90%	92%

Gruppeprofilen kan som helhet slå fast at Jarvis' kriterium for transfer om inter S-1-ulikheter støttes. Russiskspråklige og engelskspråklige viser altså ulikt mønster i markeringen av defintt referanse i norsk totalt sett. I det følgende vil jeg se nærmere på hvordan denne markeringen fordeler seg på ulike kontekster som motiverer defintt referanse.

6.3 Koreferanse

Signifikanstesten viste at for de russiskspråklige var markeringsprosentverdien for koreferenter sammenlignet med definitte referenter motivert av unikhhet i diskursuniverset signifikant. Teorien og hypotesene sier at der det foreligger koreferensielle forhold vil markering av definitt referanse være enklere og dermed ha høyere markeringsprosent i materialet. Dette fordi ved koreferanse foreligger det en antecedent for referenten i den språklige konteksten, noe som igjen betyr at man kan forvente at når referenten allerede er aktivert i språkbrukernes bevissthet, er den også mer umiddelbart tilgjengelig for identifisering.

Videre representerer koreferanse antakelig den delen av definittetskategorien som mest eksplisitt svarer til tematiske ledd. En koreferensiell substantivfrase med definitt referanse, vil som oftest også være setningens tema, i og med at tema representerer kjent informasjon, noe som også er en forutsetning for koreferanse. Om vi ser på resultatene i diagramform (jf. diagram 6.2. s.77) ser vi at graden av markering må sies å være høy for begge grupper, dersom man ser bort fra at de engelskspråklige informantene utvilsomt ligger et nivå over når det gjelder markering av definitte referenter generelt.

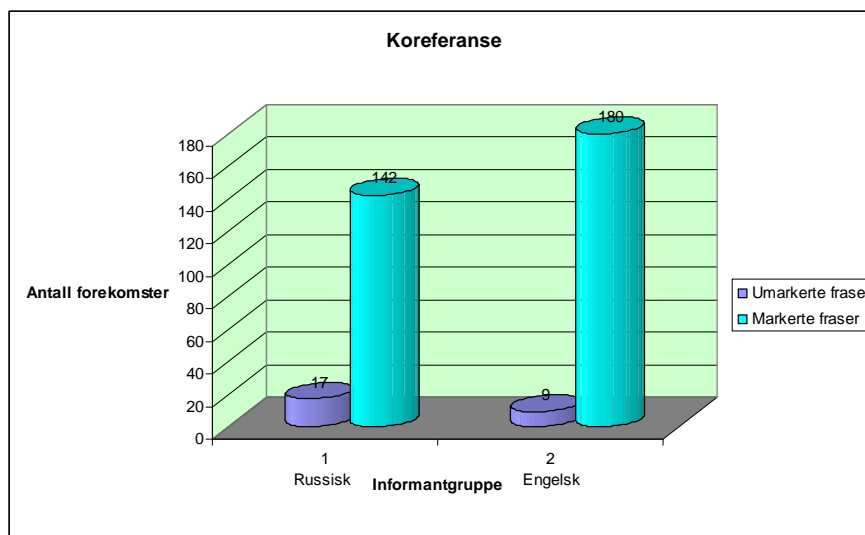

Diagram 6.2.: *Koreferanse*

Ser man på syntaksen, illustrert i tabell 6.6 nedenfor (jf. tabell 6.6.s.78), ved koreferente definitte substantivfraser i materialet, er distribusjonen så godt som identisk mellom de to gruppene når det gjelder de markerte definitte referentene. Blant de umarkerte derimot er det et par interessante resultater. Subjektet står for en høyere andel av de umarkerte frasene hos de engelskspråklige enn hos de russiskspråklige (jf. tabell 6.6, s.78). Muligens kan dette

reflektere den antatt sterkere sammenhengen mellom leddstilling og informasjonsstruktur i russisk i forhold til engelsk. Likevel er treffene såpass få at resultatene neppe kan sies å validere dette empirisk. Videre har russisk S-1-gruppen høyere prosent umarkerte preposisjonsstyringer enn S-1 engelsk, noe som kan få en til å reflektere over muligheten for at overføring av prosedyrell viten fra kasussystemet forvirrer innlærerne i markeringen.

Tabell 6.6: *Koreferente enkle substantivfraser fordelt etter syntaks.*

Syntaks	Russisk			Engelsk		
	<i>Subjekt</i>	<i>Objekt</i>	<i>Preposisjonsstyring</i>	<i>Subjekt</i>	<i>Objekt</i>	<i>Preposisjonsstyring</i>
Av antall markerte	36 % (52)	14 % (20)	49 % (68)	37 % (67)	13 % (23)	50 % (89)
Av antall umarkerte	33 % (6)	16 % (3)	50 % (9)	44 % (4)	11 % (1)	44 % (4)

Disse resultatene (jf. tabell 6.4, s. 74) gir støtte til skaleringshypotesen som sier noe om betydningen av ulike semantisk/pragmatiske aspekter ved definitt referanse, uten at de uten videre forteller noe om transfer. Til tross for at dette ikke byr på eksplisitt utdypende vitenskapelig støtte til transferhypotesene, kan man likevel si at begge grupper her oppfører seg som forventet, men muligens av ulike årsaker. Der de engelskspråklige markerer koreferenter med bestemt form slik de er vant med i sitt S-1, kan man ut fra klassisk KA-læringsteori, men også ut fra nyere transfer-teori som Slobins *Thinking for Speaking* (1996), forutse dette resultatet. Det samme gjelder også de russiskspråklige, men av andre grunner, nemlig at det ved innlæringen av denne kategorien som ukjent strukturell lingvisitisk kategori, vil være lettest å mest markere mest konkret aktiverbare og identifiserbare referenter. Det kan altså være en plausibel *morsmålsrelatert* forklaring på resultatet. Ikke desto mindre er dette å regne som antakelser ut fra de faktiske resultatene innenfor kategorien, som jo viser omtrent samme profil for begge grupper når man ser på semantiske kriterier, med unntak av antall og prosentverdi. Det kan også ut fra dette være like sannsynlig at begge grupper representerer universelle læringstrekk, og videre at den engelskspråklige gruppen bare ligger på et generelt høyere utviklingsnivå.

Imidlertid må det bemerkes at det er interessant og noe overraskende at de engelskspråklige har flere koreferensielle kontekster enn de russiskspråklige. Der 11 % av enkle definitte substantivfraser i det engelske materialet er koreferente, gjelder det kun 8,5 % av det russiskspråklige materialet (jf. tabell 6.4, s. 74). Skilnader i forhold til kontekst for koreferanse kan vanligvis forklares ved oppgave og teksttype. Imidlertid har informantene i stor grad skrevet over de samme tema, noe som gir rom for å vurdere andre årsaker. Kan

russiskspråklige benytte pronomen i høyere grad ved koreferanse som en slags unnnvikelse av definitivtmarkerte substantiv? Eller har de oftere enn de engelskspråklige tilfeldigvis koreferente substantivfraser med adledd? Forklaringen kan både være utdypende for resultatet, men også mindre relevant eller tilfeldig, og overlates for øyeblikket til tekstlingvistikken.

6.4 Unik i diskursunivers

Et trinn høyere på skalaen finner vi referenter som har definitivt referanse motivert av unikhhet i diskursuniverset. Skaleringshypotesen predikerer at denne kategorien vil ha en noe lavere markeringsprosent enn koreferanse. Dette ser ut til å stemme. For både de engelskspråklige og de russiskspråklige synker markeringsprosenten med respektive 2 % og nærmere 7 % (jf. tabell 6.4, s.74). Til tross for at skaleringshypotesen her støttes, og dermed også antakelsen om at definitive referenter motivert av unikhhet i diskursuniverset krever høyere grad av både aktiveringskostnad og sharedness for vellykket identifikasjon, som gjør dem tyngre å mestre, begynner også forskjellen mellom de to informantgruppene å komme tydelig til syne. Når man ser resultatene i diagram 6.3 (s.79) nedenfor blir inter S-1 heterogeniteten tydelig:

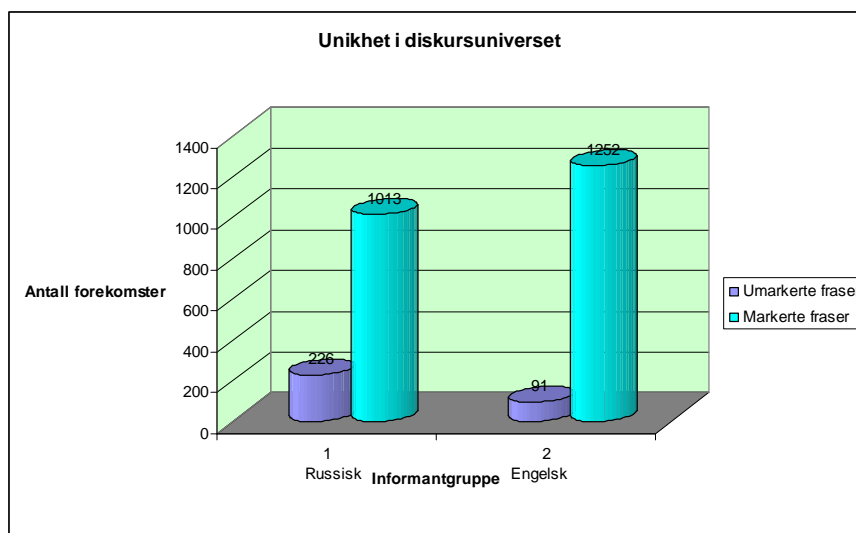

Diagram 6.3.: Unikhet i diskursuniverset

Uten å differensiere mellom markerte og umarkerte definitive substantivfraser motivert av unikhhet i diskursuniverset, ser man at de til sammen står for 76 % av de russiske definitive substantivfrasene som helhet, og 78 % av de engelske (jf. tabell 6.4, s.74). Altså har de russiskspråklige og de engelskspråklige et generelt lignende mønster når det gjelder

distribusjonen av unike defintte referenter, samtidig som de russiskspråklige har betraktelig lavere markeringsprosent, noe som både kan skyldes ulike utviklingsnivå og transfer.

En kikk på syntaksen innenfor defintte referenter motivert av unikhet i diskursuniverset (jf. tabell 6.7, s.80), viser at det er likhet mellom de to gruppene når det gjelder markerte fraser. Russisk S-1 har noe høyere prosent preposisjonsfraser blant de defintte referentene motivert av unikhet, mens engelsk S-1 har høyere andel subjekter. Blant de umarkerte ser vi at ulikheten fra koreferenter er snudd på hodet, her er det de engelskspråklige som har få umarkerte subjekter. Kanskje kan man se dette i sammenheng med Huebners studie (Huebner, 1983), der subjektet ikke ble markert når det var tema/topic av den grunn at referansen var underforstått. Men informasjonsstrukturens doble sammenheng med syntaks og referanse kan jo brukes til å ”forklare” både markering og utelatt markering, noe som åpenbart svekker en slik tilnærming.

Tabell 6.7: *Defintte referenter motivert av unikhet i diskursuniverset fordelt etter syntaks.*

	Russisk			Engelsk		
	<i>Subjekt</i>	<i>Objekt</i>	<i>Preposisjons- styring</i>	<i>Subjekt</i>	<i>Objekt</i>	<i>Preposisjons- styring</i>
Av antall markerte	33 % (342)	15 % (153)	52 % (514)	37,6 % (471)	15,9 % (199)	46 % (580)
Av antall umarkerte	26,7 % (60)	20,5 % (46)	52,6 % (118)	18,6 % (17)	26,3 % (24)	55% (50)

6.5 Idiomatiske/semiidiomatiske uttrykk

Denne kategorien representerer noen interessante resultater. En del studier av definitthet internasjonalt velger å utelate idiomatiske/semiidiomatiske uttrykksformer med bestemthetsmarkering, nettopp av den grunn at de ikke alltid har defintt referanse etter de allminnelige semantiske kriteriene. Monica Axelsson (1994:27) tar opp denne problematikken og sier at valget for avgrensning i forhold til idiomatiske strukturer og propriier (propriier er for øvrig utelatt fra denne studien), avhenger av i hvilken grad man ønsker å gjøre en rent semantisk studie. Videre fremhever hun betydningen av idiomatiske som tilegnelsesinnganger for hele systemet. Hun siterer Johnston (1985, ref. i Axelsson, 1994) som peker på formularlæring som et plausibelt språklig utgangspunkt, og ikke minst rollen idiomatiske uttrykk kan ha som undergruppe (subset) av en kategori. Ut fra dette kan man anta at slike uttrykk, som ofte er preposisjonsfraser, kan si noe om både transfer og læringsstrategi, fordi

de på den ene siden er kulturspesifikke og svært opake for innlærerne, mens de på den andre siden også ofte er frekvente, og dermed muligens kan læres som formularer.

Resultatene antyder noen forskjeller mellom de to gruppene. Hos de engelskspråklige har denne kategorien lavest markeringsprosent, 91,9 %, noe som er i tråd med skaleringshypotesens prediksjoner. Hos de russiskspråklige derimot har disse frasene *høyest* markeringsprosent, 90 % (jf. tabell 6.4, s.74), noe som er *i strid* med hypotesen. Tallmessig viser diagram 6.4 (s.81) at de to gruppene er ganske like med henholdsvis 189/210 markerte hos russiskspråklige, og 177/192 markerte hos engelskspråklige.

Transferkompleksitetshypotesen kan bidra til å forklare denne prosentforskjellen ved å gå inn i materialet og se nøyer på hvilke uttrykk det gjelder.

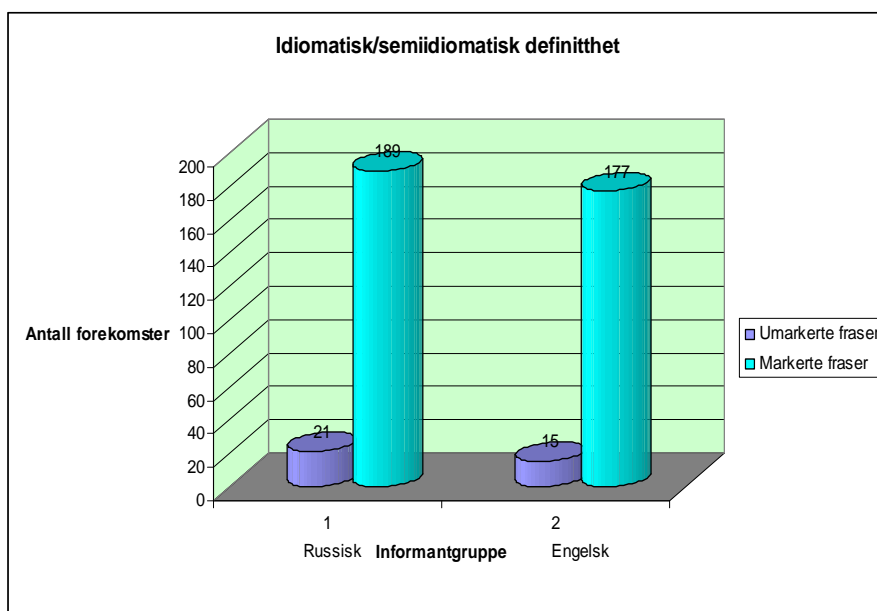

Diagram 6.4: Idiomatic/semiidiomatic definiteness

Tabell 6.8: Idiomatic/semiidiomatic expressions distributed by syntax.

Syntaks	Russisk			Engelsk		
	Subjekt	Objekt	Preposisjonsstyring	Subjekt	Objekt	Preposisjonsstyring
Av antall markerte	10,3 % (22)	3 % (6)	86 % (163)	9 % (15)	6,5 % (11)	86 % (145)
Av antall umarkerte	14 % (3)	-	86 % (18)	6 % (1)	6 % (1)	86 % (13)

Fordelingen av idiomatic/semiidiomatic expressions på syntaktiske funksjonskategorier, slik tabell 6.8 (s.81) viser, er radikalt forskjellig fra tilsvarende fordeling for ikke-idiomatic (jf. tabell 6.6, s.78 og 6.7, s.80). Fordelingen mellom informantgruppene (jf. tabell 6.8, s.81) er derimot relativt sammenfallende. Det kan imidlertid slås fast med det samme at de fleste

idiomatiske/semiidiomatiske uttrykkene i materialet er preposisjonsstyring, noe også Axelssons resultater og drøfting skaper forventning om. Russiskspråklige har en høyere prosentandel umarkerte subjekter, men antallet er så knapt at det spørres hvilken betydning man kan tillegge det.

6.7 Oppsummerende refleksjoner over gruppeprofilen

Det kan være greit å oppsummere litt før den individuelle profilen presenteres i kapittel 7. De kvantitative resultatene på gruppenivå byr på to hovedresultater: for det første er markeringprosenten generelt høyere i den engelskspråklige informantgruppen enn i den russiskspråklige. Differansen er signifikant. Dette gir en foreløpig støtte til transferhypotesen, og tilfredsstiller Jarvis' andre kriterium for transfer, nemlig at det skal være inter-S-1-gruppe ulikhet. For det andre gir disse resultatene god støtte til skaleringshypotesen, om at det vil være aspekter ved definitthetskategorien som er enklere å lære enn andre. Når det foreligger koreferanse har begge informantgrupper høyere markeringsgrad (signifikanstesten av forholdet mellom koreferanse og unikhet i diskursuniverset i det russiske materialet støtter hypotesen ytterligere), enn ved unikhet i diskursuniverset og idiomatiske/semiidiomatiske uttrykk. Imidlertid skiller de også lag her, dog med kun en liten prosentverdi: russiskspråklige har lavest markeringsprosent ved unikhet i diskursuniverset, mens engelskspråklige har lavest markeringsgrad ved idiomatisk/semiidiomatisk definitthet. Muligens kan transferkompleksitetshypotesen ha forklaringskraft for denne differansen. Dette vil tas opp igjen både i kapittel 7 og i drøftingsdelen, og vil forhåpentligvis kunne klargjøre både resultater og komplekse aspekter ved transfer. Videre på det syntaktiske planet, viser gruppene stort sett lik språkbruk. Til sist må det riktignok bemerkes at i den engelskspråklige gruppen er differansen i markeringsprosent mellom de tre semantiske kategoriene relativt liten, samtidig som markeringen generelt er høy. Dette kan muligens skyldes utviklingstrekk, de engelskspråklige kan tenkes å rett og slett ha kommet lengre i læringen. Men man regner det som sannsynlig at morsmål kan føre til ulike startpunkt i læringsløyper (Hyltenstam, ref. i Berggreen og Tenfjord, 2005:213), noe som betyr at russiskspråklige og engelskspråklige ikke nødvendigvis må ha identisk læringsløype i forhold til grammatisk markering av definit referanse.

7.0 Individuelle profiler og næranalyse av enkelttekster

I tillegg til gruppeprofilen, er det nødvendig å gå igjennom resultatene på individuelt nivå. Dette er viktig for å kunne si noe om forholdet mellom gruppenivå og individnivå. Analysen på individnivå vil både kunne styrke, modifisere eller nyansere gruppeprofilen ytterligere. De individuelle profilene vil vise hvorvidt gruppeprofilen er et resultat av variasjon eller homogenitet interindividuell. Ved siden av at språkbruken for å kunne knyttes til transfer, må oppvise inter S-1-gruppe ulikheter, sier Jarvis' kriterier også at det skal være intra S-1-gruppe likheter. Noe som betyr at språkbrukere med samme morsmål bør vise noenlunde lignende profiler. I hvilken grad dette er et absolutt krav er vanskelig å si, noe variasjon vil det alltid være som følge av utviklingsnivå i og med at man nesten umulig kan kontrollere for alle tenkelige påvirkningsvariabler i et så stort materiale. Likevel vil denne delen av analysen fokusere på likheter innad i gruppene, i tillegg til de generelle hypotesene.

De individuelle analysene er gjennomført etter samme prinsipper og klassifikasjonskriterier som gruppeprofilen, ved siden av at fire enkelttekster er valgt ut og analysert kvalitativt for å illustrere både resultatene og analysemetoden. Forhåpentligvis vil disse næranalysene kunne kaste lys over metodiske og teoretiske utfordringer, og ikke minst vise både variasjon og likhetstrekk innad i og mellom informantgruppene. Med dette i bakhodet har jeg valgt ut to par tekster. Det første paret søker å peke på noen skilnader mellom de russiske informantene. Det neste paret består av en russiskspråklig og en engelskspråklig informants tekster skrevet over samme oppgaveformulering. Formålet med sistnevnte par er å vise noen trekk som ligger til grunn for ulikhetene mellom morsmålsgruppene. Først vil riktignok de kvantitative individuelle resultatene bli presenterert for å synliggjøre gruppeprofilens individuelle distribusjon.

7.1 Kvantitative individuelle profiler¹⁵

Til tross for at de individuelle profilene ikke stemmer absolutt overens med gruppeprofilen eller viser udiskuterbar intragruppe-likhet, er det likevel antydninger i resultatene også på individnivå som gir støtte til hypotesene.

¹⁵ Vedlegg 3 og 4 og fire viser en tallmessig oversikt over kandidater, substantivfraser og semantikk.

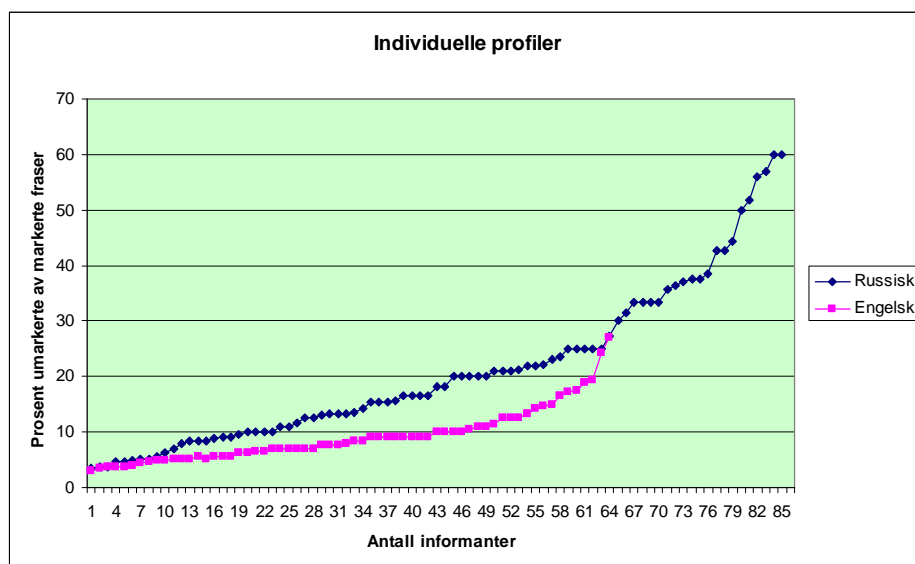

Diagram 7.1: Markeringsprosent på individnivå. Serie 1: Engelsk- 64 kandidater. Serie 2: Russisk-85 kandidater.

Resultatene fra de individuelle profilene har ikke blitt statistisk behandlet for signifikansverdier og generaliserbarhet, dette fordi jeg forutsetter at statistikken fra gruppeprofilen vil ha en viss overføringsverdi her. Diagrammet ovenfor (jf. diagram 7.1, s.84) viser en prosentvis utregning av antall umarkerte i forhold til antall enkle definitte substantivfraser generelt hos hver enkelt kandidat. Det betyr at om en kandidat for eksempel har 20 markerte og 10 umarkerte vil hun havne på 33,3 % i dette diagrammet. Verken kurven for de engelskspråklige eller russiskspråklige er helt jevn. Det foreligger med andre ord intra-S-1-gruppe variasjon. Likevel må dette nyanseres. Den rosa kurven, som representerer resultatene for engelsk S-1, stopper for det første mye tidligere enn kurven for russisk S-1. Dette er fordi 33 av de engelske kandidatene har 100 % markering, og kommer da ikke inn i diagrammet. 14 av de russiskspråklige kandidatene har 100 % markering. Vi vet ingenting om markeringsprosenten i utbygde fraser. For det andre ser vi at kurvene flater ut på ulike prosentverdi. Den rosa kurven er mest jevn på rundt 6-7 % og rett rundt 10 %, mens den blå kurven heller viser en mer jevn stigning. Likevel ser det ut til at de fleste kandidatene der befinner seg mellom 5-25 % prosent. Den individuelle profilen tyder altså på at variasjonen er større innenfor den russiske S-1-gruppen enn i den engelske S-1-gruppen.

Samtidig som det ut fra gruppeanalysen ikke er overraskende at vi får flere kandidater med lav markeringsprosent i den russiskspråklige gruppen, vil den videre analysen se nærmere på både hva man kan utlede av kurvene og den semantisk/pragmatiske analysen hos hver enkelt kandidat. Til sist må det minnes om at til tross for variasjon som alltid kan skyldes utviklingsnivå, er det ikke uten betydning at samtlige kandidater har bestått samme test i

norsk, og dermed kan antas å ikke ha altfor ulikt ferdighetsnivå generelt. Carlsen (under arbeid) vil kunne bidra til å klargjøre denne variabelen.

I en mer ”naiv” tilnærming til de individuelle resultatene basert på antall og ikke prosent, kommer intragruppe-likheter og intergruppe-ulikheter tydeligere til syne (jf. tabell 7.1, s.85). I opptellingen nedenfor vises resultater basert på telling og sammenligning av antall umarkerte fraser. I vedlegg 3 og 4 kan man se den fullstendige profilen til hvert individ.

Tabell 7.1.: *Tallvis framstilling av antall umarkerte i de individuelle profilene.*

Språk	100 % markering	1 umarkert fraser	2 umarkerte fraser	3 umarkerte fraser	4+ umarkerte fraser	Sum
Russisk	14	19	26	19	22	100
Engelsk	33	42	14	6	5	100

Tabell 7.1 viser tydelig intergruppe-ulikheter, men sier også noe om intragruppe-likheter. En høy andel av de engelskspråklige kandidatene har 100 % markering av enkle definitte fraser eller kun én forekomst som er umarkert, mens de russiskspråklige på sin side i høyere grad utelater markering. Dette er forventet ut fra transferhypotesen. Likevel er det nødvendig å gå nærmere inn i semantikken for eventuelt å avdekke dypere mønstre som kan støtte hypotesene og metodisk forankre resultatene i forhold til Jarvis’ kriterium om intragruppe-likheter.

Som ved gruppeprofilen viser også de individuelle profilene at det først og fremst er i antall markerte-umarkerte de to informantgruppene skiller lag. Ellers viser de lignende oppførsel i forhold til de semantiske kategoriene, resultatene i forhold til idiomatiske/semiidiomatiske uttrykk vil imidlertid bli drøftet nærmere. Resultatene her viser ikke desto mindre at det ikke er noen helt jevn distribusjon over markerte og umarkerte, samt over de semantiske kategoriene verken i den russiskspråklige gruppen eller i den engelskspråklige gruppen (jf. vedlegg 3 og 4). Man kommer ikke utenom at innad i begge S-1-grupper er det enkeltindivider som har langt flere forekomster av umarkerte enn de andre. Særlig i den engelskspråklige gruppen er det relativt få informanter som står for en høy prosentandel av umarkerte definitte fraser generelt. Dette er imidlertid ikke et like tydelig trekk hos informantene med russisk S-1, der en betydelig andel informanter har 3 eller flere umarkerte. Likevel er det mange individer i begge grupper som har kun én eller null forekomster som er korrigert som umarkerte for definitivt referanse i ASK.

7.1.1 Fellestrekk ved informanter med 3 eller flere umarkerte definitte referenter

Disse informantene representerer som vist en større prosentandel blant de russiskspråklige enn de engelskspråklige. Til felles har de likevel at det er stor variasjon i hvor markering og ikke-markering forekommer. Det ser ut til at de semantisk/pragmatiske klassifikasjonskriteriene ikke betyr så mye dersom det generelt foreligger mange umarkerte. Variasjonen synes usystematisk. Man kan nærmest konkludere med at hos informanter med mange umarkerte fraser, spiller semantikken mindre rolle.

7.1.2 Fellestrekk ved informanter som har få umarkerte definitte referenter

Innenfor denne gruppen er det selvfølgelig også variasjon, samtidig er det ting som peker mot likheter som kan støtte hypotesene. Blant annet ser det ut til at en høy prosentandel av informanter innenfor denne gruppen, både med S-1 engelsk så vel som russisk, har sin ene umarkerte frase innenfor kategorien unik i diskursunivers eller idiomatisk/semiidiomatisk definit referent. Av engelskspråklige med én umarkert befinner 25 av disse seg under unik i diskursuniverset. Dette støtter på sett og vis hypotesen om jo lenger opp på skalaen over definitthet man kommer, jo vanskeligere er det. Ikke desto mindre er 9 av dem analysert som idiomatisk/semiidiomatisk, og de resterende 8 under koreferanse. 14 av de russiske informantene med én umarkert har den i kategorien unik i diskursuniverset, 4 innenfor idiomatisk/semiidiomatisk (jf. vedlegg 3 og 4). Dersom man tar Axelssons, med fleres, antakelse om at mange idiomatiske/semiidiomatiske uttrykk som er preposisjonsfraser læres som formularer, er det plausibelt å anta at disse resultatene støtter hypotesen om at jo mer utilgjengelig for identifikasjon, jo vanskeligere å lære. De tilegnes kanskje ved formularlæring i stedet.

7.1.3 Fellestrekk ved informanter som kun har markerte definitte referenter

Når det gjelder disse informantene blir jakten på fellestrekk, utover at ASK ikke har kodet noen umarkerte fraser, av en litt annen art. For det første kunne det være interessant å se om disse har noen felles tekstlige strategier som kan lede til resultatene, og for det andre kunne det være av interesse å undersøke om de til tross for manglende feil-annotasjon i korpuset viser trekk av en annen art, men som likevel kan spille en rolle i forhold til definit referanse. Dette gjelder for eksempel veksling mellom bestemt og ubestemt form i forbindelse med

generisk og generell referanse, som vi tidligere har sett at er en utfordring både å analysere, kode og også mulig mestre adekvat. Samtidig vet vi heller ikke her noe om hva en analyse av definitte fraser med adledd kunne fortalt. Forhåpentligvis kan noen av næranalysene gi mer innblikk i forhold til disse tekstene, og kanskje også vise at til tross for likheter kan det fortsatt gjemme seg ulike mønstre mellom informantgruppene som kan skyldes morsmålet. Hovedpoenget er imidlertid at de er flere blant de engelskspråklige enn de russiskspråklige.

7.2 Intra-S-1-gruppe likheter og inter S-1-gruppe ulikheter

Ut fra disse analysene er det vanskelig å si annet enn at intragruppe-homogeniteten først og fremst ser ut til å handle om mestringsgrad og forholdet mellom markerte og umarkerte fraser. Generelt kan man si at det i den engelskspråklige gruppen dreier seg om relativt få individer som hyppig utelater definittmarkering, mens dette er mer frekvent blant de russiskspråklige. Av de som utelater én markering, er det for begge grupper mest vanlig at det da er en referent som kan kategoriseres som unik i diskursuniverset, altså et tilfelle der referenten ikke er direkte aktivert av den språklige konteksten. Det ser ut til at man må gå enda dypere inn i materialet for å belyse resultatene. Siden de engelskspråklige på gruppenivå hadde lavest markeringsprosent innenfor idiomatisk/semiidiomatisk, mens russisk S-1-gruppen hadde lavest innenfor diskursuniverset, kunne det være interessant å se på hvilke uttrykk det faktisk gjelder.

Hos de engelskspråklige representerer ni av 15 umarkerte idiomatiske/semiidiomatiske definitte fraser uttrykk som ikke får bestemt form uten adledd i engelsk. Eksempler er: *i hverdag* (*in everyday life*), *i hverdagsliv* (*in everyday life*), *på skole* (*in school*), *i samfunn* (*in society*), *i barndom* (*in childhood*), *av liv* (*from life*). Disse uttrykkene har bestemt form i norsk, men ikke i engelsk, blant dem er det vel kun halvparten (av livet, på skolen og i samfunnet) som her karakteriseres som generelt frekvente uttrykk i norsk. De andre er enten frekvente i bestemt form sammenlignet med sin ubestemte part, eller nærmest utenkelig å si i ubestemt form. For russiskspråklige som ikke har grammatikalisert definitt referanse vil naturligvis støtte i frekvente uttrykk i morsmålet være til liten nytte, derfor er det plausibelt å anta at de har andre strategier for markering av idiomatisk/semiidiomatiske uttrykk med bestemt form. Også ni av de umarkerte i det russiske materialet er uttrykk som får ubestemt form i engelsk, riktignok er 6 av dem *på skole*, hvilket representerer en opak kollokasjon der det ikke er åpenbart at referansen er definitt, dermed kan det fortsatt tenkes at informantene med intensjon har utelatt markering. De andre gjelder *fra barndom*, *i år*, *i fortid*. Til tross for

at jeg mener dette kan fortelle noe interessant om ulikheter mellom gruppene, er likevel forekomstene for få til å kunne gjelde som intragruppe-likheter. Ikke desto mindre vil tematikken bli tatt opp igjen i drøftingsdelen.

7.3 Oppsummerende refleksjoner over den kvantitative individuelle analysen

Den individuelle analysen viser både at det er stor variasjon innad i gruppene, ulikheter mellom gruppene, men også at det er en viss grad av likhet intragruppemessig. Denne likheten innad i gruppene består av språkbruken som karakteriserer flertallet av informantene, for eksempel at 75 % av de engelskspråklige har 100 % markering eller kun en umarkert frase, mens derimot 67 % av informantene i den russiskspråklige gruppen har 2 eller flere umarkerte (jf. tabell 7.1, s.85). Dette er likheter som den noe "naive" kvantitative analysen, som jeg vil kalle det, kan vise. Den mer "sofistikerte" prosentutregningen viser også både likheter og variasjon. Kurven over de engelskspråklige jevner seg ut og er flatest mellom 5 % og 10 %, mens den russiske er mer jevnt stigende. En eventuell utjevning må sies å ligge 10 % over de engelskspråklige. Kort oppsummert kan det se ut til at der stabilitet karakteriserer engelsk S-1-gruppen, er den russiskspråklige gruppen kjennetegnet ved variasjon.

Imidlertid kunne ikke de semantiske kriteriene vise noe direkte i forhold til transfer i det individuelle materialet, samtidig som de viste at adferden i forhold til unikhet i diskursuniverset interindividuelt generelt gir støtte til skaleringshypotesen. Det ser ut til at dette er det mest utfordrende semantiske aspektet ved definitt referanse uansett morsmålsbakgrunn, dog med signifikante differanser. Når det gjelder idiomatiske/semiidiomatiske uttrykk må man kunne si at observasjoner tyder på at ved en kvalitativ undersøkelse kan denne kategorien utdype bildet i forhold til transfer, til tross for at de rent tallmessig er få.

7.4 Kvalitative tekstanalyser¹⁶

Den kvalitative næranalysen er foretatt etter samme metode som den kvantitative. Imidlertid åpner en kvalitativ tilnærming for å også ta med og utdype interessante trekk i tekstene som den kvantitative korpusanalysen ikke tillot. Blant annet kan det her forekomme at jeg koder fraser jeg mener er intendert definitte, til tross for at ASK ikke har kodet dem. Videre vil også andre referanseformer kommenteres, som generell referanse, i forhold til spesifikk, og

¹⁶ De fire tekstene ligger som vedlegg.

generisk referanse. Utbygde fraser analyseres ikke eksplisitt her heller, men kommenteres ved relevante observasjoner som kan illustrere det komparative aspektet ytterligere.

7.4.1 Miljøvern eller bilisme - russisk mot russisk

I denne næranalysen har kandidatene skrevet essay over to ulike emner. Jeg har valgt ut disse av den grunn at de tydelig viser ulike profiler, som trolig skyldes ulikt utviklingsnivå, i markeringen av definitte referanse. Der miljøverns-informantens tekst er blant de mest varierte når det gjelder markering, viser bilisme-informanten en stabil, systematisk språkbruk i forhold til referansekategorien som helhet. Mestringsnivået er her svært høyt. Formålet ved denne kvalitetssjekken er altså å vise noen av forskjellene innad i S-1-gruppe russisk, videre å vise hvordan de på hver sin måte likevel kan støtte hypotesene. Det er verdt å merke seg, til tross for at informasjonen bygger på selvrapportering, at informant ru-h0542 oppgir mellomnivå engelskferdigheter, mens informant ru-h0595 oppgir høyere nivå.

7.4.1.1. Tekst 1:ru-h0542¹⁷

Generelt befinner denne kandidaten seg på et lavere markeringsnivå for enkle definitive substantivfraser enn gruppeprofilresultatet viser. Kandidaten markerer 20 av 32 fraser, noe som utgjør 62,5 %. I forhold til individprofilene er dette også lav markeringsgrad. Interessant er det likevel at mønsteret kandidaten viser i forhold til de semantisk/pragmatiske kategoriene i stor grad sammenfaller både med resultatene for S-1-gruppe russisk, og skaleringshypotesen (jf. tabell 7.2, s. 90). Markeringsprosenten er høyere der referenten er koreferent, enn der den er unik i diskursuniverset. I forhold til idiomatisk/semiidiomatiske fraser, blir antallet for lite til å kunne si noe generelt. Imidlertid må det sies at variasjonen er slående, og kan virke tilfeldig. Teksten viser at kandidaten også mangler pluralismarkering på enkelte substantivfraser uten adledd, noe som, satt i sammenheng med hele substantivparadigmet i norsk, kan antyde en generell usikkerhet. Man kan videre observere en tendens til utelatelse av markering av indefinitte referanse, noe som styrker overnevnte antakelse.

Når det gjelder betydningen av definitthetskategoriens semantikk, og kognitive belastning på språkbrukeren, synes jeg det er interessant i siste avsnitt at kandidaten utelater definitthetsmarkering på *miljøvern* i linje 42, men markerer dens koreferent i linje 43, til tross for at *miljøvern* utgjør en viktig referentkjede gjennom hele teksten. Dette kan tolkes på

¹⁷ Kildetekst: se vedlegg 5.

to måter, for det første kan det settes i sammenheng med skaleringshypotesen og Chafes aktiverbarhetsbegrep, der *miljøvern* er koreferent er det også lett tilgjengelig ut fra konteksten og dermed identifiserbart. En annen mulighet kan være at kandidaten støtter seg på kunnskap fra undervisning, introduksjon og opprettholdelse av referenter i tekst er noe man kan anta det ofte fokuseres på i undervisningen av bestemthet. Når dette også er skriftlig materiale, vil jeg hevde at deklarativ viten kan nyttegjøres av språkbrukeren på grunn av en psykologvistisk kontekst som gir mer tid. Berggreen og Tenfjord (2005:105) skriver om deklarativ viten at den er mer bevisst enn prosedyrell, noe som må bety at kunnskap fra undervisning må antas å ofte være tilgjengelig som nettopp deklarativ.

Tabell 7.2.: Skjema over enkle definte substantiver i tekst 1, ru-h0542

Koreferent	Unik i diskursuniverset	Idiomatisk/ semiidiomatisk	Generisk Referanse	Linje	Syntaks
	Miljøproblematikken			1	S
	På jorda			2	P
Rundt Miljøproble matikken				3	P
	Begrepet			3	
	Utvikling			4	O
		Av syn		9	P
	Langs kysten			11	P
Utenfor kysten				12	P
	I begrepet			16	P
Til tema				18	P
	Problemet			19	S
	Langs kysten			19	P
	Tankflåte			20	O
Skroget				23	S
	Båt			26	S
	Oljelekkasje			27	S
	Bergingsmannskapene			27	S
	Med regjering			29	P
	Reaksjonstid			30	S
	Ulykken			30	S
	Langs kysten			31	P
	Ulykken			33	S
	Forsvaret			34	S
	Kystvakta			34	S
	Ansaret			35	O
	Myndigheter			37	S
	Havarisen			39	O
Omrodet				40	O
Fjorden				40	O
	Miljøvern			42	O
	Politikere			42	O
	Ansaret			42	O
Politikere				43	S
Miljøvernet				43	S
8	23	1			
75 %	60 %	0 %			

7.4.1.2 Tekst 2: ru-h0595¹⁸

Nivået i denne teksten er høyt, og det er vanskelig å si i hvilken grad informanten nyter godt av engelskferdigheter, betydningen av transfer og strategisk adferd i forbindelse med flerspråklighet er en svært komplisert prosess avhengig av mange faktorer (Odlin, i Doughty & Long, 2003:471-475), samtidig som selvrapportering er upålitelig. I forhold til referanse generelt og definittethet spesielt er det lite å sette fingeren på. Imidlertid har jeg lyst til å kommentere et par ting. For det første har kandidaten definitte substantivfraser i alle de tre semantiske kategoriene (jf.tabell 7.3.s.92). Koreferente fraser har 100 % markering, i tråd med hypotesene. Definitte fraser motivert av unikhet i diskursuniverset har 93 % markering, noe som tilsvarer én umarkert frase i teksten, mens idiomatiske uttrykk har 100 % markering. De idiomatiske frasene utgjør diskursmarkerende elementer, *årsakene*, og tidsangivelser, fraser som delvis kan tenkes å læres som formularer, men som også kan utledes av de allminnelige reglene. Antakeligvis har utfallet kombinerte årsaker; sett i sammenheng med det høye nivået generelt, er det sannsynlig at kandidaten både har mye praksis og dermed kan anvende prosedyrell viten ved idiomatiske uttrykk, men også god beherskelse av grammatikk og struktur, noe som betyr at kandidaten trolig vet eksplisitt når *årsaker* vs. *årsakene* brukes, samt *i år* vs. *i året*. Markeringsprosenten er dermed ikke overraskende.

Imidlertid må jeg kommentere nettopp det ene tilfellet av umarkert definitt frase ASK koder: *vedlikehold*. Referenten er definitt ut fra unikhet i diskursuniverset, og i og med at den er eneste umarkerte frase i teksten, støtter det skaleringshypotesen prediksjon om at jo lenger opp på skalaen over definittethet man kommer, jo tyngre aktiverbare er referentene og jo vanskeligere blir det. Et annet tilfelle verdt kommentar, som ikke ASK koder, antakelig av minimal endrings-prinsippet (Tenfjord, Hagen og Johansen, 2006:98), er referenten *fotgjengere* i linje 22. Man kan si at definittmarkering ikke er strengt nødvendig, referenten kan muligens tolkes generisk. Likevel mener jeg at i konteksten, som er etablert som *fotgjengere i Nord-Norge*, utgjør et diskursunivers der man naturlig vil benytte definitte referenter fordi den felles kunnskapen som er nødvendig for identifikasjon dermed er etablert. Dette er et trekk som går igjen ved mange av tilfellene av umarkerte definitte fraser motivert av diskursuniverset.

¹⁸ Kildetekst, se vedlegg 6.

En metodisk utfordring eksempler av denne typen representerer er problematikken ved tolkning av intendert referanseform, hva er mest sannsynlig, generisk eller definitiv? Det kan forskeren faktisk ikke vite, med kun antyde noe om. Aksepterer man her at *fotgjengere* er intendert definitiv vil det også være en tekstbindingsrelasjon mellom denne og *fotgjengere* i linje 20, men av en annen art enn koreferanse. Referentkoblingen foreligger ved at en generell referent gjøres spesifikk. Tekstlige relasjoner av denne typen er hyppige, og jeg mener det kan kalles en form for referentkobling, siden det på sett og vis opprettholder referentkjeden til tross for at absolutt identitet ikke foreligger (jf. 5.3.1). Svennevig (2001:208) skriver at referentkobling kan skje ved synonymi, hyponymi og antonymi, i tillegg til ved identitet. Dette er for så vidt svært likt NRFs anaforibegrep, men som ikke ble brukt i analysen fordi det ble en for vid definisjon i forhold til Chafes begreper og hensiktsmessighet i forhold til hypotesene. Imidlertid kan det komme til nytte her, kanskje kan man si at forholdet mellom de to "fotgjengerne" som bidrar til koherensen er nettopp en form for referentkobling ved hyponymi, der den spesifikke referenten kan regnes som en undergruppe av den generelle.

Tabell 7.3.: Skjema over enkelte definitive substantivfraser i tekst 2, ru-h0595

Koreferanse	Unik i diskursunivers	Idiomatisk/semiidiomatisk	Generisk referanse	Linje	Syntaks
		Årsakene		4	S
Veiene(generell til spesifikk)				5	O
	I asfalten			6	P
	I grøfta			6	P
		Om vinteren		7	P
Hullene				7	S
I asfalten				7	P
Veiene				7	S
Snøen(generell til spesifikk)				8	S
Veiene				8	P
	Arbeidsdagen			12	S
	Før barnehagen			13	P
		I døgnet		15	P
	Av garasjen			15	P
	På veien			16	P
	På rattet			16	P
	Over gata			20	P
	På veien			21	P
		I året		22	P
				22	S
	I mørket			23	P
	Answaret			26	S
	Staten			26	P
Staten				26	S
	Vedlikehold			27	O
	Ungene			28	O
	Blikket			30	O
	På veien			30	P
	På rattet			31	P
	Veien			31	O
8	16	5			
100%	93,7%	100%			

7.4.1.3. Oppsummerende over nivåprofilene

Disse tekstene representerer variasjonen man kan finne innad i den russiske informantgruppen. Samtidig som begge på hver sin måte underbygger skaleringshypotesen, setter de også fingeren på to metodiske utfordringer ved analysearbeidet. For det første viser de hvilke utfordringer interindividuell variasjon utgjør, og for det andre viser de hvor viktig avsenders intensjon faktisk er for referanse, og hvilke analyseutfordringer dette bringer med seg. Ikke desto mindre tydeliggjør også de umarkerte frasene i tekst 2 noe om når man faktisk kan forvente definitt referanse, og hvilke utfordringer en innlærer som ikke er kjent med kategorien fra morsmålet kan ha når hun skal lære seg å tenke for å snakke på norsk.

7.4.2 Familie og yrkesliv - russisk mot engelsk

Formålet her er først og fremst komparativt. På hvilken måte er disse tekstene, skrevet over samme oppgaveformulering, ulike i forhold til markering av definitthet, og på hvilken måte kan forskjellene tenkes å kunne forklares ut fra morsmålet? Når oppgaveteksten er lik kan man forvente en viss grad av samme type referenter og referentkobling, samtidig som teksten åpner for et bredt referentspekter tekstlingvistisk sett. Begge informantessayene bruker referenter som allerede introduseres i oppgaveformuleringen, samtidig som de også varierer mellom spesifikk/generell og generisk referanse. I forhold til ASK-annoteringen har de relativt sammenfallende definitthetsprofiler. Likevel kommer det til syne elementer av ulikhet som muligens kan forklares ved deres ulike språkbakgrunner. Informant ru-h0208 oppgir for øvrig mellomnivå-ferdigheter i engelsk.

7.4.2.1. Tekst 3, ru-h0208¹⁹

Analysen viser at informanten har 100 % markering både ved koreferenter og ved idiomatisk/semiidiomatiske definitte uttrykk (jf. tabell 7.4, s.95). Imidlertid er begge disse få i antall. Når det gjelder definitte referenter motivert av unikhet i diskursuniverset er markeringsprosenten 76,4. Dette betyr i praksis fire umarkerte fraser av til sammen 17, og det må videre bemerkes at to av de umarkerte, *stillinger* og *husarbeidsoppgaver*, er mine kodinger, de kan altså ikke gjenfinnes under F-søket i ASK. Også denne individuelle profilen gir en viss støtte til skaleringshypotesen, koreferanse mesteres lettere enn unikhet i diskursuniverset.

¹⁹ Kildetekst. Se vedlegg 7.

Referenten *politikker* (kodet av ASK) i linje fire, kan tolkes som definitt, men er umarkert. I likhet med hos ru-h0595 kan man anta at definittheten er motivert av diskursuniverset som er etablert som en ramme rundt referenten, nemlig *Russland*, og at man da kan anta at avsender og tilhører har nok felles kunnskap til å kunne aktivere referenten som kjent og dermed identifiserbar. Diskursuniverset som er eksplisitt etablert muliggjør tilgjengeligheten for identifikasjon. Det finnes politikere i Russland og man kan snakke om dem som en definitt størrelse. Nesten samme situasjon er det i linje fem med referenten *stillinger*.

Diskursuniverset er fortsatt Russland, og i tillegg at *kvinne måtte jobbe*. Man kan si at når man måtte jobbe, måtte det finnes stillinger, dermed er det naturlig å tolke referenten som definitt som følge både av logisk slutning og unikhet i diskursuniverset. I tillegg får *stillinger* denotasjonen *de kunne ha*, som også er en indikasjon på at definitt referanse er intendert, avsender legger opp til at mottaker skal kunne identifisere referenten korrekt.

Samtidig må det ikke gis inntrykk av at informanten ikke mestrer denne formen for definitt referanse i det hele tatt, blant annet kan vi se et lignende eksempel i linje 6, *situasjonen*, som er markert som definitt, og videre *paret* i linje 22. Man kan da undre seg hvorvidt syntaktisk funksjon kan spille inn eller eventuelle foranstilte ledd. Imidlertid er det eksempler på subjekter som er umarkerte også uten foranstilt ledd slik som stillinger har, nemlig *spørsmål* i linje 1. Dette gjør det vanskelig å se noe spesifikt mønster hos informanten, og denne vesle analysen må nøye seg med å anta at markeringen av unike referenter motivert av diskursuniverset er variabel, og ikke 100 % tilegnet.

Tabell 7.4.: Skjema over enkle definitte substantivfraser i tekst 3, ru-h0208

Koreferent	Unik i diskursuniverset	Idiomatisk/semiidiomatisk	Generisk referanse	Linje	Syntaks
	<i>Spørsmål</i>			1	S
	<i>Blant politiere</i>			4	P
	<i>Stillinger (ikke ASK)</i>			5	S
I bedriften				6	P
	Situasjonen			6	S
	Kvinnene (generell til spesifikk)			7	S
		Fra livet		7	P
	<i>Blant politikere</i>			8	P
	Situasjonen			9	S
	I Måten			11	P
	Utenfor hjemmet			10	P
	På jobben			12	P
Grunnen				15	S
	Livet			15	S
	Barna			16	S
	Foreldrene			16	S
	I barnehagen			17	P
	Paret			22	S
	Husarbeidsoppgaver (ikke kodet i ASK)			23	O
	I hjemmet			24	P
2	17	1			
100%	76,4%	100%			

7.4.2.2. Tekst 4, en-h0227²⁰

I likhet med 32 andre engelskspråklige informanter har denne 100 % markering i alle kategorier (jf. tabell 7.1, s.85 og 7.5, s.96). Det er verdt å merke seg at det heller ikke er én eneste forekomst av koreferenter i teksten, verken markerte eller umarkerte. Riktignok er de unike definitte frasene mange, og teksten framstår som koherent, noe som må bety at referentkjedene dannes med utgangspunkt i etablering av diskursunivers og tilgjengelige referenter ut fra dette. Et eksempel er linjene 11 og 12, der referenten og diskursuniverset *familien* er etablert, og informanten fortsetter med referentene *mannen*, *inntekten* og *kvinnen* som må tolkes som definitte (jf. tabell 7.5, s.96). Her kunne det vært mulig å gi disse generell referanse og benytte ubestemt form flertall, noe informanten velger å ikke gjøre, kanskje nettopp av den grunn at diskursuniverset aktiverer dem som tilgjengelige og identifiserbare ut fra felles kunnskap.

Imidlertid har teksten andre interessante trekk i forhold til definittethet, som kommer noe utenfor denne studien, men som ikke desto mindre er verdt å påpeke i og med at det går igjen i flere av de engelskspråkliges tekster, og dermed kan være en kilde til kunnskap om både intragruppe-likheter og intergruppe-ulikheter, samt transfer. Om man ser på den definitte

²⁰ Kildetekst. Se vedlegg 8.

referenten i linje 21, *den idealen*, kan man stille seg spørsmålet om denne frasen egentlig kunne inngått i materialet som enkel definitiv substantivfrase, av den grunn at det ikke er noen grunn til å forvente determinativ ut fra konteksten. ASK har korrigert frasen til *det ideelle*, trolig også her av minimal endrings-prinsippet (Tenfjord, Hagen og Johansen, 2006:98), men kunne den ikke likeså godt etter samme prinsipp vært korrigert til *idealet*? *Idealen* tyder på at informanten har tenkt på uttrykket som et substantiv, og ikke et adjektiv. Begge deler er selvsagt mulig, det viktige er helst at når slike eksempler går igjen i flere av tekstene kan dette også underbygge transferkompleksitetshypotesen, nemlig at russiskspråklige og engelskspråklige får ulik type transfer i tilknytning til innlæringen av definitiv referanse i norsk. Som enkelte av de idiomatiske/semiidiomatiske frasene også tyder på, her eksemplifisert med det nærmest faste uttrykket *etter andre verdenskrigen* (linje 10), som for øvrig da er et eksempel på overforbruk av bestemthet i forhold til norsk, kan man diskutere om det hos de engelskspråklige foregår en form for ren strukturell transfer, noe man vanskelig kan spore hos russiskspråklige av den grunn at de ikke har like tydelige strukturelle ekvivalenter i morsmålet. Dette vil tas opp igjen i drøftingsdelen.

Tabell 7.5.: Skjema over enkle definitive substantivfraser i tekst 4, en-h0227

Koreferent	Unik i diskurs	Idiomatisk/semiidiomatisk	Generisk referanse	Linje	Syntaks
	Utviklingen			1	S
	I familien			4	P
	Bondefamilien			5	S
	Arbeiderklassen			8	S
	Muligheten			8	O
		Fra begynnelsen		9	P
		Antallet		9	S
	Utenfor hjemmet			9	P
	I fabrikk			9	P
				11	
	I familien			11	P
	Mannen			11	S
	Kvinnen			11	S
	Inntekten			13	O
	I arbeidslivet			15	P
	I Kjønnssrollene			20	P
	I loven			26	P
	Sjansene			26	S
	Ansaret			27	O
	Mannen			29	S
	Til familien			29	P
	Kvinnen			29	S
	På Hjemmet			30	P
	Kvinnen			30	
	Arbeidet			30	S
	Problemet			31	S
	Familielivet			32	O
	Over Arbeidet			32	P
	Spørsmålet			33	O
	25	2			
	100%	100%			

7.4.2.3. Oppsummerende kommentar

Tekstene er representative for intragruppeprofilene, samtidig som de viser noen intergruppeulikheter som kan gjenfinnes i den kvantitative gruppeanalysen. Blant annet setter de kvalitative analysene fingeren på hvorfor unikhet i diskursuniverset er vanskeligere enn koreferanse, samtidig som denne lille komparative analysen antyder at de russiskspråklige kan ha større vansker enn de engelskspråklige på dette punktet. Samtidig gir analysen av en-h0227 støtte til transferkompleksitetshypotesen, nemlig at morsmålet påvirker på ulike måter ut fra hvilke lingvistiske strukturer man allerede er vant til å *tenke for å snakke* med.

8.0. Konkluderende refleksjoner

I denne siste delen av oppgaven vil jeg se litt nærmere på resultatene både i forhold til deres validitet ut fra Jarvis' rammeverk for transferstudier, samt i forhold til hypotesene. I hvilken grad kan resultatene sies å støtte hypotesene, og på hvilken måte finner de støtte i den faktiske språkbruken? Refleksjonene vil også løfte blikket og skue utover resultatenes betydningsrekkevidde, samt si noe om hva som kunne vært gjort annerledes og hvor veien kunne gått videre.

8.1. Jarvis' metodiske rammeverk for transferstudier

Nytten av å etablere og anvende en streng metodisk rettesnor for transferforskning er uvurderlig. Til tross for at prinsippene kan synes intuitive, kan mange tidligere studier kritiseres for å konkludere både positivt og negativt uten å ha tatt alle nødvendige faktorer i betraktning. Samtidig kan heller ikke dette rammeverket sies å ta høyde for alle mulige påvirkningskilder, på samme måte som denne studien har et design som tar for seg kun et lite knippe av de både teoretiske og metodiske mulighetene man kan benytte seg av for å belyse transferproblematikken. For eksempel er dette en kvantitativ tversnittstudie, som kunne oppnådd høyere validitet om en longitudinell kvalitativ studie, eller psykolingvistisk eksperimentell studie, påviste samme resultater. Ikke desto mindre står studien i forhold til Jarvis' rammeverk og eget design på stødige metodisk grunn, og kan dermed ha validitet i indikasjonene på transfer.

8.1.1. Inter-S1-gruppe heterogenitet

På dette punktet er det liten tvil om at resultatene innfrir. Særlig med tanke på de signifikante resultatene i forhold til markerte og umarkerte treff, kan man si at de to gruppene viser ulik språklig adferd (jf. tabell 6.3.s.74). Samtidig belyses også en skilnad semantisk sett: der de engelskspråklige har lavest markering i idiomatiske/semiidiomatiske uttrykk, har russerne det i unikheth i diskursuniverset (jf. tabell 6.4,s.74). Med andre ord viser gruppene ulikt mønster i forhold til skalaen over definittethet. Dette kriteriet alene kunne også, uten støtte fra de to andre, tyde på at det forelå utviklingsforskjeller på gruppenivå, likeså godt som transfer. Imidlertid er det tendenser også intragruppermessig som støtter opp.

8.1.2. Intra-S1-gruppe homogenitet

”Intra-group-homogeneity, is a phenomenon that exist whenever a group of language users who are mutually comparable-i.e., have a comparable knowledge of the source language, and also a comparable knowledge of the recipient language- behave similarly in the recipient language”. (Jarvis & Pavlenko, 2008:41)

Kapittel 7 redegjør for resultatene fra de individuelle profilene og kan fortelle noe om intra-gruppe-likheter i språkbruken. Blant annet ser vi tendenser som kan karakterisere respektive de russiskspråklige informantene og de engelskspråklige informantene. De russiskspråklige har en tendens til jevnt over å ha en markeringsprosent som er lavere enn de engelskspråklige, til tross for at en del individer sørger for en relativt høytstigende kurve, med få enkeltindivider med 100 % markering og enkeltindivider med 40 % markering som ytterpunkter (jf.tabell 7.1, s. 85). Gjennomsnittlig befinner de fleste seg mellom 80 % og 90 % (jf. diagram 7.1, s.84) markering sofistikert utregnet, mens en ren tallmessig tilnærming til utelatelse av markering viser at flertallet har mer enn 1 umarkert frase i teksten. For de engelskspråklige er det jevnt over slik at de fleste har en markeringsprosent mellom 90 % og 100 % (jf.diagram 7.1, s.84). Kurven er relativt flat, noe som tyder på lignende språklig adferd innad i gruppen, samtidig som enkeltindivider skiller seg ut med lavere markeringsprosent. Til tross for metodiske forbehold når det gjelder statistikk og utvalgets representativitet, vil man måtte si at i alle tilfeller, når det gjelder dette utvalget, er det sterke antydninger til intragruppe-homogenitet. Kort oppsummert, de russiskspråklige kjennetegnes ved variasjon, og de engelskspråklige ved stabilitet.

8.1.3. S1- IS-homogenitet

Crosslinguistic performance congruity, eller S1-IS-samsvar/homogenitet som det kalles her, innebærer at språkbrukeren må oppvise språklige trekk i mellomspråket som samsvarer med førstespråket (Jarvis & Pavlenko, 2008:35). Dette punktet er viktig som et siste transfer-sjekkpunkt, for å kunne forsikre seg om at intragruppe-homogeniteten og intergruppe-heterogeniteten ikke kun er et resultat av tilfeldigheter eller utviklingsnivå. Vanligvis er det jo også kanskje her de første antakelsene om transfer kommer, der man ser eller hører andrespråksbrukere benytte trekk som ligner morsmålets. Imidlertid må det undersøkes vitenskapelig. Kriteriet har ikke i like stor grad blitt eksplisitt behandlet i oppgaven som de to forutgående, siden jeg mener det behandles indirekte underveis i gruppeprofilen og de

individuelle profilene. Dette skyldes hovedsakelig at først og fremst i tilfellet med enkle definitt substantivfraser vil dette punktet dreie seg om fravær av markering for de russiskspråklige og tilstedeværelse hos de engelskspråklige, noe også resultatene bekrefter. Mangelen på konsensus i forhold til lingvistiske ekvivalenter i russisk gjør at jakten på strukturell transfer føles litt som å lete i blinde, til tross for at enkelte synlige gjenkjennelige trekk kan tyde på transfer for begge grupper.

Materialet og resultatene viser en form for likhet, i og med at de russiskspråklige har en høyere andel substantivfraser som ikke er markert for noen form for referanse enn de engelskspråklige. Selv om det ikke er statistisk gjort rede for her, kan man ane en tendens til at også mange generiske referenter blir stående uten markering, noe som heller ikke er grammatikalisert i russisk. Hos de engelskspråklige kan man for eksempel ut fra resultatene og et transferperspektiv, anta at det forekommer positiv transfer, i og med at markeringsprosenten er jevnt over høy. I tillegg viser en næranalyse av preposisjonsfraser som er idiomatisk/semiidiomatisk at det også kan foregå en viss lingvistisk transfer mellom uttrykk som har bestemt form i norsk, men ikke i engelsk. Videre uten å ha statistisk behandlede data, ser man en del overforbruk av determinativ + substantiv hos de engelskspråklige, som også kan regnes som en S-1-IS-likhet. Sist kan det nevnes at i forhold til generisk referanse ser markeringen ut til å være høy, noe som igjen om man postulerer positiv transfer, kan være et uttrykk for dette.

8.1.4. Konkluderende bemerkninger

Til tross for at Jarvis' rammeverk (Jarvis, 2000) er solid er det likevel metodiske og teoretiske problemer knyttet til det. Det er vanskelig å vite hvor man skal legge lista, i og med at det alltid vil forekomme individuell variasjon, som igjen kan ha mange ulike årsaker som utviklingsnivå, motivasjon, strategisk kompetanse og lignende. I tillegg er det også et problem med representativiteten til utvalget. Selv om resultatene antyder transfer, og signifikans bør være et godt utgangspunkt for intergruppe-heterogenitet, kan man alltid stille spørsmålet om hvorvidt man faktisk måler det man ønsker å måle. Carlsens arbeid vil når det er ferdigstilt, bidra til å dekke hullet i forhold til usikkerheten omkring ferdighetsnivå hos kandidatene, samtidig som dette vil dreie seg om *generelle* kommunikative ferdigheter, og ikke spesielt ta for seg utviklingsnivå i forhold til spesifikke lingvistiske kategorier.

Så hva med samspillet mellom universalier og generelle utviklingstrekk, morsmålets strukturer og transfer? Jeg har forsøkt å vise at det faktisk foregår et samspill, muligens der universelle kategorier og allmenn kognisjon ligger til grunn for læringen, samtidig som den blir påvirket av morsmålsbakgrunn og transfer. Som vi ser er det fortsatt brikker som ikke er helt på plass, til tross for at mye tyder mot at både resultatene og metoden tilfredsstiller Jarvis' rammeverk, kan vi fortsatt ikke annet enn å anta at det foreligger påvirkning fra morsmålet i læringen av markering av definitiv referanse.

8.2. Hypotesene

Ut fra teorien genererte jeg noen hypoteser som delvis, men ikke helt, overlapper med Jarvis' rammeverk. Det vil si at deler av hypotesene besvares i sammenheng med oppfyllelsen av kriteriene for adekvat transferforskning. Samtidig inneholder hypotesene spørsmål og prediksjoner som går ut over dette, både i form av å ville si noe om kategorien definitivhet i seg selv, innlæringen av markering av den i et andrespråk, samt mer spesifikke prediksjoner i forhold til transfer. Det betyr at hypotesene og testingen av dem til dels peker utover kun transfer, samtidig som det ligger implisitt i samtlige at dette er utgangspunktet. Hypotesene fant i stor grad støtte i dataene, i tillegg til at de bidrar med forklaringskraft til den språkbruken vi faktisk ser.

8.2.1. Transferhypotesen

Denne relativt lite dristige hypotesen har sitt utgangspunkt i språktypologi, kontrastiv analyse og Slobins Thinking for Speaking (1987, 1996). Russisk og norsk er altså svært ulike i forhold til markering av referanse i substantivfrasen, der russisk bare har grammatikalisert demonstrasjon, har norsk grammatisk markering av både demonstrasjon og definitivhet ved substantiver. Russiske pronomen har selvsagt samme referanseegenskaper som de norske. Forskningen har lenge vært opptatt av betydningen av informasjonsstruktur og også kasus som markører for referanse, uten av dette har gitt helt entydige resultater. I stor grad kan man si at det finnes en overlapping mellom tematiske ledd og definitivhet, likevel er jeg ikke i tvil i forhold til at russiskspråklige definitivt må lære seg en ny måte å tenke for å snakke for, når de skal markere hvert eneste substantiv for referanse, samtidig som de også skal holde styr på andre strukturelle trekk som inversjon, som i sin tur tilslører ytterligere sammenhengen mellom tema, definitive referenter og ordstilling. I tillegg til å øke prosesseringsbelastningen

foran et eventuelt definitt, kjent subjekt, betyr også inversjon i seg selv at subjektet ikke alltid står først, uavhengig av referanse. Dette forklunder en allerede litt skjør parallellitet.

Imidlertid gir resultatene sterk støtte til hypotesen. De russiskspråklige har en signifikant høyere frekvens av umarkerte definitive substantivfraser enn de engelskspråklige. Noe som igjen kan tyde på at kategorien er vanskeligere å tilegne seg når man ikke er vant til å markere den i morsmålet, samtidig som man også kan spørre seg hvorvidt det underliggende konseptet for referanse er prinsipielt det samme i språk med og uten obligatorisk markering. Samtidig må man huske at også engelskspråklige gjør feil, til tross for at de i stor grad kan dra nytte av positiv både lingvistisk og konseptuell transfer. Dette kan antyde at de kulturspesifikke trekkene ved kategorien faktisk kan være større enn antatt.

8.2.2 Skaleringshypotesen

I tillegg til det åpenbart transferrelaterte perspektivet, ønsket jeg også å gripe mer fatt i det teoretisk lingvistiske aspektet ved kategorien, nemlig de ulike semantisk/pragmatiske faktorene som motiverer definit referanse, og samtidig sette dette i sammenheng med kognisjonen og kognitiv teori innenfor psykolingvistikken. Kombinasjonen av lingvistisk semantisk og funksjonell teori, sammen med logikk og psykolingvistikk ga en inngangsport til dette. Spesielt Chafes teorier om identifikasjon, tilgjengelighet og aktivering kombinert med Lyons' og Praha-funksjonalistenes semantisk/pragmatiske teorier omkring fenomenet, skapte rom for en hypotese som både ønsker å si noe om forholdet innad i kategorien, ulikheter mellom språk med og uten obligatorisk markering, samt læringsløype. Det endte med skaleringshypotesen, som sier at markeringen av definit referanse (med norsk som eksempel, og Hagen (2002) som modell) kan kategoriseres som en skala, som går fra det mest tilgjengelig aktiverbare til det mer opake og tyngre aktiverbare. Videre ikke minst at dette også illustrerer en læringsløype, der det enkleste å tilegne seg samsvarer med det enklest aktiverbare. Dette endte i kategoriene *koreferanse*, *unikhet i diskursuniverset* og *idiomatisk/semiidiomatisk* motivert definit referanse. Overgangene, som mange tidligere studier har pekt på, er glidende, og det kunne også vært mulig teoretisk sett å illustrere dette ytterligere med flere kategorier, noe som av metodiske årsaker ikke ble gjort i denne omgang.

Resultatene viser at hypotesen synes å bli bekreftet på materialet. Både russiskspråklige og engelskspråklige har få umarkerte korefenter. Markeringsprosenten er lavere for referenter som er definitive i kraft av unikhet i diskursuniverset. Siden russiskspråklige tross alt utgjør

hovedfokuset i denne studien signifikanstestet jeg markeringsforholdet mellom de to kategoriene, og fant at dette var signifikant på $<0.01.$, med alle tidligere forbehold inntakt. Gruppene skilte så lag ved idiomatisk/semiidiomatiske definitte referenter, bare de engelskspråklige fulgte skalaen og hadde lavest markeringsprosent her. En mistanke om at en slik språklig adferd hos begge grupper har imidlertid vært til stede lenge, i og med kategoriens ikke helt "rene" semantisk/pragmatiske natur. Her spiller både idiomatikk og faste kollokasjoner, kanskje også helt kulturspesifikke oppfatninger av hvilke størrelser i virkeligheten som konseptualiseres som definitte, en rolle som førte til at jeg dannet meg enda en hypotese for å kunne belyse dette avvikende mønsteret.

8.2.3. Transferkompleksitetshypotesen

Denne hypotesen både følger opp skaleringshypotesen og har som formål å peke på noen helt konkrete intergruppe-ulikheter som kan ha sammenheng med morsmålet og dermed utdype transferperspektivet ytterligere. Kategorien idiomatisk/semiidiomatiske definitte uttrykk krevde en tilleggshypotese og videre en utvidelse av det læringsteoretiske aspektet. Det denne hypotesen gir rom for å belyse kan også gjenfinnes blant andre aspekter ved språkbruken i forhold til definitt referanse. Hovedformålet er som sagt å vise noe om at læring og transfer synes å foregå på ulike måter, muligens avhengig av språkbakgrunn. Allerede er det klart at utgangspunktet for de to innlærergruppene i denne studien er forskjellige. Der de engelskspråklige har mye å hente på å være vant med markering av konseptet definitt referanse, på nesten samme måte som i norsk, har russiskspråklige mindre å støtte seg på i morsmålet, til tross for at man kan anta at konseptet i forhold til ulike referanseformer er til stede.

Når det videre gjelder kategorien idiomatiske/semiidiomatiske uttrykk ser vi at de fleste av disse er preposisjonsfraser for begge grupper. Dette er kategorien der de engelskspråklige, dog med knapp margin, har lavest markeringsprosent, nest lavest for de russiskspråklige (jf. tabell 6.4, s.74). Sann sett oppfører de engelskspråklige seg helt i tråd med skaleringshypotesen, mange av uttrykkene er ikke åpenlyst definitte semantisk sett, de er gjerne tyngre aktiverbare både av den grunn, og man kan anta at de sjelden er tematiske. Så hvorfor oppfører de to gruppene seg ulikt i forhold til denne?

Det første som må besvares er da hvorfor de russiskspråklige har høyere markeringsprosent her enn i kategorien definitthet ut fra diskursuniverset. For å belyse dette vil jeg støtte meg til Axelssons avhandling, der hun peker på at preposisjonsuttrykk ofte er frekvente og kan læres som formularer, de fungerer som nærmest faste uttrykk (1994:27). Mange av uttrykkene er også intuitivt faste, ekte idiommer som ville være vanskelig å bruke i ubestemt form. Kan det dermed tenkes at de russiskspråklige bruker tilegnede formulariske enheter som strategi? Dette synes plausibelt, de russiskspråklige har lite å støtte seg på i morsmålet når det gjelder definitthet, og at de dermed lærer seg det som kan læres som formularer og reproducerer dem som sådanne, virker som en både smart og naturlig læringsstrategi. Samtidig, hva er det da som skjer med de engelskspråklige? Forklaringen på dette kan ligge i noe jeg allerede så vidt har nevnt i kapittel 7, de engelskspråklige kan se ut til å overføre semiidiomatiske og idiomatiske uttrykksformer fra morsmålet slik de opptrer der i forhold til referanse, uten å ta hensyn til at det nettopp på dette feltet kan forekomme ulikheter mellom språkene. Dette indikerer for det første at det foreligger lingvistisk transfer manifestert som negativ transfer, men antyder dermed også at positiv transfer kan være grunnen til at markeringen foregår mindre smertefullt generelt til sammenligning med de russiskspråklige. Som kjent er det vanskeligere å oppdage positiv transfer enn negativ, men når man synes å kunne påvise transfer på et område innenfor en kategori, kan det også tenkes at det forekommer på andre. Eksempler som ytterligere kan illustrere dette kommer til syne hos en del informanter i form av overforbruk av determinativ + substantiv (definit/indefinit). På sett og vis kunne disse vært med i opptellingen fordi mye tyder nettopp på at deres funksjon er som enkle definite substantivfraser heller enn utbygde, samtidig som dette vanskelig lot seg gjøre metodisk.

En-h0441: *Jeg mener at media og klesforretningene er ansvarlige for at så mange mennesker er opptatt med utseende. Overalt ser man bilder av veldig tynne kvinner. Klærne som viser kroppen er sexy som aldri før. Unge tenåringer vil kle seg ut med det som er i butikkene og det som de ser i bladene. De bildene i bladene er ikke ekte. Både de mennene og kvinnene i bladene og på Tv ser ikke ut som de gjør i bildene. De bildene er forandret på datamaskiner og det som ikke er pent er tatt bort. I tillegg, lever noen av de modellene og stjernene usunt. De spiser ikke nok mat og har mye press på hvordan de ser ut.*

Eksempelet ovenfor viser som sagt noe som ikke datamaterialet fanger opp, men som likevel underbygger at vi kan se trekk i det engelskspråklige materialet som tyder på lingvistisk transfer, altså S-1- IS-likheter. Intuitivt som norskspråklig ville jeg neppe ha brukt determinativ i noen av disse frasene. Som en kuriositet, uten at jeg skal undersøke kandidatens kjønn og alder, kan man kanskje ane en viss typisk oppgløddhet hos

tenåringsmødre for eksempel i forhold til dette temaet. Kanskje kan det tenkes at kandidaten rett og slett ble så engasjert i skrivingen av dette avsnittet at oppmerksomhetsfokuset ble flyttet fra form til innhold og funksjon ubevisst, noe som skapte rom for mer spontan ukontrollert språkføring som igjen fører til et utslag av negativ transfer gjennom bruk av prosedyrell viten?

Selv om noen av spørsmålene er besvart og hypotesene finner støtte i språkbruken, reiser det seg kontinuerlig nye sammen med oppdagelsen av en mengde faktorer som gjerne skulle vært studert nøyere for å kaste lys over fenomenet. Til tross for det mener jeg at resultatene gir god grunn til å anta at morsmålet påvirker tilegnelsen av definitte referanse, samtidig som transfer viser seg på ulike måter avhengig av morsmålsbakgrunnen. Med andre ord gir førstespråket ulike utgangspunkt i språklæringen. Tydeligst støttes hypotesen om ulike transferprofiler gjennom studiet av idiomatiske/semiidiomatiske definitive uttrykk i dette materialet. Her kommer også mulighetene for ulik strategibruk fram, noe som igjen kan settes i sammenheng med morsmålet. Oppfyllelsen av Jarvis' rammeverk for transferstudier (Jarvis, 2000) gir i seg selv en god indikasjon på at transferens rolle, samtidig som det syntes nødvendig å utdype dette med mer konkrete eksempler på lingvistiske overflatestrukturer som både bidrar til å tilfredsstille kriteriumet om S-1-IS-likheter og styrker påstanden generelt.

8.3 Breiere refleksjoner

Hovedfokuset for denne studien har vært hvordan morsmålet påvirker russiskspråklige i markeringen av definitte referanse i norsk, og resultatene viser relativt overbevisende at russiskspråklige, til sammenligning med engelskspråklige, har vansker og muligens andre utfordringer i forhold til kategorien. Dette indikerer at morsmålet har betydning. I denne seksjonen vil jeg trekke inn noen teoretikere og nyere forskning på feltet, for å se litt nærmere på hva som kan ligge til grunn for at vi ser en slik språklig adferd. Danijela Trenkič (2004) har i den senere tid arbeidet med definitthet i forhold til bosnisk/serbisk/kroatisk. Hennes arbeider representerer et nyansert og kvalifisert syn på kategoriens universalitet. Trenkič (2004:1402-1404) avviser forsøket på å isolere lingvistiske ekvivalenter til grammatikalisert definitthet i de slaviske språkene, men sier heller at kategorien i kraft av sin universalitet manifesteres som *målorientert adferd* (goal-oriented behaviour), med andre ord som en rent pragmatisk funksjon.

Til grunn for avvisningen av blant annet betydningen av syntaks og informasjonsstruktur ligger usikkerheten alle unntakene fra en eventuell regel utgjør. Gitt/nytt-distinksjonen og den sistes tendens til å følge den første i diskursen, antas å være universelle tendenser, snarere enn en kompensasjon for manglende markering av definitthet (Allan, 1986, ref. i Trenkič, 2004:1403), noe imidlertid Jarvis (2002) igjen reiser spørsmål ved. Den manglende entydigheten i forhold til tematiske ledd som ekvivalent til definitive ledd, gjør hypotesen vanskelig å fullt ut akseptere, samtidig slik jeg forstår det, kan man undre seg over om det må være noen fundamentale skiller i de underliggende konseptene for grammatikalisert og ikke-grammatikalisert definitthet.

Trenkič (2004:1404) sier det slik:

”The main error of identifying given and new information with definiteness/indefiniteness, lies in the fact that definiteness is related to given and new as a category of knowledge (cf. Chafe, 1976), while word order and information structuring are related to *given* and *new* as a category of consciousness. These two categories (...), do not map directly: there is an area of overlap between new as a category of consciousness and given as a category of knowledge.”

Trenkič avskriver dermed nytten av å søke etter ekvivalenter i språkstrukturen, av den grunn at om man ser på fenomenet som enten knyttet til kunnskap eller bevissthet, vil det forekomme tilfeller der man ikke finner samsvar mellom gitt/nytt og definitt/indefinit. Dette må handle om ulikheter i de grunnleggende konseptene. Der språk som koder definitthet trener språkbrukerne i identifikasjon av referenter på grunnlag av kunnskap, som også kan ligge utenfor det den aktuelle diskursen kan aktivere, er språkbrukere i språk der kategorien handler om bevissthet, mer fokusert på forholdet mellom referenter som er aktiverbare eller ikke ut fra den faktiske diskursen som foreligger. Med dette menes det selvsagt ikke at det kun er referenter i språklig kontekst som er aktiverbare, men kanskje snarere referenter som på en eller annen måte er knyttet til det bevissthetsområdet diskursen skaper. Kanskje kan denne ulikheten i implementering av kategorien være blant årsakene til at russiskspråklige ser ut til å ha større vansker enn engelskspråklige generelt, og særlig vansker knyttet til kategorien unikhet i diskursuniverset spesielt?

Implisitt i Trenkič argumentasjon kan man videre ane at definittethet må ses på som mer ”flytende” diskursavhengig og dynamisk i slaviske språk enn i språk med bestemthet som grammatisk kategori. Teorikapittelet viste at også i forhold til definittethet i norsk får man referenter som er tyngre aktiverbare, og kanskje også utilgjengelige for språkbrukeren, men som likevel er definitte. Muligens kan dette tolkes slik at det ikke rettes like stort fokus i de slaviske språkene mot nettopp det å identifisere enhver referent i forhold til spesifikkhet, men snarere fokuseres det på korrekt identifikasjon av tilgjengelige referenter i diskursen som nye eller gitte. Som kjent vil en del referenter i norsk få definitt referanse, uavhengig av på hvilken måte den blir aktivert i diskursen, ut fra nettopp det at de kan identifiseres som unike gjennom den felles kunnskapen språkbrukerne har. Dette gjelder for eksempel *staten*, når man snakker om *den norske staten*, der man nærmest kan si at statusen som gitt eller nytt i diskursen er irrelevant for identifikasjonen. Det er ikke diskursen, men kunnskapen om ”staten” som en gitt størrelse som aktiverer definittethet. Kanskje kan Trenkič, med flere, ha rett i at det her ligger et fundamentalt skille som jeg tolker til å ligge på det konseptuelle plan. Og når da russiskspråklige har store utfordringer med kategorien unikhet i diskursuniverset kan man driste seg til å antyde at dette kan handle om konseptuell transfer. Denne konseptuelle distinksjonen kan man videre anta reflekterer forskjellene mellom koreferanse og definittethet motivert av unikhet i diskursuniverset, der koreferanse relaterer seg til det som er aktivert i bevisstheten alene, handler unikhet i diskursuniverset om både bevissthetsnivå og kunnskap. Om man da aksepterer denne skilnaden på det konseptuelle plan, gjenspeiles den ytterligere i både hypotesene og resultatene, og viser tydeligere S-I-IS-likheter for de russiskspråklige, der koreferanse markeres signifikant hyppigere enn definitte referenter motivert ut fra unikhet i diskursuniverset.

Til tross for at også engelskspråklige viser avvikende markering i forhold til definitte referenter motivert av unikhet i diskursuniverset, har de faktisk antallsmessig langt færre umarkerte referenter enn de russiskspråklige, samtidig som de også prosentvis har flest umarkerte i kategorien idiomatisk/semiidiomatisk, som handler mer om språkspesifikke trekk enn definittetskategoriens universelle semantisk/pragmatiske prinsipper. Om man da aksepterer at transfer er en viktig faktor i andrespråklæring, og at definittethet i russisk og engelsk innebærer konseptuelle skilnader, er det nærliggende å anta at der engelskspråklige med hell kan overføre sitt kunnskapsbaserte definittethetskonsept, med positiv transfer som resultat, vil samme prosess hos russiskspråklige, nemlig en overføring av definittethet som

bevissthetsskategorier, føre til et hull i forhold til identifikasjon av rett referanse, som igjen resulterer i negativ transfer og store utfordringer i læringen.

Jarvis og Pavlenko (2008:153) sier at konseptuell endring og utvikling er en dynamisk prosess som varer livet ut. I og med at diskusjonen ovenfor bunner i at det kan være ulikheter mellom konsepter som involverer definittethetskategorien, kan vi tenke oss at det i tilfellet med russiskspråklige norskinnlærere må være snakk om en restruktureringsprosess: "...restructuring involves a partial modification of already existing language-mediated conceptual categories" (Jarvis & Pavlenko, 2008:160). Som en del av denne restruktureringsprosessen er det nærliggende å anta at det også vil foregå en læringsprosess som involverer en modifisering av språkbrukernes *thinking for speaking* på vei mot målspråkets kategorier og konseptuelle struktur.

Som vi ser involverer definittethet en kombinasjon av både universelle prinsipper, typologiske konseptuelle tilpasninger, samt språkspesifikke trekk. Durst-Andersens artikkel "Dansk som andetsprog i en ny sprogtypologi" (2006), tilbyr et utdypende perspektiv på hvordan språk er innrettet ulikt på det kognitive planet, så vel som det språklige. Teorien kalles Supertypeteorien, og er en typologisk tilnærming basert på forholdet mellom språk, kognisjon og virkelighetsoppfatning, som deler språk inn i tre subgrupper, nemlig *virkelighetsorienterte*, *avsenderorienterte* og *mottakerorienterte* språk (Durst-Andersen, 2006:7). Altså forsøker også denne teorien å si noe om hvordan språket gjenspeiler vår oppfatning av og vårt fokus på virkeligheten. Russisk blir beskrevet som virkelighetsorientert, mens dansk, og derav norsk, beskrives som mottakerorientert. Det er språklige kategorier som ligger til grunn for inndelingen. Aspektkategorien og animerthet ses på som prototypekategorier i virkelighetsorienterte språk, mens tempus og bestemthet er bærebjelkene i mottakerorienterte språk.

Om virkelighetsorienterte språk skriver Durst-Andersen (2006:16) at språket er innrettet for å beskrive situasjoners interne og eksterne struktur, der språkbrukeren nærmest fungerer som en reporter i gjengivelsen av hendelser. Videre sier han at russisk skaper en kopi, eller modell, av virkeligheten, noe som gjør at ytringene ligger svært tett opp mot (den fysiske) realiteten. Et eksempel han bruker er blant annet at numerus i russisk gjennomføres bokstavelig i større grad enn i dansk, der man i russisk vil velge singularis eller pluralis ut fra hvor mange *gjester* som kom, kan man bruke pluralis uansett i dansk fordi dette ikke er

fokus for ytringen(2006:9). Ytringen skal konstrueres med utgangspunkt i virkeligheten, og forstås først og fremst ut fra det. Mottakerorienterte språk derimot fokuserer på å innrette ytringene ut fra å tilpasse informasjonen etter gammel/nytt og mottakers korrekte avkoding, mens avsenderorienterte språk fokuserer på avsenders opplevelse av en hendelse, manifestert blant annet gjennom modus og grammatisk koding for første og annenhåndsinformasjon.

Det kan synes litt vanskelig å helt gripe kjernen i Supertypeteorien. Imidlertid gir den mer innsikt i hvordan ulike språks strukturelle kodinger også får konsekvenser for hvordan vi betrakter virkeligheten og hva vi fokuserer på når vi snakker. Kanskje var det ikke så viktig for kandidat ru-h0208 å gi referenten *politikere*, der diskursuniverset åpenbart var Russland, definitt referanse, fordi viktigere enn å fortelle hvorvidt *politikere* skal forstås som en definitt størrelse eller ikke, var det å fortelle at det fantes *politikere* i den og den tiden og at de var flere enn en. Eksempelet kan virke søkt, samtidig som Durst-Andersens teori peker på aspekter ved språk som ytterligere støtter opp under Slobins Thinking for Speaking (Slobin, 1987, 1996). Ulike språk gir grobunn for ulike konsepter, og språkbrukeren må faktisk lære å tenke og fokusere på litt andre aspekter ved virkeligheten og hvordan den skal formidles når man lærer et nytt språk. Dermed kan vi si at keiserens nye klær var en bløff, russisk har ikke 100 % ekvivalente strukturer for definittethet, samtidig som konseptet ligger der, men må restruktureres for å få riktig overflatestruktur i norsk. Altså må keiseren atter en gang tilbake bak sjalusien og skifte. Samtidig har en nøyere transferanalyse her vist at man heller ikke alltid får høre sannheten av barn, faktisk ser det ut til at årsaken til de ulike profilene kan skyldes morsmålet denne gangen.

8.4 Metodiske og teoretiske vurderinger og veien videre

Det kan trolig pekes på kritiske punkter i enhver studie. I denne sammenheng er det åpenbare svakheter knyttet til avgrensning av materialet, samt valg av analyseredskap. Det kunne vært mulig i et større format å undersøke indefinitt referanse og generisk referanse eksplisitt i tillegg, samt andre kontekster som krever definitt referanse, både i forhold til utbygde substantivfraser, deiksis og pronomen. Ikke minst kunne andre valg av semantiske og pragmatiske inndelinger avdekket utfyllende informasjon. Dette kunne for eksempel vært gjort ved å følge de tradisjonelle *kjent* og *spesifikk* kategoriene, eller å fokusere mer eksplisitt på tema/rema med formål å avdekke lingvistisk transfer hos de russiskspråklige. Jeg kunne

latt Givón og Bickertons "Semantic wheel of reference" ("*a helical hoop*", Givón, 1984:407) være styrende for utformingen av analysen. Blant årsakene til at jeg valgte som jeg gjorde, ligger det at jeg ønsket et norsk perspektiv som fokuserte på universelle semantiske beskrivelser, men som likevel til en viss grad var tilpasset den norske realisasjonen.

Når det gjelder valget av enkle substantiv framfor utbygde, har dette blitt grundig argumentert for tidligere, samtidig som det kan gjentas at enkle substantivfraser synes å være den delen av definittetskategoriens formelle realisasjonskontekster som best viser det semantiske innholdet, samtidig som det er selve kjernen i substantivfrasen. Et annet perspektiv som ikke har blitt tatt opp eksplisitt er betydningen av *lateral* transfer (Jarvis & Pavlenko, 2008:12) altså i hvilken grad engelskferdighetene de russiskspråklige har påvirker det norske mellomspråket. Hvilken verdi har deres kjennskap til definittetskategorien i engelsk når det gjelder referansemarkering i norsk? Årsakene til at dette ikke er undersøkt er flere: for det første er selvrapportering relativt upålitelig, man har ingen mulighet til å sjekke i realiteten hvor gode engelskferdigheter det faktisk er snakk om. For det andre er det ingen konsensus om den kompliserte prosessen rundt lateral transfer (Odlin, i Doughty & Long, 2003:471-475). Ikke desto mindre er det et perspektiv som antakelig kunne utdypet resultatene, i likhet med en generell breiere fokus på eksterne påvirkningsvariabler.

Mye kan sies i forbindelse med resultatenes relevans både som andrespråksforskning generelt og transferforskning spesielt. Kanskje kunne denne studien valgt et helt annet perspektiv og sett på utviklingstrekk i tilegnelsen uten hensyn til morsmål? Riktignok ville det kanskje vært vanskelig, i og med at resultatene viser signifikante forskjeller mellom morsmålsgrupper. Imidlertid, som transferprosjekt, er dette en kvantitativ studie som viser resultater som kan indikere transfer, både på det lingvistiske og det konseptuelle planet. Likevel er det tatt en del metodiske forbehold, blant annet ved utvalgets representativitet, feiltolkning av utviklingstrekk som transfer og svakheter ved analysen som følge av for høyt fokus på norske strukturer både bevisst og ubevisst. Samtidig må det å sette målspråket dels som norm kunne forsvares med grunnlag i dataenes omfang og nødvendigheten av en standard, mellomspråkene er tross alt språk på vei mot norsk. Man må også vokte seg for å konkludere sterkere enn man har belegg for i dataene. Dette gjelder særlig antakelsene omkring konseptuell transfer. Resultatene ville styrket sin betydning både om de hadde vært replikert longitudinelt, for eventuelt å avdekke utviklingstrekk som mulig feilkilde, samt supplert med psykolingviske, eksperimentelle, non-verbale data for å kunne påvise konseptuelle

forskjeller og derav konseptuell transfer. Jarvis og Pavlenko (2008:59) sier at konseptuell transfer må studeres eksperimentelt ved elisitering av non-verbale data i tillegg til ved språkdata. Men non-verbale data alene sier heller ikke noe om språkbruk, kun om kognisjonen. Dermed synes det å være en gjensidig avhengighet mellom eksperimentelle studier og tradisjonelle språkstrukturstudier. Konklusjonen å trekke av dette må være at de to ulike metodene bør virke sammen og utfylle hverandre for å gi de beste resultater. Imidlertid fratar dette oss ikke retten til å *antydde* og *anta*, med både teori og data i ryggen, at konseptuell transfer kan være årsaken til en gitt type språklig adferd.

Allerede nå har jeg skissert noen av mulighetene for videre fordypning som kan belyse og styrke funnene ytterligere. Disse består kort oppsummert av en utvidelse av datamaterialet, triangulering i forhold til andre metodiske perspektiver, samt nøyere undersøkning av eksterne og personlige variabler knyttet til utvalget. Om jeg skal trekke fram enkelte ting spesielt som jeg har oppdaget uten mulighet til å studere nøyere gjennom arbeidet, kan det hovedsakelig sammenfattes i tre punkter:

- Betydningen av generisk referanse som referanseform i tekst satt i sammenheng med tempus som tekstelement, samt tekststrukturen i innlærertekstene knyttet opp mot informasjonsstruktur. Dette perspektivet tror jeg innenfor et lignende design kunne fortalt mer om eventuelle konseptuelle skiller mellom språk med og uten lingvistisk markering av referanseform, samt konseptuell transfer.
- Studier av utbygde substantivfraser ville trolig kunne utdypet forholdet mellom lingvistisk transfer og konseptuell transfer, samt kunne sagt noe om tilegnelsesstrategier i forhold til grammatiske holdepunkter sammenlignet med semantiske. Dette ville også kunne gi videre implikasjoner av didaktisk art.
- Studier av indefinitt referanse ville ytterligere gi rom for å belyse ulikheter i konseptuelle kategorier. Fokus på kontekster for indefinitt eller generell referanse som får definitt referanse, kunne fortalt noe om denne studien ikke viser, nemlig i hvilke tilfeller innlærerne etablerer defintte diskursunivers på tvers av en norsk språknorm og de universelle kriteriene. Også et nøyere studie av idiomatiske defintte substantivfraser kunne trolig knyttet interessante bånd til kognitiv lingvistikk.

Samtlige tre videreførelser ville vært mulige med ASK som utgangspunkt.

8.5 Oppsummerende kommentarer

Denne studien, med utgangspunkt i analyse av språkbruksdata fra ASK, har vist hvordan transfer i kombinasjon med generelle læringstrekk, har betydning i innlæringen av grammatisk markering av definit referanse ved enkle substantivfraser i norsk. Transfer synes å forekomme både hos innlærere som kjenner kategorien fra morsmålet og innlærere som ikke gjør det. Der markeringsprosenten er signifikant lavere hos sistnevnte gruppe, tyder det imidlertid på at utfordringene er størst her. Et viktig trekk ved resultatene er at de ulike profilene til de to gruppene kommer sterkest til syne ved kategorien idiomatisk/semiidiomatiske uttrykk, der man kan se lingvistisk transfer hos de engelskspråklige, ser de russiskspråklige her ut til å benytte seg av formularlæring. Siden de russiskspråklige i mye mindre grad har noe direkte observerbart å overføre, må man anta at transfer hovedsakelig blir et konseptuelt anliggende. Konklusjonen sier at det trolig ligger en konseptuell forskjell mellom definitthetskategorien i språk med og uten markering, som handler om identifikasjon av definitthet som respektive kunnskapsbasert eller bevissthetsbasert. Konseptuell transfer hos begge informantgrupper kan se ut til å forekomme om man ser på resultatene knyttet til skaleringshypotesen, der de russiskspråklige har signifikant høyest markeringsprosent blant korefenter, er forskjellene ikke like store hos de engelskspråklige. Dog med metodiske forbehold inntakt, peker disse resultatene oppsummert dermed i retning av at det blant de russiskspråklige forekommer konseptuell transfer, samtidig som de kompenserer for de idiomatiske sidene av bestemthet ved formularlæring. Hos de engelskspråklige ser man både konseptuell og lingvistisk transfer, sistnevnte synliggjort ved nettopp idiomatisk bruk av bestemthet. Til sist antyder også resultatene at Slobins Thinking for Speaking kan være illustrerende for den prosessen de russiskspråklige går igjennom når de må lære seg *å tenke for å snakke* på nytt, der de skal markere enhver norsk substantivfrase for referanse med utgangspunkt i et definitthetskonsept som ikke fullt ut overlapper med morsmålets.

Litteratur

- Adjemian, Christian. 1976. On the nature of interlanguage systems. I *Language Learning*, vol. 26.nr.1. (pp. 297-320)
- Allwood, Jens, Lars Gunnar Andersson og Östen Dahl. 1977. *Logic in Linguistics*. Cambridge. Cambridge UP
- Altermark, Tatjana V.. 2003. Fortellende og presenterende setninger i russisk og Norsk. I *NOA-Norsk som andrespråk*, nr. 24. Institutt for lingvistiske fag Universitetet i Oslo
- Axelsson, Monica. 1994. *Noun Phrase Development in Swedish as a Second Language, A study of adult learners acquiring definiteness and the semantics and morphology of adjectives*. Stockholm University. Centre for Research on Bilingualism.
- Bley-Vroman, Robert, 1983. The Comparative Fallacy in Interlanguage Studies: The Case of Systematicity. I *Language Learning. A Journal of Applied Linguistics*, Volume 33,1. (pp. 1-17)
- Berggreen, Harald og Kari Tenfjord. 2005. *Andrespråklæring*. Oslo. Gyldendal
- Breivega, Kjersti Rongen. 2001. *Vitskapelege argumentasjonssrategiar. Ein komparativ analyse av superstrukturelle konfigurasjonar I medisinske, historiske og språkvitskapelege artiklar*. UiB. Dr.art.-avhandling.
- Chafe, Wallace. 1976. Givenness, Contrastiveness, Definiteness, Subjects, Topics and Points of View. (pp. 25-56) I Charles N. Li. (ed). *Subject and Topic*. New York. Academic Press
- Chafe, Wallace. 1994. *Discourse, conciousness and time*. Chicago & London. The University of Chicago Press
- Chesterman, Andrew. 1991. *On Definiteness. A study with special reference to English and Finnish*. Cambridge. Cambridge UP
- Christensen, Annie. 2004. *Russisk grammatikk*. Danmark. Akademisk forlag
- Doughty, Catherine J., og Michael H. Long (ed.). 2003. *The Handbook of Second Language Acquisition*. Oxford. Blackwell Publishing
- Durst-Andersen, Per. 2006. Dansk som andetsprog i en ny sprogtypologi. I *Norand*. Nordisk tidsskrift for andrespråksforskning Volume 2 (pp. 7-32). Fagbokforlaget
- Dyvik, Helge. 1984. *Subject or Topic in Vietnamese?* Bergen. UiB. Institutt for fonetikk og lingvistikk (skriftserie)
- Faarlund, Jan Terje, Svein Lie og Kjell Ivar Vannebro. 1997. *Norsk referansegrammatikk*. Oslo. Universitetsforlaget.
- Firbas, Jan. 1992. *Functional sentence perspective in written and spoken communication*. Cambridge. Cambridge UP
- Fossestøl, Bernt. 1978. *Tekst og tekststruktur*. Institutt for nordisk språk og litteratur. Reprosentralen. UiO

- Givón, Talmy. 1984. *Syntax. A Functional-typological Introduction*. Amsterdam/Philadelphia. John Benjamins Publishing Company.
- Golden, Anne, Lise Iversen Kulbrandstad og Kari Tenfjord. 2007. Norsk andrespråksforskning. Utviklingslinjer fra 1980 til 2005. I *Nordand* nr. 1:2 (pp. 5-42)
- Grønmo, Sigmund. 2004. *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen. Fagbokforlaget.
- Hagen, Jon Erik. 2002. *Norsk grammatikk for andrespråklærere*. Oslo. Gyldendal Akademisk
- Hagen, Jon Erik og Kari Tenfjord (red.). 2004. *Andrespråksundervisning*. Oslo. Gyldendal Akademisk.
- Heine, Bernd. 1997. *Cognitive Foundations of Grammar*. New York & Oxford. Oxford UP.
- Huebner, Thom. 1983. *A longitudinal analyses. The Acquisition of English*. USA. Karoma Publishers.
- Kramsky, Jiří. 1972. *The Article and the Concept of Definiteness in Language*. Paris. Mouton. The Hague
- Jarvis, Scott. 2000. Methodological Rigor in the Study of Transfer: Identifying L1 Influence in the Interlanguage Lexicon. I *Language Learning* 50:2. (pp. 245-309)
- Jarvis, Scott. 2002. Topic Continuity in L2 English Article Use. I *SSLA*. VI:24 (pp.387-418). USA. Cambridge UP
- Jarvis, Scott. 2007. Theoretical and Methodological Issues in the Investigation of Conceptual Transfer. I *VIAL. Vigo International Journal of Applied Linguistics*. Nr. 4. (pp. 43-71). Universidade de Vigo.
- Jarvis, Scott & Aneta Pavlenko. 2008. *Crosslinguistic Influence in Language and Cognition*. New York & London. Routledge.
- Johansen, Hilde. 2007. *Ja takk, begge deler. En undersøkelse av variasjonsmønstre i anvendelsen av invertert ordstilling i norske mellomspråkstekster*. Masteroppgave. Nordisk institutt. UiB
- Lado, Robert. 1957. *Linguistics across Cultures*. Ann Arbor. University of Michigan Press.
- Lee, David. 2001. *Cognitive Linguistics, an introduction*. Oxford & New York. Oxford UP.
- Li, Charles N. (ed). 1976. *Subject and Topic*. New York/San Fransisco/ London. Academic Press.
- Lyons, John. 1968. *Introduction to Theroretical Linguistics*. London/New York/ Melbourne. Cambridge UP.
- Lyons, John. 1983. *Semantics*. Cambridge. Cambridge UP. første utgave 1977.
- Mathiassen, Terje. 1990. *Russisk grammatikk*. Oslo. Universitetsforlaget
- McEnery, Tony, Richard Xiao og Yukio Tono. 2006. *Corpus-based Language Studies, an advanced resource book*. Oxon & New York. Routledge.
- McNamara, Tim. 2004. *Language testing*. Oxford. Oxford UP.
- Nørgård-Sørensen, Jens. 1983. Bestemthetsmarkering i tema- og remapositionen på Russisk. *Arbejdspapirer* nr. 8-9. Slavisk Institutt. Århus Universitet
- Næs, Olav. 1979. *Norsk grammatikk. Elementære strukturer og syntaks*. 4.utg. Oslo. Fabritius
- Odlin, Terence. 1989. *Language Transfer, Cross-linguistic influence in language Learning*. Cambridge. Cambridge UP
- Pavlenko, Aneta. 2005. Bilingualism and Thought. I Kroll, Judith K., og Annette M.B. De Groot

- (ed.). *Handbook of Bilingualism. Psycholinguistic Approaches*. Oxford. Oxford UP
- Quirk, Randolph, Sidney Greenbaum, Geoffrey Leech, Jan Svartvik. 1985. *A Comprehensive Grammar of the English Language*. England. Longman.
- Robins, R.H. 1990. *A Short History of Linguistics*. 3. utgave. London & New York. Longman
- Seliger, Herbert W., og Elana Shohamy. 1989. *Second Language Research Methods*. Oxford. Oxford UP.
- Selinker, Larry. 1972. Interlanguage. I *International Review of Applied Linguistics*. V 10. (pp. 209-231)
- Slobin, Dan. 1987. Thinking for speaking. I *The Proceedings of the Thirteenth Annual Meeting*. (pp. 435-443). B.O.M.F. Ashe (ed)
- Slobin, Dan. 1996. From "thought and language" to "thinking for speaking". I J.J. Gumperz & S.C. Levinson (eds.), *Rethinking linguistic relativity* (pp. 70-96), Cambridge, Cambridge UP.
- Skog, Ole-Jørgen. 2005. *Å forklare sosiale fenomener. En regresjonsbasert tilnærming*. 2. utgave. Oslo. Gyldendal Akademisk.
- Strömkvist, Sven, K. Holmqvist og R. Andersen. 2008. Thinking for speaking and channeling of attention- a case for eye-tracking research. I Guo et.al.(ed). *Crosslinguistic Approaches to the Psychology of Language: Research in the Tradition of Dan Isaac Slobin*. Psychology Press. Taylor & Francis Group
- Stutterheim, Christiane von og M. Carrol. 2007. The Impact of Grammatical Temporal Categories 'om Ultimate Attainment in L2 Learning. I *Educating for Advanced Foreign Language Capacities, Constructs, Curriculum, Instruction, Assessment*. Red.: H. Byrnes, H. Weger-Guntharp og K.A. Sprang. Washington DC. Georgetown UP.
- Svennevig, Jan. 2001. *Språklig kommunikasjon. Innføring i kommunikasjonsteori og diskursanalyse*. Oslo. Landslaget for norskundervisning. Cappelen akademiske
- Tenfjord, Kari, Jon Erik Hagen og Hilde Johansen. 2006. The hows and whys of coding categories in a learner corpus (or "How and why an error-tagged learner corpus is not ipso facto one big comparative fallacy". I Baldwin & Selinker (ed.) *Rivista di Psikolinguistica Applicata*. VI. 3. (pp 93-108)
- Tenfjord et.al. 2009. Norsk andrespråkskorpus (ASK)- design og metodiske forutsetninger. I NOA:1. (under publisering)
- Trenkič, Daniela. 2004. Definiteness in Serbian/Croatian/Bosnian and some implications for the general structure of the nominal phrase. I *Lingua* 114 (pp. 1401-1427). UK. Elsevier B.V.
- Vachek, Josef. 1966. *The Linguistic School of Prague. An introduction to its theory and practice*. Bloomington & London. Indiana UP

Internettkilder:

www. Askeladden.uib.no

www. Ask.uib.no

www.avis.uib.no

<http://www.tekstlab.uio.no/norsk/bokmaal/>

Sammendrag

Marte Nordanger: *Keiserens nye klær? Lingvistisk og konseptuell transfer i markeringen av grammatikalisert definit referanse i russiskspråklige og engelskspråkliges norske mellomspråk- en studie basert på ASK.*

Utgangspunktet for avhandlingen sirkler rundt følgende spørsmål: hvordan påvirker russisk som morsmål læringen av obligatorisk grammatisk markering av definit referanse i norsk? Kan grammatisk markering av definit referanse i kraft av sitt universelle semantisk/pragmatiske innhold i ett andrespråksperspektiv belyses av Slobins "Thinking for Speaking"-tilnærming (Slobin, 1996) og samtidig illustrere konseptuelle sider ved transfer? Dette undersøkes i en analyse av enkle definitive substantivfraser. Russiskspråklige er studiens hovedinformantgruppe, mens engelskspråklige fungerer som kontrollgruppe. Datamaterialet er hentet fra ASK-korpuset (Norsk andrespråkskorpus). Studien er en deskriptiv hypotesetestende tverrsnittsstudie av et kvantitativt materiale.

Metodisk er studien utformet i tråd med Jarvis' Unified Framework (2000), og tar dermed sikte på å identifisere transfer med utgangspunkt i intergruppe-heterogenitet, intragruppe-homogenitet og innlærerspråk-førstespråks-likheter. Datamaterialet er statistisk behandlet. På det teoretiske planet settes lingvistisk teori rundt definit referanse, basert på Lyons, Chafe og Givón, sammen med komparative strukturframstillinger av referanseforhold i norsk, russisk og engelsk, i sammenheng med nyere andrespråks-og transferteori. Den lingvistiske teorien konkluderer med at definitthet i norsk kan betraktes skalært i forhold til tilegnelse.

Avgjørende andrespråksteori for oppgavens utforming er Jarvis og Pavlenkos nyere transferstudier, samt Slobins "Thinking for Speaking". Symbiosen resulterer i tre hypoteser:

- transferhypotesen*: Russiskspråklige er ikke vant med å markere definit referanse grammatisk i morsmålet, følgelig må de lære seg en ny måte å tenke for å snakke på, noe som vil føre til lavere markeringsgrad hos dem enn hos de engelskspråklige.
- *skaleringshypotesen*: noen aspekter ved definitthetskategorien vil være enklere å tilegne seg enn andre, dette forutses av Chafes teori om aktiverbarhet og tilgjengelighet, referenter som er lettest aktiverbare er lettest å markere.

- *transferkompleksitetshypotesen*: med utgangspunkt i strukturelle ulikheter i morsmålene og målspråket vil de to gruppene vise ulike profiler i forhold til transfer og definitthet, noe som illustreres gjennom skalaen over definitthet.

Analysen antyder transfer i forhold til Jarvis' rammeverk (2000), der gruppeprofilene viser ulike mønster, samt at de individuelle profilene viser at de russiskspråklige karakteriseres ved variasjon, mens de engelskspråklige kjennetegnes ved jevnhet og stabilitet. Resultatene viser også at samtlige hypoteser støttes av materialet, russiskspråklige markerer signifikant mindre enn de engelskspråklige, koreferensielle forhold markeres i høyere grad enn referenter som er definitive ut fra unikheter i diskursuniverset. Til sist viser resultatene at gruppene har ulike transferprofiler, der de engelskspråklige har lavest markeringsprosent ved idiomatisk/semiidiomatisk definitthet, noe som kan forklares ved at de her overfører lingvistisk, mens de russiskspråklige baserer seg på formularlæring. Skilnaden mellom gruppene utdypes i refleksjonsdelen der jeg argumenterer for at konseptuelle ulikheter mellom språk med og uten grammatiske markering av referanseforhold kan ha forklaringsverdi for resultatene, der førstnevnte har et konsept basert på *kunnskap*, handler sistnevntes konsept om *bevissthet*. Dette gjenspeiles både i skaleringshypotesen og resultatene, der de russiskspråklige mestrer markering av definitiv referanse motivert av *koreferanse* signifikant bedre enn definitthet motivert av *unikheter i diskursuniverset* (Givón, 1984), er ikke forskjellene så store i den engelskspråklige gruppen. Med andre ord kan konseptuell transfer se ut til å forekomme i begge grupper. Jeg konkluderer videre med at Slobins "Thinking for Speaking" kan ha forklaringskraft for resultatene i den russiske gruppen, vanskene de har kan være et uttrykk for at de er i en prosess der de lærer å tenke for å snakke på nytt når det gjelder definitthet.

Abstract

Marte Nordanger: *The emperor's new cloths? Linguistic and conceptual transfer in the grammatical marking of definite reference in Russianspeakers and Englishspeakers' Norwegian interlanguage – a corpusbased study.*

The starting point of this study, in the field of Second Language Acquisition (SLA), is circled around the following question: How does Russian as a first language influence the acquisition of obligatory grammatical marking of definiteness in Norwegian? How can definiteness, by its universal semantic/pragmatic content, in a second language perspective be understood in the light of Dan Slobin's "Thinking for Speaking" approach (1987, 1996), and at the same time illustrate conceptual aspects of transfer? These questions are examined in the analyses of bare definite noun phrases. Russian-speaking learners represent the main group of enquiry, while the control material is elicited from English speakers. The data are collected from the ASK corpus (Norwegian Second Language Corpus). This descriptive, hypothesis-driven, cross-sectional study has a quantitative statistical design.

The methodical design aims at interpreting the principles of Jarvis' Unified Framework (2002) for transfer studies, in its search for identifying L1 transfer by means of intergroup heterogeneity, intragroup homogeneity and L1-IL (interlanguage) homogeneity. All elicited data are statistically measured. Linguistic theory of definiteness based mainly on Lyons, Chafe and Givón, as well as comparative presentations of referential structures in Norwegian, Russian and English, are seen in connection with second language and transfer theory. These chapters conclude that definiteness in Norwegian can be understood as a scalar phenomenon in regard of learnability. Slobin's "Thinking for Speaking" and the recent work on transfer by Jarvis and Pavlenko are important theories regarding SLA in my study. This theoretical symbiosis generates three hypotheses on; transfer based on L1-L2 differences, learnability according to the scalar approach to definiteness, and finally how the complexity of the transfer process might result in different profiles, and different kinds of transfer, for different L-1 groups.

The analyses discover transfer according to Jarvis' Framework, by the means of different profiles in regard of first language-group. The results based on individual profiles shows that Russian speakers can be characterized by variation, while English speakers by stability. The results shows that all hypothesis are confirmed, Russian L1 group marks significantly fewer noun phrases for definiteness than the English-speaking does, at the same time as *coreferential* contexts are marked significantly more often than definite referents motivated by *uniqueness in the universe of discourse* in the sense of Givón (Givón, 1984) (Russian L1). Finally, English L1-group shows a tendency to mark fewer idiomatic definite contexts, here explained by linguistic transfer from L1, while the Russianspeaking handles the same category by memorizing formulae, in other words they have separate transfer-profiles. This point is being discussed in the concluding chapter where I argue that it can be explained by conceptual differences between languages with and without grammatical marking of reference, where the first reflects a concept based on *knowledge*, the latter is about *consciousness* (Trenkič, 2004, Chafe, 1994). This is further being reflected by the scaling-hypothesis; while the Russian L1-group marks coreferentials significantly better than uniqueness in discourse, the differences according to semantic content are not that visible among the English speakers. This allows one to claim that conceptual transfer seems to characterize both groups. I further conclude that Slobin's "Thinking for Speaking" may have an explanatory power for the results of the Russian L1 group, their challenges can be interpreted as a sign of restructuring their *thinking for speaking*.

ASKeladden - Morsmålstransfer i norsk innlærerspråk En korpusbasert tilnærming

Den overordnede og samlende problemstillingen for prosjektet er hvordan morsmålet påvirker tilegnelsen av norsk som andrespråk. Morsmålstransfer i andrespråklæring har vært et kontroversielt og sentralt spørsmål innenfor andrespråkforskning. Prosjektet tar sikte på å gi ny innsikt i hvordan morsmålstransfer virker. Dette kan vi gjøre ved å ta i bruk ny teori og et nytt forskningsverktøy. Et problem for andrespråkforskningen i Norge til nå har vært at datagrunnlaget mange prosjekter har vært basert på, har vært for begrenset. Dette problemet kan vi nå møte ved å ta i bruk det elektroniske korpuset ASK (Norsk andrespråskorpus), som ble ferdigstilt i 2006. Korpuset inneholder bl.a. tekster fra 10 ulike morsmålsgrupper. Omfanget av korpuset, og de søkemuligheter korpuset har, gir oss mulighet til en ny metodisk tilnærming til studier av spørsmålet om morsmålstransfer når andrespråket er norsk.

Prosjektet vil utvikle korpusbaserte metoder ved bruk av ASK som forskningsverktøy, og arbeide for å bygge opp et sterkt forskningsmiljø rundt korpusbasert andrespråkforskning i Norge. Dessuten vil vi arbeide for å bygge opp et internasjonalt nettverk knyttet til universiteter i utlandet som forsker og underviser i norsk språk og språklæring og fagmiljøer som bruker korpusbaserte metoder i andrespråkforskningen.

Det teoretiske utgangspunktet for prosjektet er kognitiv teori om språktilegnelse, språkutvikling og språkendring og Slobins 'thinking for speaking'-hypotese. Språktypologi er utgangspunktet for sammenligning mellom ulike morsmål og målspråket norsk. Med en felles problemstilling, tar de ulike prosjektene for seg påvirkning fra ulike morsmål, og de språklige emnene varierer fra morfologiske, leksikalske, syntaktisk og tekstlige.

Prosjektet er organisert som et rammeprojekt der kjernen er to stipendiatstillinger og en postdok-stilling. Dessuten deltar professor Kari Tenfjord (UiB, prosjektleder) og professor Anne Golden (UiO). Professor Grzegorz Skommer (Universitetet i Poznan, Polen) deltar som gjesteforsker. Andre forskere og flere masterstudenter er også tilknyttet prosjektet.

Sist oppdatert 15.10.2008 av Cecilie Carlsen

Hentet fra www.askeladden.uib.no

(dato: 23.08.09 kl.: 20.30)

Vedlegg 2. Signifikansutregning og t-test-formel.

SAMMENLIGNING AV TO UAVHENGIGE STØRRELSER

	Variabel A	Variabel B
Prosentandel	83,5	93,3
	0,835	0,933
Antall treff	1608	1724
Standardfeil	0,009256402	0,006021568

Differanse mellom de to standardfeilene (estimatene):

0,011042656

Testobservator (t):

8,87467655

Variabel A: Markeringsprosent. Russisk S-1.

Variabel B: Markeringsprosent. Engelsk S-1.

SAMMENLIGNING AV TO UAVHENGIGE STØRRELSER

	Variabel A	Variabel B
Prosentandel	89,3	81,7
	0,893	0,817
Antall treff	159	1239
Standardfeil	0,024514275	0,010985022

Differanse mellom de to standardfeilene (estimatene):

0,026862993

Testobservator (t):

-2,829170982

Variabel A: *Koreferanse*. Russisk S-1.

Variabel B: *unik i diskursuniverset*. Russisk S-1.

Formel for t-test (Skog, 2005:184):

Beregning av standardfeil til differansen mellom de to estimatene:

$$SE(\hat{x}_1 - \hat{x}_2) = \sqrt{[SE(\hat{x}_1)]^2 + [SE(\hat{x}_2)]^2}$$

Av denne ble igjen testobservatoren regnet ut:

$$t = \frac{\hat{x}_1 - \hat{x}_2}{SE(\hat{x}_1 - \hat{x}_2)}$$

Vedlegg 3. Oversikt over individuelle profiler. Russisk S-1.

Kandidat	Antall markert/umarkert	Koreferanse	Unik i diskurs	Idiomatisk/ semiidiomatisk	Prosent umarkert
Ru-h0177	Markert:6 Umarkert:3		6 1	2	33,3 %
Ru-h0185	Markert:9 Umarkert:1	2	6 1	1	10 %
Ru-h0186	Markert: 15 Umarkert: 2	3	11 2	1	11,7 %
Ru-h0188	Markert: 19 Umarkert:1		16 1	3	5 %
Ru-h0190	Markert:10 Umarkert:1		7 1	3 1	9 %
Ru-h0194	Markert: 41 Umarkert:4	15 3	20 1	7	8,8 %
Ru-h0197	Markert:10 Umarkert:3		3 2	7	23 %
Ru-h0199	Markert:13 Umarkert:6	1 1	11 5	1	31,5 %
Ru-h0204	Markert: 7 Umarkert: 2	1	5 2	1	22,2 %
Ru-h0208	Markert:15 Umarkert:3	2	12 3	1	16,6 %
Ru-h0209	Markert:7 Umarkert:4		6 4	1	36,3 %
Ru-h0220	Markert:9 Umarkert:5		7 4	2 1	35,7 %
Ru-h0223	Markert:11 Umarkert:-		11		-
R5-h0232	Markert: 5 Umarkert:3		3 3	2	37,5 %
Ru-h0233	Markert:18 Umrkert:1		13 1	5	5,2 %
Ru-h0237	Markert:14 Umarkert:2	1	12 2	1	12,5 %
Ru-h0240	Markert:13 Umarkert:2	1	12 2		13,3 %
Ru-h0243	Markert:12 Umarkert:3	1	9 3	2	20 %
Ru-h0247	Markert: 7 Umarkert:9	1	4 9	2	56 %
Ru-h0254	Markert:18 Umarkert: 4	3	13 2	2 2	18,1 %
Ru-h0256	Markert: 6 Umrkert:3		6 3		33,3 %
Ru-h0257	Markert: 45 Umarkert:-	4	41		-
Ru-h0264	Markert:18 Umarkert:2	4	12 2	2	10 %
Ru-h0272	Markert: 6 Umarkert:1		6 1		14,2 %
Ru-h0273	Markert:15 Umarkert:4	2	11 4	2	21 %
Ru-h0274	Markert: 7 Umarkert: 3	3	4 3		30 %
Ru-h0275	Markert:25 Umarkert:1	3	19 1	3	3,8 %
Ru-h0279	Markert:13 Umarkert:2	2	10 2	1	13,3 %
Ru-h0284	Markert:32 Umarkert:-	2	24	6	-
Ru-h0286	Markert:12 Umarkert:4	1	10 3	1 1	25 %
Ru-h0288	Markert: 24 Umarkert:3		23 1	1 2	11 %
Ru-h0290	Markert: 8 Umarkert:6		8 5	1	42,8 %
Ru-h0292	Markert: 10 Umarkert: 8	1	9 7	1	44,4 %
Ru-h0299	Markert:15 Umarkert:3	1	13 2	2	16,6 %
Ru-h0302	Markert:12	1	9	2	13,3 %

	Umarkert:2		2		
Ru-h0304	Markert:5 Umarkert:3		3 3	2	37,5 %
Ru-h0306	Markert:8 Umarkert:1		7 1	1	11 %
Ru-h0318	Markert:11 Umarkert:2		9 2	2	15,3 %
Ru-h0319	Markert:15 Umarkert: 4	2	11 2	4	21 %
Ru-h0323	Markert:27 Umarkert:1		26 1	1	3,5 %
Ru-h0326	Markert:14 Umarkert:15	2 1	11 13	1 1	51,7 %
Ru-h0327	Markert:10 Umarkert:2		8 2	2	16,6 %
Ru-h0367	Markert:12 Umarkert:4	1	8 4	3	25 %
Ru-h0370	Markert:23 Umarkert:-	2	17	4	-
Ru-h0371	Markert: 9 Umarkert: 2		7	2 2	18,1 %
Ru-h0373	Markert:18 Umarkert:2	1	13 2	4	10 %
Ru-h0375	Markert:15 Umarkert:4		12 4	3	21 %
Ru-h0379	Markert:7 Umarkert:2	2	2 2	3	22 %
Ru-h0383	Markert:25 Umarkert:-	4	18	3	-
Ru-h0387	Markert: 9 Umarkert:3		8 2	1	25 %
Ru-h0391	Markert:11 Umarkert: 2		11 2	2	15,3 %
Ru-h0392	Markert:13 Umarkert:-	3	9	1	-
Ru-h0394	Markert:8 Umarkert:2		6 2	2	20 %
Ru-h0397	Markert:13 Umarkert:7	3	8 7	2	35 %
Ru-h0406	Markert:20 Umarkert:1	1	16	4	4,7 %
Ru-h0410	Markert:8 Umarkert:5	1	7 5		38,4 %
Ru-h0411	Markert:10 Umarkert:5	1	5 4	5	33,3 %
Ru-h0415	Markert:9 Umarkert:1		8 1	1	10 %
Ru-h0416	Markert:16 Umarkert:3	2	7 1	7 2	15,7 %
Ru-h0417	Markert: 20 Umarkert:1	1	14	5 1	4,7 %
Ru-h0418	Markert:4 Umarkert:2		2 2	2	33,3 %
Ru-h0419	Markert:19 Umarkert:2	6 1	10 1	3	9,5 %
Ru-h0422	Markert:18 Umarkert: 1	3	12 1	3	5,2 %
Ru-h0427	Markert: 13 Umarkert:1	1	11 1	1	7,1 %
Ru-h0448	Markert: 7 Umarkert:2		5 2	2	22 %
Ru-h0450	Markert:20 Umarkert:3	3	11 2	6 1	13 %
Ru-h0455	Markert:11 Umarkert:1	1	9 1	1	8,3 %
Ru-h0459	Markert:3 Umarkert:4		3 2	2	57 %
Ru-h0466	Markert:9 Umarkert:-	2	6	1	-
Ru-h0483	Markert:22 Umarkert: 2	2	15 2	5	8,3 %
Ru-h0486	Markert:8 Umarkert:2		5 2	3	20 %

Ru-h0493	Markert:8 Umarkert: 3	1	7 3		27,2 %
Ru-h0511	Markert:1 Umarkert:-			1	-
Ru-h0512	Markert:17 Umarkert: 1		17 1		5,5 %
Ru-h0522	Markert: 6 Umarkert:-	1	2	3	-
Ru-h0525	Markert:26 Umarkert: 7	3 1	22 6	1	21,2 %
Ru-h0537	Markert:9 Umarkert: 3		6 3	3	25 %
Ru-h0538	Markert:11 Umarkert: 1	1	9 1	1	8,3 %
Ru-h0540	Markert:5 Umarkert:-	1	4		-
Ru-h0541	Markert:19 Umarkert:-		17	2	-
Ru-h0542	Markert:17 Umarkert: 10	6 1	11 8	1	37 %
Ru-h0543	Markert:19 Umarkert: 3	1	15 2	3 1	13,6 %
Ru-h0547	Markert:16 Umarkert:-	5	10	1	-
Ru-h0548	Markert:13 Umarkert: 4	1	10 4	2	23,5 %
Ru-h0554	Markert:3 Umarkert: 3		3 3		50 %
Ru-h0570	Markert:10 Umarkert: 1	3	6 1	1	9 %
Ru-h0574	Markert: 6 Umarkert: 2		6 2		25 %
Ru-h0576	Markert:2 Umarkert: 3	1	1 3		60 %
Ru-h0589	Markert: 23 Umarkert: 2		22 2	1	8 %
Ru-h0590	Markert:8 Umarkert: 2	4	4 2		20 %
Ru-h0592	Markert:11 Umarkert: 2	1	7 2	3	15,3 %
Ru-h0593	Markert:4 Umarkert: 3	1	3 3		42,8 %
Ru-h0595	Markert: 26 Umarkert: 1	5	17 1	4	3,7 %
Ru-h0596	Markert:8 Umarkert: 2	4	3 2	1	20 %
Ru-h0598	Markert:19 Umarkert:-	2	12	5	-
Ru-h0602	Markert:10 Umarkert: 2	1	9 2		16,6 %
Ru-h0603	Markert:14 Umarkert: 2	1	12 2	1	12,5 %
Ru-h0607	Markert:15 Umarkert: 1	2	12 1	1	6,2 %
Ru-h0609	Markert: 8 Umarkert: 12	2	7 10	1	60 %
Ru-h0611	Markert: 26 Umarkert:-	5	21		-

Vedlegg 4. Oversikt individuelle profiler. Engelsk S-1.

Kandidat	Antall markert/umarkert	Koreferanse	Unik i diskurs	Idiomatisk/semiidiomatisk	Prosent umarkerte enkle substantivfraser
En-h0169	Markert:15 Umarkert:1	2	11 1	2	6,2 %
En-h0178	Markert:6 Umarkert:-	2	2	2	-
En-h0179	Markert:11 Umarkert:1	1	10 1		9 %
En-h0182	Markert:18 Umarkert:-	3	10	5	-
En-h0187	Markert:10 Umarkert:1	1	7 1	2	9 %
En-h0189	Markert:17 Umarkert:1	1	16	1	5,5 %
En-h0191	Markert:10 Umarkert:-		8	2	-
En-h0201	Markert:16 Umarkert:-	2	10	4	-
En-h0202	Markert:8 Umarkert:-		8		-
En-h0210	Markert:26 Umarkert:2	4	19 2	3	7,1 %
En-h0212	Markert:29 Umarkert:2	3	23 2	3	6,4 %
En-h0213	Markert:15 Umarkert:-	1	13	1	-
En-h0215	Markert:18 Umarkert:1	3	15 1		5,2 %
En-h0216	Markert:17 Umarkert:-	1	15	1	-
En-h0217	Markert:10 Umarkert:-	1	7	2	-
En-h0218	Markert:16 Umarkert:2	1	10 2	5	11 %
En-h0221	Markert:10 Umarkert:1	2	8	1	9 %
En-h0227	Markert:26 Umarkert:-		24	2	-
En-h0229	Markert:7 Markert:1	1	7		12,5 %
En-h0234	Markert:14 Umarkert:1		14 1		6,6 %
En-h0235	Markert:10 Umarkert:1	1	8	1 1	9 %
En-h0238	Markert:25 Umarkert:6	2	19 6	4	19,3 %
En-h0241	Markert:17 Umarkert:-	2	15		-
En-h0252	Markert:15 Umarkert:-	1	9	5	-
En-h0255	Markert:17 Umarkert:3	1	15 1	2 1	15 %
En-h0261	Markert:22 Umarkert:-		22		-
En-h0265	Markert:10 Umarkert:4	1	5 2	4 2	7,1 %
En-h0263	Markert:35 Umarkert:8	3	31 8	1	24,2 %
En-h0271	Markert: 9 Umarkert:-		6	3	-
En-h0289	Markert:26 Umarkert:1	1	22 1	3	3,7 %
En-h0300	Markert:21 Umarkert:1		19 1	2	4,5 %
En-h0308	Markert:14 Umarkert:2	1	11 2	2	12,5 %
En-h0324	Markert: 19 Umarkert:-	2	16	1	-
En-h0331	Markert:15 Umarkert:1	1 1	13	1	6,2 %

En-h0332	Markert: 8 Umarkert:-	3	5		-
En-h0334	Markert:10 Umarkert: 1	1	7	3	9 %
En-h0348	Markert:14 Umarkert: 2	1	13 2		12,5 %
En-h0351	Markert:13 Umarkert: 1	1	9 1	3	7,1 %
En-h0412	Markert:14 Umarkert: 1	2	10	2 1	6,6 %
En-h0423	Markert:10 Umarkert:-	1	8	1	-
En-h0428	Markert: 23 Umarkert: 4	2	18 4	3	14,8 %
En-h0435	Markert:24 Umarkert:-	2	20	2	-
En-h0436	Markert:17 Umarkert:-	2	11	4	-
En-h0437	Markert:13 Umarkert: 1	3	8 1	2	7,1 %
En-h0438	Markert:18 Umarkert: 1	2	12 1	4	5,2 %
En-h0439	Markert:13 Umarkert:1	1	9	3 1	7,1 %
En-h0441	Markert: 18 Umarkert: 1	4	14 1		5,2 %
En-h0443	Markert:12 Umarkert:-		10	2	-
En-h0456	Markert:17 Umarkert: 4		15 4	2	19 %
En-h0457	Markert:32 Umarkert: 1	4	22 1	6	3 %
En-h0458	Markert:17 Umarkert: 2	1	16 2		10,5 %
En-h0464	Markert:11 Umarkert:-	2	5	4	-
En-h0468	Markert:9 Umarkert:-	4	3	2	-
En-h0469	Markert:25 Umarkert: 1	1	24	1	3,8 %
En-h0470	Markert:7 Umarkert: 1		5	2 1	12,5 %
En-h0472	Markert:10 Umarkert: 1		10 1		9 %
En-h0481	Markert:17 Umarkert: 1	6	6 1	5	5,5 %
En-h0489	Markert:6 Umarkert:-		5	1	-
En-h0492	Markert:8 Umarkert: 3		5 2	3 1	27 %
En-h0498	Markert:17 Umarkert: 1	2	15	1	5,2 %
En-h0499	Markert:23 Umarkert: 3	3	20 3		11,5 %
En-h0500	Markert:12 Umarkert:-	1	8	3	-
Enh0501	Markert:18 Umarkert: 2	2	16	2	10 %
En-h0503	Markert:18 Umarkert: 3	2	13 3	3	14,2 %
En-h0506	Markert:13 Umarkert: 2		13 2		13,3 %
En-h0507	Markert:32 Umarkert: 3	1 1	26 2	5	8,5 %
En-h0510	Markert:12 Umarkert: 1	3	9 1		7,6 %
En-h0513	Markert:23 Umarkert: 2	5	17 2	1	8 %
En-h0515	Markert:12 Umarkert:-	1	7	3	-
En-h0521	Markert:12 Umarkert: 1		8 1	4	7,6 %
En-h0526	Markert:8 Umarkert: 1		8	1	11 %

En-h0533	Markert:10 Umarkert:2		7 2	3	16,6 %
En-h0534	Markert:19 Umarkert:1	2 1	17		5 %
En-h0546	Markert:20 Umarkert:-	3	15	2	-
En-h0549	Markert:19 Umarkert:1	3	14 1	2	5 %
En-h0550	Markert:9 Umarkert:1		8 1	1	10 %
En-h0552	Markert:12 Umarkert:-	2	10		-
En-h0553	Markert:10 Umarkert:1	1	8 1	1	9 %
En-h0555	Markert:14 Umarkert:3	2	12 3		17,6 %
En-h0561	Markert:17 Umarkert:1	3	13 1	1	5,5 %
En-h0562	Markert:10 Umarkert:-		10		-
En-h0566	Markert:13 Umarkert:1	3 1	10		7 %
En-h0571	Markert: 37 Umarkert:2	9	28 2	5	5,1 %
En-h0572	Markert:24 Umarkert:2	3 1	20 1	1	8,3 %
En-h0573	Markert:10 Umarkert:-	1	8	1	-
En-h0579	Markert:10 Umarkert:1	4	6 1		9 %
En-h0585	Markert:26 Umarkert:1	3	22 1	1	3,7 %
En-h0594	Markert:24 Umarkert:-	3	20	1	-
En-h0597	Markert:16 Umarkert:-	2	10	4	-
En-h0604	Markert:9 Umarkert:1		9	1	10 %
En-h0608	Markert:24 Umarkert:1	6	17 1	1	4 %
En-h0610	Markert:27 Umarkert:1	1	23 1	3	3,5 %
En-h0613	Markert:12 Umarkert:1	2	8 1	2	7,6 %
En-h0614	Markert:19 Umarkert:4	2 1	13 3	4	17,3 %
En-h0617	Markert:7 Umarkert:-		5	2	-
En-h0621	Markert:18 Umarkert:2	4	14 2		10 %
En-h0622	Markert:23 Umarkert:-	4	17	2	-
En-h0623	Markert:10 Umarkert:1	2	4 1	4	9 %
En-h0624	Markert:16 Umarkert:-	4	11	1	-
En-h0625	Markert: 20 Umarkert:1	4	12 1	4	4,7 %

Vedlegg 5. Tekst 1. ru-h0542.

Oppgavetekst: "Forklar hva du legger i begrepet miljøvern, og gjør greie for hvilke miljøvernoppgaver du ser som de viktigste både internasjonalt og i norsk sammenheng. Drøft til slutt hva den enkelte innbygger der du bor kan gjøre for at miljøet skal bli bedre for barn og voksne."

Ru-h0542

Oppgave B |

1 Miljøproblematikken er blitt et stort tema i media de siste årene og det er ikke uten grunn .

2 Vi er blitt så mange på Jorda , at vi begynner å forsøpple den med veldig høy fart . Men jeg er ikke enig med
3 alt som sies og skrives rundt miljøproblematikken . Jeg har min egen forståelse av begrepet miljøvern .

4 Mediekampanjer har ofte preg av sensasjon . Dette er ikke riktig . Man kan ikke stoppe utvikling . Jeg forstår
5 miljøvern sånn : alle ting som man gjør må gjøres med omtanke . Største miljøproblemmen , etter min mening ,
6 er ikke luft eller vannforurensning og ikke sel eller trålfangst . Største problemmen er den måten , hvordan gjør vi
7 forskjellige ting på .

8 Man tenker desverre bare penger og økonomi isteden å tenke økonomi og miljø samtidig . Miljøpropaganda
9 rettet hovedsakelig mot enkelte ting og store problemer glir ofte ut av syn .

10 Jeg synes at miljøvern må være praktisk . Som eksempel kan jeg ta et tema som var på mediaoppslag i Norge i
11 det siste : Oljetransport langs kysten .

12 Man snakker veldig mye om oljevern og bered-skapsplaner i det siste etter en stor ulykke utenfor kysten av
13 Spania . Det er økende oljetransport langs Norske kysten . Hva som skjer hvis ...

14 Det er helt på tide å gå over fra diskusjoner til planlegging og systematisk arbeid .

15 Jeg beskriver her oljevern som eksempel av miljøvern og vil konsentrere meg videre om dette på grunn at det
16 fin eksisterer ikke enkelt svar og det er alt for mange ting som kan legges i begrepet miljøvern . Man kan
17 snakke om mange ting , men jeg har lyst å skrive om det , som jeg har kunnskap om fra min fagutdannelsen .

18 Så tilbake til tema ...

19 Problemmet med oljevern langs kysten av Norge kan deles i to .

20 Del en er internasjonalt og har global virkning . Det gjelder tankflåte . Tankbåt er ikke noe annet enn flyttende
21 og bevegelig beholder for olje med motor . Det er forholdsvis enkelt og økonomisk konstruksjon i
22 skipsbygging . Vi var desverre vitner hva dette kan innebære . Tankbåt med enkelt skrog . Forlis av tankbåt
23 med enkelt skrog eller enkelt havari hvor skroget blir skadet vil medføre stor oljelekasje . Stor oppgave for
24 norske politikere er , etter min mening , at tankbåt med enkelt skrog må forbys snarest mulig . Man skal ikke
25 vente til 2012 .

26 Tankbåt med dobbelt skrog er mye sikrere . Selv om ved stor ulykke er det større sjanse at båt vil ikke forlise
27 og oljelekasje blir mye mindre . Bergingsmannskapene får mye mer tid da for å gjøre noe .

28 Nå det er på tide å gå over til del to . Hva som ska gjøres her i Norge .

29 Jeg mener , og dermed helt enig med regjering , at norsk territorial farvann må utvides fra fire nåtiske mil til
30 tolv . Reaksjonstid blir dermed større hvis ulykken skjer .

31 Videre , må man etablere beredskapsbaser langs kysten som er utstyrt med alt nødvendig for å bekjempe
32 eventuelt ulykke . Man må ikke spare på dette .

33 Det må etableres et krisesenter som kan koordinere alle institusjoner og har overårdnede makt hvis ulykken
34 skjer . Forsvaret og kystvakta , og spesielt sistnevnte , må spille stor rolle i varsling av ulykke og

35Redningsselskapet kan , for eksempel , ha ansvaret for drift og vedlikehold av redningsfartøyer som må
36bygges eller kjøpes for å bekjempe ulykker med tankbåt .

37Det er også viktig at myndigheter utarbeider riktig strategi i forhold hva , som skal gjøres hvis oljetanker
38havarerer ut for Norske kysten .

39Jeg mener at Spanske myndigheter opererte på helt feil måte . Den beste beslutning vil være å sleppe havaristen
40på land i ett område eller i fjorden som er valgt på forhånd . Man ofrer dermed omrodet eller fjorden , men
41begrenser dermed alle miljøskader til dette stedet .

42Hva kan vi alle gjøre for å forbedre miljøvern ? H Vi er velgere . Vi må påvirke politikere at de må ta ansvaret
43og slutte å diskutere . Politikere må fatte riktige beslutninger , da blir miljøvernet bedre .

Miljøvern Trafikk døden

Oppgavetekst: "Til tross for informasjonskampanjer og et forsterket UP (Utrykningspolitiet) har antall trafikkulykker på norske veier økt betraktelig den siste tiden. –Diskuter mulige årsaker til at antall trafikkulykker øker. Hva må gjøres, etter din mening, for å snu denne utviklingen?"

Ru-h0595

Oppgave C |

1 Antall trafikkulykker har økt dramatisk den siste tiden ... Ja, det har vi fått med oss! Det er noe man ser på tv, 2 hører på radio og leser i aviser nesten hver eneste dag ... Flere av oss har opplevd det enten ved å ha vært 3 innblandet i trafikkulykker eller ved å ha mistet sine kjære i slike tragiske hendelser ...

4 Årsakene til trafikkulykker er mange. En av dem er at et utall veier i velstående Norge er i dårlig forfatning. 5 Nå skal jeg ikke tale for hele landet, men vi som bor og kjører i STED opplever veiene her som et mareritt. 6 Her må man passe seg for hull i asfalten for å ikke havne i grøfta!

7 Ennå verre om vinteren. Hullene i asfalten fylles da med snø og is, men da blir veiene glatte og farlige å kjøre 8. Men det har ikke statens vegvesen fått med seg! Snøen som legger seg på veiene her i vindfulle STED, og 9 som blir liggende på grunn av dårlig brøyting, kan også forårsake trafikkulykker. Det har statens vegvesen 10 heller ikke forstått!

11 En annen årsak til økende antall trafikkulykker er vår stressende hverdag. For mange av oss varer 12 arbeidsdagen til kl. 16.00. Når man er ferdig på jobb, stresser man og kjører gjerne litt fortere for å rekke å 13 hente unger før barnehagen eller SFO stenger kl. 16.15.

14 Ellers så er det en god del folk, både arbeidsgivere og arbeidstakere, som føler at de må jobbe nærmest 24 15 timer i døgnet. Det øyeblikket de kjører ut av garasjen, tar de fram mobiltelefoner og papirer og begynner å 16 løse arbeidsoppgaver. "Ett øye på veien og en hånd på rattet" er også blant de mange årsakene til 17 trafikkulykker.

18 Manglende trafikkultur er også en viktig årsak til at antall trafikkulykker øker. Manglende trafikkultur gjelder 19 ikke bare bilister. Den preger også andre trafikanter, spesielt fotgjengere. Er man i Oslo, ser man folk som 20 skynder seg over gata uten å vente på grønt lys. Er man på et lite sted i Nord-Norge, ser man fotgjengere som 21 går midt på veien uten å ta hensyn til biler. Et annet problem som forårsaker trafikkulykker i Nord-Norge der 22 det er mørketid flere måneder i året, er at fotgjengere ikke er flinke til å bruke refleks. Har de i tillegg mørke 23 klær på seg, har ikke bilister sjanse til å se dem i mørket!

24 Det er som sagt mange årsaker til økende antall trafikkulykker på norske veier. Jeg har nevnt bare noen av 25 dem.

26 Ansvaret for denne negative utviklingen ligger både på staten og på oss selv. Staten ved statens vegvesen og 27 kommunale etater bør forbedre vedlikehold av veier. Jeg kunne også tenke meg utvidet åpningstid ved slike 28 serviceinstitusjoner som barnehager og SFO slik at man slipper å stresse når man skal hente ungene.

29 Ellers så må vi alle begynne å tenke på vår egen sikkerhet og sette pris på menneskeliv ved å legge 30 arbeidspapirer og mobiltelefoner fra oss når vi er ute og kjører, ved å holde blikket på veien og begge 31 hendene på rattet, ved å vente på grønt lys når vi skal krysse veien og i det hele tatt ved å vise større hensyn 32 til hverandre. Vi må lære oss trafikkultur og formidle det videre til våre barn.

Familie og yrkesliv

Oppgavetekst: "Historien viser at både personlige og samfunnsmessige behov avgjør hvilke grupper i samfunnet som har lønnet arbeid. I noen perioder har en stor del av både den mannlige og den kvinnelige befolkningen i Norge hatt arbeid utenfor hjemmet, mens i andre perioder har det først og fremst vært mannen som har sørget for familiens inntekt. – Gjør kort greie for hvordan kjønnsfordelingen er i arbeidslivet i hjemlandet ditt. Diskuter verdien av full yrkesdeltakelse for kvinner og menn. Hvordan mener du menn og kvinner kan dele på ansvaret for inntekter og oppgaver i hjemmet på en god måte?"

ru-h0208

Oppgave B |

1Man må jobbe . Det er klart og det er ikke noe å diskutere om . Spørsmål er hvor mye man skal jobbe . Skal

2menn jobbe mer samt tjene mer penger eller skal menn og kvinner jobbe like mye ?

3Jeg er fra Russland . For noen år siden var det bare menn som hadde toppstillinger og tjente mest . Det var ingen

4kvinner blant politiker f.eks. . Menn styrte hele landet og det var menns verden . Kvinner måtte jobbe også .

5Men stillingene de kunne ha var mest " kvinnelige " stillinger . Jenter jobbet stort sett i barnehager , på skoler .

6Noen jobber på en eller annen bedrift men meget sjelden hadde kvinner høy stilling i bedriften . Situasjonen

7forandret seg mye de siste årene . Kvinnene ble flinkere til å kreve mer fra livet . Mange har god utdanning ,

8gjør karrierer og tjener mye mer enn mennfolk gjør . Det blir flere kvinner blant politiker også . I våre dager er

9situasjonen i Russland og i Norge likt . Det er kanskje litt mer likestilling i Norge .

10Nå er det en stor del av den kvinnelige befolkningen i arbeid utenfor hjemmet . Det er veldig positivt , synes

11jeg . Kvinner og menn er ganske forskjellige i måten de jobber på .

12Når menn og kvinner er sammen på jobben er det mye mer gøy å jobbe , tror jeg . Jeg kommer ikke på noen

13yrker hvor en kjønn er bedre enn annen (jeg snakker ikke om hard fysisk arbeid nå .) Alle kan få bra

14utdanning og god jobb hvis de er flinke .

15Det er en grunn til at både kvinner og menn må være i full arbeid . Grunnen er penger . Livet blir dyrere og

16dyrere . Et par med barn klarer seg sjelden med bare en inntekt . Hvor er barna mens foreldrene jobber ? -

17spører noen . De er i barnehagen , hos dagmamma eller sammen med praktikant . Sånn ordning gir flere

18arbeidsplasser både for menn og kvinner . Det er stadig flere menn som vil jobbe med barn . Veldig bra , sier

19jeg .

20Som sagt er jeg fra Russland . I min familie var det far som alltid tjente mest . Jeg er vant at menn har bedre

21inntekt . Men egentlig spiller det ikke noe rolle hvem som tjener mest . Viktigst at man har råd til det man har

22lyst til . Paret må bestemme sammen hvordan de skal bruke penger . De må hjelpe hverandre med husarbeid

23også . Det er best å dele husarbeidsoppgaver på sånn måte at man trives med de . Da blir det fred og kos i

24hjemmet .

Oppgave B: FAMILIELIV OG YRKESLIV

Oppgavetekst: "Historien viser at både personlige og samfunnsmessige behov avgjør hvilke grupper i samfunnet som har lønnet arbeid. I noen perioder har en stor del av både den mannlige og den kvinnelige befolkningen i Norge hatt arbeid utenfor hjemmet, mens i andre perioder har det først og fremst vært mannen som har sørget for familiens inntekt. – Gjør kort greie for hvordan kjønnsfordelingen er i arbeidslivet i hjemlandet ditt. Diskuter verdien av full yrkesdeltakelse for kvinner og menn. Hvordan mener du menn og kvinner kan dele på ansvaret for inntekter og oppgaver i hjemmet på en god måte?"

en-h0227

Oppgave B |

1Man kan sjå se at utviklingen i mitt hjemland , samt hele den vestlige verden har vært fram til et mer likestilt
2samfunn . Jeg kommer fra Storbritannia , et land som har mange likeheter med Norge . Det har ofte vært
3normalt å ha yrkesaktive familier uten at de kunne bli beskrevet som likestilte . Da samfunnet vårt var et
4bondesamfunn , var det vanlig at alle i familien jobbet . Det var ikke noe valg - alle måtte gjøre innsatts for at
5**bondefamilien** skulle overleve . I Vest-europa ble det til et industrisamfunn i 1800 tallet , og da måtte alle folk
6arbeider untatt kjønn eller alder . Det skjedde en forandring da det vokste fram en middelklasse . For disse
7rikere familier var det av stor sosial betydning å kunne la kvinner slippe å arbeide . Det ble til statussymboler .
8Etter at arbeiderklassen begynte å få flere politiske og sosiale rettigheter så fikk de også muligheten å gjøre det
9samme . Fra begynnelsen av 1900 tallet begynte antallet kvinner som jobbet utenfor hjemmet (i fabrikken
10f.eks.) å gå ned . Etter andre verdenskrigen ble det såkalte " " atomfamilien " " (2 foreldre og 2 barn)
11normalen både i Storbritannia og i Norge . Her var det en klar deling av ansvar i familien . Mannen skulle
12skaffe int inntekten og kvinnen skulle passe barn og gjør husarbeid .

13Det har blitt en enorm forandring de siste 40 årene , da kvinner har kommet ut i arbeidslivet , og kjempet for
14rettigheter som f.eks. likelønn . I Vest-europa er det kommet langt , men man ser fortsatt at det eksisterer
15forskjeller i kjønnsrollene i forhold til arbeid . Det finnes fortsatt mannsjobber og kvinnerjobber . Sykepleiere ,
16hjelpepleiere , førskolelærere og barneskolelærere er , for å ta noen eksempler , alle jobber som er dominert av
17kvinner . Murere , snekkere , elektrikere og oljeplatformarbeidere er alle jobber som er dominerte av menn .
18Dette gjelder både i Storbritannia og Norge . Det virker som om det fortsatt ikke er akseptert at menn og
19kvinner skal krysse disse grenser . Tydeligvis treng e s det en forandring i menneskers holdninger mer enn det
20trengs en forandring i loven .

21Det er positive og negative sider til en full yrkesdeltakelse av menn og kvinner . Den idealen må være at alle
22skal få arbeid i det området de vil og derfor kunne jobbe i et spennende og utfordrende miljø , der folk får
23bruke resursene sine på en positiv t måte . Alle skulle få tjene bra og samfunnsmessig så ville det hjelpe å til å
24skape rikdom . Det negative er kanskje litt nærmere den virkeligheten vi lever i . Alle er nødt til å jobbe fordi
25familier klare seg ikke med bare en inntekt . Ikke alle får jobbe med det de vil . Hvis man mangler utdanning
26så er sjansene dårlige for å finne tilfredstillende arbeid og et arbeid som er bra betalt .

27Hvis vi levde i en likestilt verden da ville vi ikke ha noe problem med å dele ansvaret i et ekteskap . Men vår
28verden er ikke rettferdig . I en familie i dag er begge foreldre nødt til å jobbe . Det som ofte skjer , er at
29mannen jobber lange dager der hann han ikke får mye tid til familien og kvinnen må jobbe deltid for å tjene
30penger og samtidig ta vare på hjemmet . Arbeidet kvinnen utføre en får ikke hoystatus og derinne ligger
31problemet . Vi skulle kanskje prøve å endre vårt sinn på sånn arbeid . Vi kunne kanskje prøve å få flere menn
32til å være hjemneværende ellers arbeider deltid . Jeg mener at vi skal prioritere familielivet over arbeidet , og
33stille spørsmålet om vi trenger å jobbe så mye som vi gjør .